

ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

นายสิทธิโชคคำวงศ์ คำวงศ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2562

Trial System of the Criminal Court for the Corruption and Misconduct Cases

Mr. Sittichokkamwong Kamwong

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ
ชื่อและนามสกุล นายสิทธิโชคคำวงศ์ คำวงศ์
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์

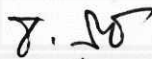
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2561

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

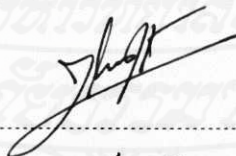
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยชัย สุวรรณพานิช)

(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ผู้ศึกษา นายสิทธิโชคคำวงศ์ คำวงศ์ รหัสนักศึกษ 2554002788 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์ ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อค้นหาที่มาของวิวัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (2) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (3) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และแสวงหารูปแบบของการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในแง่มุมต่างๆ ในเชิงศึกษาเปรียบเทียบ (4) เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหา ทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหรือตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมและกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยเอกสารจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2550 คำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนการเปรียบเทียบกฎหมายของไทยกับต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า (1) ทำให้ทราบที่มาของวิวัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (2) ทราบหลักเกณฑ์ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (3) ทราบสภาพปัญหา ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ (4) ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยต่อไป โดยผลการศึกษา ผู้ศึกษาเสนอให้ใช้ระบบไต่สวนแบบผสมผสานกับระบบกล่าวหา เพื่อเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาคัดสินคดีได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งให้สิทธิคู่ความที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาของศาลหากคู่ความยังยืนยันถึงความผิดของผู้ถูกฟ้อง หรือความบริสุทธิ์ของตนเองได้

คำสำคัญ ระบบการพิจารณาคดี คดีทุจริต

Independent Study title: Trial System of the Criminal Court for the Corruption and Misconduct Cases

Author: Mr. Sittichokkamwong Kamwong; **ID:** 2554002788 ; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study Advisor: Lawan Hornopparat, Associate Professor; **Academic year:** 2019

Abstract

The objective of this independent study is (1) to search for the sources of the evolutions, concepts, and theories relating to the trial system of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases; (2) to study the rules and concepts relating to the trial system of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases; (3) to analyze the problem condition of the trial system of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases, and seek for a trial pattern of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases in various viewpoints in term of the comparative study; and (4) to analyze the problem issues and suggest an amendment or enactment guideline for the relevant laws to be appropriate for the social context and Thai laws accordingly.

This independent study is a qualitative research using Documentary Research Method on the documents from the Establishment of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases Act B.E. 2559 (2016), the Corruption and Misconduct Procedures Act B.E. 2559 (2016), the Anti-Corruption Organic Act B.E. 2542 (1999) and Amendment B.E. 2550 (2007), and the sentences of the Supreme Court, as well as the comparisons between Thai and foreign laws.

The finding of the studying results indicated as follows: (1) the recognition of the evolutions, concepts, and theories relating to the trial system of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases; (2) the recognition of the rules and concepts relating to the trial system of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases (3) the recognition of the problem condition of the trial system of the Criminal Court for the corruption and misconduct cases both in Thai laws and foreign laws, (4) the acquisition of the summaries and suggestions for the amendment of the laws relating to Thailand, accordingly. According to the studying results, the researcher has proposed to apply the integration of the inquisitorial system and adversary system to seek for the complete witnesses to support the case consideration and judgment; and grant the litigant the right to appeal or petition against the sentence of the Court in case where the litigant remains insisting the defendant's offence or his/her innocence.

Keywords: Trial Consideration System, Corruption Case

กิตติกรรมประกาศ

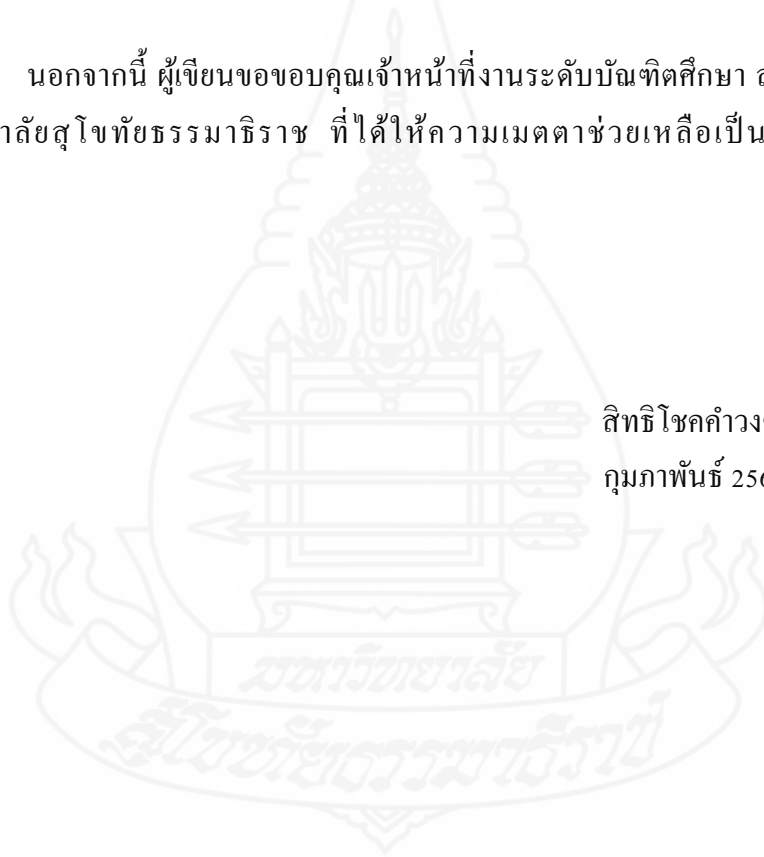
วิจัยฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาอิงจากรองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์ ที่ได้กรุณารับเป็นที่ปรึกษา และได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ข้อคิดเห็น คำติ และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนตลอดมา ผู้เรียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ในโอกาสนี้ เขียนขอกราบขอบพระคุณมารดาบิดา ที่เป็นกำลังใจให้เสมอมา ขอบพระคุณเพื่อนๆทุกท่านที่คอยตักเตือน แนะนำ ติดตาม ให้ข้อคิดแนวทางในการเสนองานวิจัย ในครั้งนี้

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่งานระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความเมตตาช่วยเหลือเป็นอย่างดีโดยตลอด

สิทธิโชคคำวงศ์ คำวงศ์

กุมภาพันธ์ 2563

สารบัญ

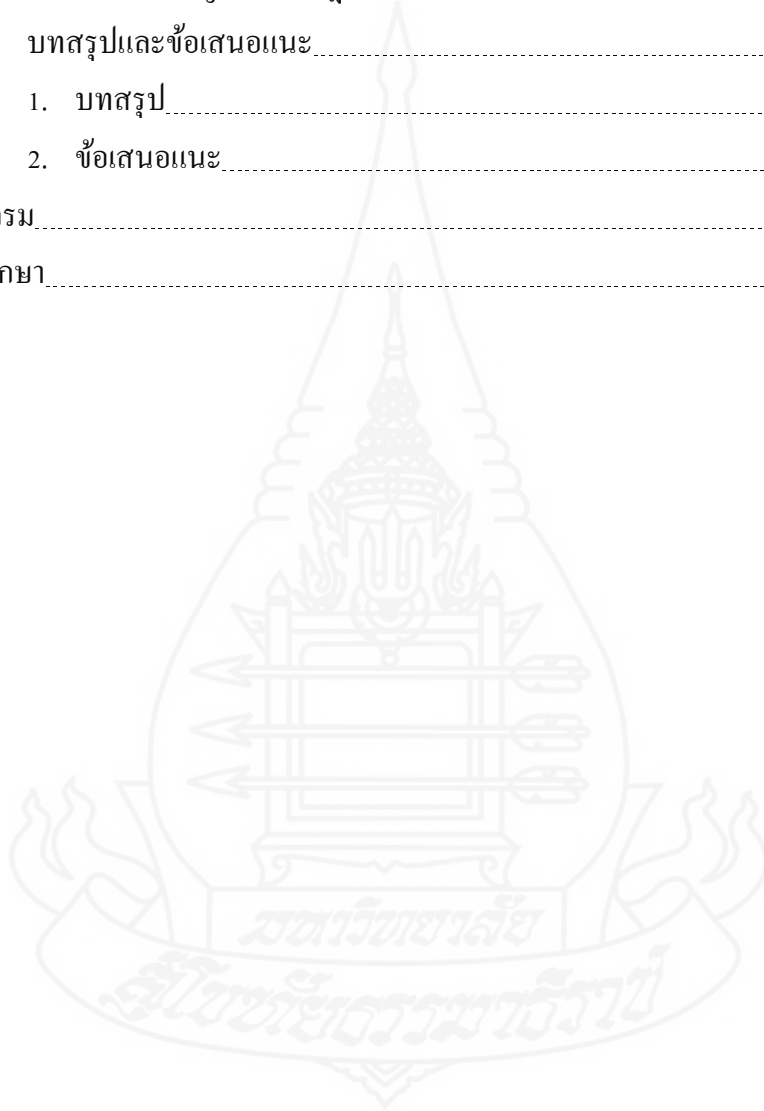
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
3. ขอบเขตของการศึกษา.....	5
4. วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการของระบบการดำเนินคดีอาญาทุจริตของข้าราชการ และกฎหมายของต่างประเทศ.....	6
1. แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน.....	6
2. แนวคิดเกี่ยวกับระบบวิธีพิจารณาความอาญา.....	6
3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักความไม่มีส่วนได้เสีย.....	8
4. แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณและจริยธรรมของข้าราชการ.....	13
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมาย ความเสมอภาค ความศักดิ์สิทธิ์ แห่งคำพิพากษา.....	14
5.1 แนวทางเรื่องการจำกัดตนเองของรัฐ.....	15
5.2 หลักนิติรัฐ.....	16
5.3 หลักนิติธรรม.....	18
5.4 หลักกระบวนการยุติธรรม.....	19
5.5 หลักความเสมอภาค.....	20
5.6 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา.....	23
6. ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบข้าราชการ.....	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.1 ทฤษฎีกฎหมายมหาชนกับการควบคุมการตรวจสอบข้าราชการ.....	26
6.2 ทฤษฎีความอยุ่เชิงบูรณาการ.....	28
7. วิวัฒนาการของระบบการดำเนินคดีอาญาทุจริตของข้าราชการไทย.....	28
8. ระบบการพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศ.....	33
8.1 ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษ.....	33
8.2 การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศอังกฤษ.....	41
8.3 ระบบการพิจารณาคดีในประเทศฝรั่งเศส.....	44
8.4 การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศฝรั่งเศส.....	49
8.5 ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศแคนาดา.....	51
8.6 การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศแคนาดา.....	53
9. อนุสัญญาการต่อต้านการทุจริตของต่างประเทศ.....	55
บทที่ 3 การพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของไทย.....	59
1. ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง.....	59
1.1 ลักษณะการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา.....	59
1.2 ข้อดีและข้อเสียของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน.....	62
1.3 หลักการค้นหาความจริง.....	63
2. ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ.....	64
2.1 อำนาจพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ.....	65
2.2 คดีที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล.....	67
2.3 อำนาจพิพากษาคดีของศาล.....	69
2.4 ข้อสังเกตของการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติ มิชอบของไทย.....	72
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาของระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริต และประพฤติมิชอบ.....	75
1. วิเคราะห์ปัญหาของระบบกล่าวหา.....	76
2. วิเคราะห์ปัญหาของระบบไต่สวน.....	79
3. การนำระบบผสมมาใช้ในประเทศไทย.....	82

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. วิเคราะห์ปัญหาในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศไทย.....	85
5. วิเคราะห์ปัญหาในการฎีกา.....	93
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	95
1. บทสรุป.....	95
2. ข้อเสนอแนะ.....	97
บรรณานุกรม.....	99
ประวัติผู้ศึกษา.....	107

ญ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แนวทางการควบคุมและป้องกันการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ โดยมิชอบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560.....	82

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนในการอุทธรณ์ฎีกาคดีอาญา (ประเทศอังกฤษ).....39

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันภัยร้ายแรงสำคัญที่ทำลายความมั่นคงของชาติ คือการทุจริต การทุจริตเกิดจากหลายสาเหตุ ตัวแปรสำคัญประการหนึ่งคือ “ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ” ดังนั้น ทุกรัฐบาลไทยจึงมีนโยบายสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล ให้แก่ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้งพัฒนาความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของประชาชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รวมถึงการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ตลอดจนสนับสนุนการสร้างค่านิยมของสังคมให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้องชอบธรรมเพราะการทุจริตและประพฤติมิชอบมีผลกระทบ ต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคม และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

องค์กรความโปร่งใสนานาชาติที่ดำเนินงานเฝ้าสอดส่องการทุจริต ได้จัดอันดับดัชนีคอร์รัปชันจากในหลายประเทศทั่วโลก จำนวน 176 ประเทศ แต่กลับพบว่าในหลายประเทศที่มีผู้นำที่ให้คำมั่นว่าจะแก้ไข และจัดการกับปัญหาคอร์รัปชันผลที่เกิดขึ้นนั้นกลับสวนทาง ทั้งนี้ การสำรวจทางรายงานได้กำหนดคะแนนความโปร่งใสตั้งแต่ 0 - 100 คะแนน โดย 0 คือประเทศที่มีดัชนีคอร์รัปชันสูงที่สุดในโลก และ 100 คือประเทศที่มีความโปร่งใสมากที่สุด ผลการจัดอันดับประจำปี 2559 แสดงให้เห็นว่าหลายประเทศมีการพัฒนาลดระดับการคอร์รัปชันลง ในขณะที่อีกบางประเทศสถานการณ์กลับเลวร้ายขึ้น สำหรับอันดับหนึ่ง ประเทศที่มีความโปร่งใสมากที่สุดตกเป็นของ เดนมาร์ก และนิวซีแลนด์ ด้วยคะแนน 90 เต็ม 100 อันดับ 2 เป็นของประเทศฟินแลนด์ ได้ไป 89 คะแนน ตามมาด้วยที่สาม คือสวีเดน ที่ได้คะแนนไป 88 คะแนน และสำหรับประเทศไทยในปีนี้อยู่ในอันดับที่ 101 จากทั้งหมด 176 ประเทศ ด้วยคะแนนความโปร่งใส 35 คะแนน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั่วโลกซึ่งอยู่ที่ 43 คะแนน และต่ำกว่าอันดับเดิมเมื่อปีที่ผ่านมา ซึ่งในปี 2558 นั้นไทยเคยอยู่ในอันดับที่ 76 ด้วยคะแนน 38 คะแนน ทั้งนี้อันดับที่ไทยได้นั้นร่วงลดลงมาต่ำกว่าประเทศในแถบแอฟริกาอย่าง กาบอง หรือไนเจอร์เสียอีก

การทุจริต และประพฤติมิชอบในระยะที่ผ่านมาของประเทศไทยนั้นเป็นปัญหาที่มีมาช้านาน และได้ทวีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดิน เป็นจำนวน

มาก ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ และจากการดำเนินนโยบายในการแก้ไข ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง ส่งผลให้มีคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นสู่ศาล มากขึ้น ซึ่งการทุจริตเป็นภัยร้ายแรงสำคัญที่ทำลายความมั่นคงของชาติ การทุจริตเกิดจากหลาย สาเหตุ ตัวแปรปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ “ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ” ดังนั้นทุกรัฐบาลไทยจึงมี นโยบายสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ให้แก่ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ของรัฐ พร้อมทั้งพัฒนาความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือ ไว้วางใจของประชาชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน รวมถึงการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ตลอดจนสนับสนุนการสร้างค่านิยมของสังคมให้ยึดมั่น ในความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้องชอบธรรม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการกระทำทุจริตที่เป็นหน่วยงานค่อนข้างใหม่โดย ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2551 คือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือที่ เรียกว่าคณะกรรมการ ป.ป.ท. เนื่องจากว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) มี อำนาจหน้าที่เฉพาะได้สวนและวินิจฉัยการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปที่ร้ายว ยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ รวมทั้ง ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรง ตำแหน่งดังกล่าว หรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงและข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าผู้อำนวยการกองจะ ไม่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และยังไม่มียุทธศาสตร์หน่วยงานใดรับผิดชอบ จึงได้จัดตั้ง คณะกรรมการ ป.ป.ท. ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ได้สวนการกระทำความผิดดังกล่าว¹ ซึ่งเมื่อ คณะกรรมการ ป.ป.ท. ได้ได้สวนพบว่าข้าราชการได้กระทำความผิดอันเป็นการทุจริตคอร์รัปชันแล้ว ก็จะทำเนิการส่งคดีต่อไปให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติต่อไป โดยไม่มีกระบวนการดำเนินการพิเศษอย่างเช่นคดีของนักการเมือง ซึ่งจะมีศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพิจารณาตัดสินคดีโดยเฉพาะ

¹ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ “ประวัติความเป็นมา” ค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2560 จาก <http://www2.pacc.go.th/th/about/historical>

ต่อมาได้มีการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อการอำนวยความสะดวก
ยุติธรรมในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และถือเป็นมิติใหม่ของกระบวนการยุติธรรมไทยด้วย โดย
มาตรา 6 ของวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี

อย่างไรก็ดี การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการ
และเจ้าหน้าที่รัฐนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องกระทำควบคู่ไปกับระบบการพิจารณาคดีที่โปร่งใส ถูกต้อง
รวดเร็ว เสมอภาค เป็นธรรมและรัดกุมที่สุดเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่าย

คดีทุจริต หมายถึง คดีที่ฟ้องเจ้าหน้าที่รัฐในข้อหาความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่
ประพฤติมิชอบ รวมถึงคดีที่ฟ้องขอลงโทษ (บุคคลไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ) ที่ให้สินบนหรือที่ใช้อิทธิพล
ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องทุจริตด้วย โดยคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญาคดีทุจริต
และประพฤติมิชอบ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มที่ 1 เป็นคดีอาญาที่เจ้าหน้าที่รัฐถูกกล่าวหา หรือร่วมเอกชนกระทำผิด ได้แก่
คดีอาญาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ทุจริตต่อหน้าที่ ประพฤติมิชอบ ฮั้ว
ประมูล เป็นต้น (เอาผิดเจ้าหน้าที่รัฐ) และคดีอาญาที่บุคคลร่วมกระทำผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งใน
ฐานะตัวกลาง ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ผู้สมคบ ดิดสินบน จูงใจ หรือข่มขืนใจเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น (เอาผิด
บุคคลทั่วไป)

2) กลุ่มที่ 2 เป็นคดีทางแพ่ง ที่ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ความผิดฐาน
ฟอกเงิน ร่ำรวยผิดปกติ ได้แก่ คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ
หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ (เอาผิดเจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลทั่วไป)

3) กลุ่มที่ 3 เป็นคดีเกี่ยวกับการยื่นบัญชีทรัพย์สินเป็นเท็จ ได้แก่ คดีเกี่ยวกับการจงใจ
ไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ
ดังกล่าวด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ (เอาผิดเจ้าหน้าที่รัฐ)

ประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการในทุก
ระดับ การพิจารณาคดีของศาลในชั้นอุทธรณ์นั้น ในมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี
ทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 ให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบพิจารณา
พิพากษาหรือมีคำสั่งโดยมิชักช้า และภายใต้บังคับมาตรา 44 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์
แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้เป็นที่ที่สุด แต่การที่กำหนดว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
อุทธรณ์เป็นที่ที่สุดนั้น ทำให้ทั้ง โจทก์และจำเลยที่ถูกพิจารณาพิพากษาไม่อาจฎีกาได้อีกจึงขัดกับ
หลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักสากลและขัดกับสิทธิในการต่อสู้คดีตามรัฐธรรมนูญหรือไม่
ถึงแม้ว่าตามมาตรา 44 และ 45 จะให้โอกาสในการยื่นคำร้องเพื่อให้พิจารณาและวินิจฉัยโดยองค์
คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาหนึ่งคนและ

ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน ก็ตามแต่ชั้นตอนนั้นมีความยุ่งยากและซับซ้อน และมีการกำหนดให้การวินิจฉัยเป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้บังคับตามความเห็นของฝ่ายที่เห็นควรรับฎีกา และฎีกาได้เฉพาะปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาเห็นควรรับวินิจฉัย

ผู้ศึกษาเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาระบบการพิจารณาคดีที่เริ่มคดีตั้งแต่การยื่นคำฟ้อง การพิจารณาพิพากษาคดี การยื่นอุทธรณ์ และการยื่นฎีกาอันเป็นวิธีพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป รวมทั้งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นต้องเน้นให้ข้าราชการระดับกลางถึงระดับล่างที่มีอยู่เป็นจำนวนมากได้ตระหนักถึงผลร้ายของการกระทำความผิดในเรื่องทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น รวมถึงการบัญญัติเพิ่มเติมเงื่อนไขในการลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตให้หนักขึ้น มีการการเพิ่มโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดมีความเกรงกลัวต่อการกระทำผิดกฎหมายมากขึ้น เพื่อจะลดจำนวนการกระทำผิดในคดีทุจริตของประเทศลงได้

ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะทำการวิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของปัญหาระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่ใช้ระบบไต่สวน วิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสีย รวมถึงข้อเห็นหรือไม่เห็นด้วยของการระบบไต่สวน อีกทั้งการฎีกานั้นควรให้โอกาสคู่ความเหมือนกันเช่นในคดีอาญาปกติเพื่อทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยไม่มีการจำกัดสิทธิในการฎีกาของทั้งรัฐ คู่ความ จำเลย และผู้เสียหายทั้งนี้ โดยการเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศด้วย เพื่อให้เกิดความเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรมอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อค้นหาที่มาของวิวัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

2.3 เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และแสวงหารูปแบบของการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในแง่มุมต่างๆ ในเชิงศึกษาเปรียบเทียบ

2.4 เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหา ทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหรือตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมและกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

3. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และการฎีกาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2550 และเปรียบเทียบกฎหมายของไทยกับต่างประเทศ ในอันจะได้วิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางนิติศาสตร์ อันได้แก่ หนังสือหรือตำราทางวิชาการ บทบัญญัติกฎหมายแห่งรัฐ วิทยานิพนธ์ทางกฎหมาย บทความหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและคำพิพากษาของศาลในการวิเคราะห์ แหล่งข้อมูลจากห้องสมุดและทางอินเทอร์เน็ตโดยใช้วิธีอ่านทำความเข้าใจ คัดย่อ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเพื่อค้นหาสภาพปัญหาและหาทางเพิ่มเติมหรือแก้ไขกฎหมาย รวมทั้งศึกษาแนวคิด หลักการ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทราบความเป็นมาของวิวัฒนาการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ
- 5.2 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 5.3 ทราบสภาพปัญหาในระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในแง่มุมต่างๆ
- 5.4 ได้แนวทางแก้ไขปัญหาและเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพได้ต่อไป
- 5.5 เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทยต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี วิวัฒนาการของระบบการดำเนินคดีอาญาทุจริต ของข้าราชการ และกฎหมายของต่างประเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาตินั้นเป็นแนวความคิดเชิงอุดมคติมาตั้งแต่ดั้งเดิม หมายถึงกฎหมายที่บุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติคือ เกิดมีขึ้นโดยมนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้นแต่อย่างใด เป็นกฎหมายที่มีอยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ ทั้งนี้เพราะกฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักความยุติธรรมโดยธรรมชาติ อันหมายถึง ความหมายทางวิชาการ หรือกฎหมายแห่งกายภาพ และกฎหมายแห่งศีลธรรม กฎหมายธรรมชาตินี้มีนักปรัชญาทางกฎหมายให้ความเห็นไว้ต่างกัน คือ บางคนเห็นว่าเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและมีลักษณะถาวรตลอดไป มีผลใช้บังคับได้ทุกหนทุกแห่งในโลก และเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐโดยรัฐจะบัญญัติกฎหมายใดๆให้ขัดกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้

แนวคิดพื้นฐานจากกฎหมายธรรมชาติดังกล่าวมีอยู่แล้วตามธรรมชาตินั้น โดยมนุษย์มิได้สร้างขึ้นมาแต่อย่างใด อาจกล่าวได้ว่าสิทธิดังกล่าวนั้นเกิดมาพร้อมกับมนุษย์ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครล่วงละเมิดได้ ซึ่งได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และประการสำคัญเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องหามาตรการ และวิธีการให้สิทธิดังกล่าวแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งหลักประกันที่มั่นคงด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับระบบวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีพิจารณาความ หมายถึง กระบวนการพิจารณาที่กำหนดขั้นตอนการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ดีของวิธีพิจารณาซึ่งได้แก่ ความยุติธรรมและความรวดเร็ว

หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายที่ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ที่บังคับหรืออนุญาตให้คู่ความและศาลปฏิบัติตามเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาของคดี²

ความสำคัญของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความนั้น ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครอง หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่น ๆ ก็ล้วนเป็นกฎหมายว่าด้วย การกำหนดวิธีการที่บุคคลภายนอกจะเสนอคดีหรือเรื่องของตนต่อศาล หรือเป็นการกำหนดว่าในระหว่างดำเนินคดีคู่ความจะอ้างพยาน หรือเบิกความได้อย่างไร จะยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้ในกำหนดเวลาเท่าไร เป็นการกำหนดสิทธิหน้าที่ในการดำเนินคดีระหว่างศาลและคู่ความ ซึ่งการมองวิธีพิจารณาความเช่นนี้เป็น การมองกฎหมายวิธีพิจารณาความด้านเดียวคือ มองในด้านการกำหนดวิธีการที่บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือคู่ความจะมีความสัมพันธ์กับศาลหรือองค์กรชี้ขาด และเป็นการกำหนดให้อำนาจแก่ศาลหรือผู้พิพากษาในการสั่งหรือทำคำวินิจฉัย

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือเป็นกลไกควบคุมและตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้ใช้อำนาจตุลาการ เช่น กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความ ที่บัญญัติให้การพิจารณาต้องมีลูกขุน ย่อมหมายความว่า ในการพิจารณาคดีนั้นผู้พิพากษาจะถูกตัดอำนาจของผู้พิพากษา ซึ่งจะให้อำนาจชี้ขาดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปพร้อม ๆ กัน กฎหมายวิธีพิจารณาความเป็นหลักกฎหมายซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อวางแผนการควบคุมกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย ซึ่งสมัยแรกนั้นจะไม่มีกรแยกวิธีพิจารณาออกเป็นคดีแพ่งคดีอาญาอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงมีจุดเริ่มต้นบนพื้นฐานเดียวกัน ต่อมาโดยเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน จึงมีการแบ่งแยกวิธีพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ ย่อมมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับว่าประเทศนั้น ๆ จะมีพัฒนาการทางความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม และนิติวิธีต่อวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเช่นไร อย่างไรก็ตามความแตกต่างดังกล่าวเป็นเพียงรายละเอียดเท่านั้น แต่แก่นแท้ของหลักการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้กระทำความผิดแท้จริงนั้นจะมีลักษณะที่เหมือนกัน หรือหลักการเดียวกัน จึงเป็นหลักกฎหมายทั่วไปสำหรับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในยุคปัจจุบัน

กฎหมายแพ่ง จะประกอบด้วยกฎหมายแพ่งสารบัญญัติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ สิทธิหน้าที่ของบุคคล และกฎหมายแพ่งวิธีสบัญญัติ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

² วรรณชัย บุญบำรุง. “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส”. ในวารสารนิติศาสตร์. 30(1), (2543), หน้า 81

มีจุดประสงค์เพื่อให้สิทธิต่าง ๆ ทางแพ่งของผู้ทรงสิทธิสามารถบังคับใช้เป็นรูปธรรมได้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนสิทธิดังกล่าว

สำหรับกฎหมายอาญา จะประกอบด้วยกฎหมายอาญาสารบัญญัติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดเนื้อหาของความผิด ส่วนกฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมาย มาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย หลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวประกอบด้วย การร้องทุกข์ การกล่าวโทษ การสืบสวน การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การส่งคดี การฟ้องร้อง การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา การพิพากษา การอุทธรณ์ การฎีกา และการบังคับคดีตามคำพิพากษา เป็นต้น ดังนั้น วิธีพิจารณาความอาญาจึงเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การใช้บังคับกฎหมายอาญาสารบัญญัติ

3. แนวคิดเกี่ยวกับหลักความไม่มีส่วนได้เสีย

หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความเป็นกลาง (principe d'impartialite) เกิดขึ้นจากความคิดพื้นฐานที่ว่าหากบุคคลมีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ บุคคลนั้นก็จะต้องเสียความเป็นกลางและไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการได้โดยปราศจากอคติในเรื่องนั้นๆ ดังนั้น หลักนี้จึงนำมาใช้ในองค์กรของรัฐที่มีอำนาจวินิจฉัยตัดสินในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาหรือตุลาการ ซึ่งนำไปสู่หลักการคัดค้านผู้พิพากษาที่มีประโยชน์หรือส่วนได้เสียในคดี มิให้เป็นผู้นิจฉัยคดีนั้น หรือหลักความเป็นกลางขององค์กรฝ่ายปกครองที่ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือกรรมการในคณะกรรมการใดๆ ที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองพิจารณาและวินิจฉัยสั่งการหรือร่วมประชุมลงมติในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่

1) หลักความไม่มีส่วนได้เสียในต่างประเทศ

ในต่างประเทศได้ยอมรับหลักความเป็นกลางในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปมานานแล้วในส่วนนี้จะทำการศึกษาหลักความไม่มีส่วนได้เสียในต่างประเทศ เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงความคิดพื้นฐานของหลักการดังกล่าวว่ามีแนวความคิดและหลักการกำหนดไว้อย่างไร โดยจะศึกษาหลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษตามลำดับ ดังนี้

2) หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศฝรั่งเศส

หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือหลักความปราศจากอคติ (impartiality) ถือเป็นหลักหนึ่งของกฎหมายทั่วไปในประเทศฝรั่งเศส มีวิวัฒนาการมาจากคำตัดสินของสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ (le Conseil de prefecture) เป็นเวลานานแล้ว โดยถือว่าการวินิจฉัยสั่งการของฝ่ายบริหารจะต้อง

รักษาไว้ซึ่งหลักความไม่มีส่วนได้เสีย ต่อมาได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายลำดับรองซึ่งออกโดยฝ่ายบริหาร (decret du 28 novembre 1983) ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 1983 ในมาตรา 13 ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในการวินิจฉัยหรือมีคำสั่งทางปกครองจะต้องไม่มีส่วนได้เสียในการกระทำหรือออกคำสั่งทางปกครองนั้นๆ³

หลักความไม่มีส่วนได้เสียในการกระทำคำสั่งทางปกครองนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัย หรือมีคำสั่งทางปกครองต้องไม่มีส่วนได้เสียทั้งทางตรงและทางอ้อม ในกรณีที่มีเหตุสงสัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในการกระทำคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยทางปกครองหรือไม่นั้น ศาลปกครองฝรั่งเศสมักตีความไปในทางที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนมากกว่า โดยมักวินิจฉัยว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในคำวินิจฉัยหรือคำสั่งทางปกครองนั้น โดยถือว่าการมีส่วนได้เสียในทางอ้อมหรือส่วนได้เสียทางจิตใจนั้นมีอิทธิพลโน้มน้าวให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ศาลปกครองถือว่าหลักความไม่มีส่วนได้เสียเป็นหลักกฎหมายทั่วไป กฎหมายหลายฉบับได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์นี้ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจยกขึ้นโต้แย้ง หรือประธานคณะกรรมการ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องที่มีอำนาจทำคำวินิจฉัยนั้นตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียนั้นสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้ถึงการมีส่วนได้เสียของผู้มีอำนาจทำการวินิจฉัยคดี ในกรณีที่มีผู้มีอำนาจทำการวินิจฉัยหรือมีคำสั่งทางปกครองหลายคน แม้ผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจทำคำสั่งทางปกครองนั้นก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด อันก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางได้ ซึ่งคำวินิจฉัยนั้นศาลอาจวินิจฉัยเป็นโมฆะได้⁴

การที่มีส่วนได้เสียนั้น บุคคลนั้นอาจเคยเป็นผู้เสนอให้ความเห็นในเรื่องนั้นๆ ไว้แล้ว หรือเคยให้ความเห็นมาก่อน หรือคำวินิจฉัยนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น โดยตรงหรือโดยอ้อมซึ่งศาลมักจะถือว่าบุคคลนั้นมีส่วนได้เสียในเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้นแล้ว นอกจากนี้ศาลปกครองฝรั่งเศสยังได้วางแนวเพิ่มเติมและได้รับการรับรองตามกฎหมายฉบับลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 1983 ดังกล่าว โดยในมาตรา 13 วรรคสอง บัญญัติว่า การปรากฏตัวของบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในที่ประชุมนั้น ทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นเสียไปเป็นโมฆะ เว้นแต่ในกรณีที่การปรากฏตัวของผู้มีส่วนได้เสียนั้นไม่ส่งผลต่อการประชุมหรือการตัดสินใจแต่ประการใด ดังนั้น บุคคลผู้มีส่วนได้เสียถ้าอยู่ในที่ประชุมถึงแม้ไม่ได้ออกเสียงแสดงความคิดเห็น การปรากฏตัวของบุคคลนั้น ก็ก่อให้เกิดอคติหรือการมีส่วนได้เสียได้เช่น ในคดี Gouverneun General de l'Algerie ศาลปกครองตัดสินว่าคณะกรรมการวินัยจะมีสมาชิกคนหนึ่งที่กำลังถูกลงโทษทางวินัยอยู่ไม่ได้ และในคดี Ministre de l'Education

³ สิริชัย สุธีวีระจร. “หลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง”. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ. (2538). หน้า 67

⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 68

Nationale claudica et camas ศาลปกครองตัดสินว่า คณะกรรมการสอบสวนจะมีสมาชิกคณะหนึ่ง ซึ่งได้แสดงออกอย่างสาธารณะว่าเป็นปฏิบัติต่อผู้สมัครสอบบางคนไม่ได้⁵

3) หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ หลักความไม่มีส่วนได้เสียหรือไม่มีอคตินี้เป็นหลักการหนึ่งในหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ โดยเห็นว่าผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิที่จะขอให้คดีของเขาได้รับการพิจารณาโดย ผู้พิพากษาที่มีความเป็นธรรมที่ไม่มีส่วนได้เสียในคดีที่จะพิพากษาและไม่มี ความลำเอียง

หลักที่ว่าผู้พิพากษาจะต้องไม่มีความลำเอียงหรือมีอคตินั้นได้พิจารณาในระบบกฎหมายอังกฤษโดยอาศัยอำนาจการควบคุมของศาล High Court ที่มีเหนือศาลชั้นต้น แต่ในปัจจุบันนี้หลักดังกล่าวได้นำมาใช้กับคณะกรรมการกึ่งตุลาการหรือเจ้าหน้าที่องค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ทางตุลาการด้วย การจะพิจารณาว่าอะไรเป็น “การไม่มีส่วนได้เสีย” นั้น มีความแตกต่างกันออกไปในหลายๆ คดี เช่น ในกรณีเจ้าหน้าที่ ฝ่ายปกครองมีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในเรื่องที่วินิจฉัย ในคดี Dimes V. Grand Junction Canal Proprietors ปี 1852 ศาลสูงได้พิพากษาว่า คำพิพากษาที่ ประธานศาลฎีกามีส่วนร่วมพิจารณาอยู่ด้วยเป็นการไม่ชอบเพราะประธานศาลฎีกาดังกล่าวเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทที่เป็นคู่ความในคดี

ในกรณีที่ศาลเห็นว่ามิพฤติการณ์ที่จะก่อให้เกิดถึงความลำเอียงเท่ากับมีความลำเอียงเกิดขึ้นจริงๆ แม้ว่าผู้พิพากษาที่มีส่วนได้เสียจริงหรือถูกเข้าใจว่ามีส่วนได้เสียจะมีเหตุผลที่ดี และถูกต้อง และไม่ได้ให้ความมีส่วนได้เสียของตัวเองเข้ามามีอิทธิพลต่อคำตัดสินของตนเองก็ตาม ศาลถือว่าเป็นการละเมิดหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ เช่น คดี R.V. Hendon R.D.C., ex Parte Pennington ปี 1975 ได้มีการฟ้องคดีผู้ขายส่งผักให้แก่โรงเรียนตามกฎหมาย Weight and Measure Act 1963 โดยคำฟ้องอ้างว่าผู้ขายนั้น โกงน้ำหนัก ผู้พิพากษาคณะหนึ่งซึ่งพิจารณาคดีนี้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งจำเลยส่งผักให้ แต่ไม่ใช่โรงเรียนที่ผู้ขายได้กระทำผิด ศาลวินิจฉัยว่ามีการละเมิดหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติเพราะผู้พิพากษาคณะนั้นได้ร่วมพิพากษาคดีด้วย จึงเพิกถอนคำพิพากษาที่ลงโทษผู้ขายนั้นเสีย

นอกจากนี้ในกรณีความเป็นปฏิบัติ ความมีสัมพันธทางเครือญาติกับผู้อื่นคำร้อง หน้าทีการงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองตั้งแต่สองหน้าที่ขึ้นไปขัดกัน ยกเว้นแต่ในกรณีที่มิอาจ

⁵ เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. “องค์กรและวิธีการคุ้มครองประชาชนและควบคุมฝ่ายปกครองภายในฝ่ายปกครองในประเทศไทย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. (2531). หน้า 171

หลักเสียได้เหล่านี้ ศาลอังกฤษ ได้กล่าวถึงว่าอยู่ในขอบข่ายของการมีส่วนได้เสีย ต่อไปนี้เป็นกรณีที่ไม่นำหลักการมีส่วนได้เสียมาใช้บังคับ

1. ในกรณีที่กฎหมายได้บัญญัติว่าให้มีการกระทำบางอย่างถ้ามีการลำเอียงเกิดขึ้น เช่น ผู้พิพากษา justice of the peace ไม่อาจยุ่งเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตขายสุราได้ ถ้ามีส่วนได้เสียทางการเงิน แต่ถ้ามิได้เคารพกฎดังกล่าว ก็ไม่ทำให้การกระทำที่ผู้พิพากษาที่มีส่วนได้เสียได้ทำไปนั้นต้องเสียไป ในกรณีที่กฎหมายมีบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายก็จะกำหนดห้ามนำหลักการลำเอียงมาใช้บังคับ

2. ในกรณีที่กฎหมายไม่ให้ศาลมีอำนาจตรวจสอบฝ่ายปกครอง ในคดี Wilkinson V. Barking Corporation ปี 1948 พระราชบัญญัติ Local Government Super annuation Acts บัญญัติว่า ปัญหาที่ว่าพนักงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญหรือไม่นั้นให้องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นผู้วินิจฉัยและให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีสาธารณสุขได้ ได้มีผู้ฟ้องศาลว่า คำวินิจฉัยขององค์กรส่วนท้องถิ่นและของรัฐมนตรีเป็นโมฆะเพราะทั้งคู่เป็นผู้พิพากษาในคดีของตนเอง เนื่องจากตามพระราชบัญญัติดังกล่าวองค์กรส่วนท้องถิ่นและรัฐมนตรีจะต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนสำหรับจ่ายเงินบำนาญให้แก่พนักงาน ศาลอุทธรณ์เห็นด้วยกับข้ออ้างดังกล่าวแต่วินิจฉัยว่าเนื่องจากพระราชบัญญัติได้กำหนดวิธีการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาไว้แล้ว ศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะเข้าไปแทรกแซงในคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีได้อีก

3. ในกรณีที่วินิจฉัยนั้นเกี่ยวกับเรื่องนโยบายแล้ว หลักความไม่มีส่วนได้ส่วนเสียใช้ใช้บังคับเช่น ในคดี Franklin V. Minister of Town and County Planning 1947 ได้มีผู้ร้องขอต่อศาลให้สั่งเพิกถอนคำสั่งของรัฐมนตรีที่ให้จัดตั้งเมืองใหม่ขึ้นที่ Stevenage ตามกฎหมาย New Town Act 1946 รัฐมนตรีได้กระทำตัวเป็นผู้พิพากษาในคดีของตนเองโดยการยืนยันคำสั่งของตนเอง ซึ่งรัฐมนตรีได้สั่งไปตาม มาตรา 1 แห่งกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการขัดต่อหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ สภานิติบัญญัติได้แบ่งแยกระหว่างอำนาจหน้าที่ทางตุลาการและทางปกครองของรัฐมนตรี โดยวินิจฉัยว่า การที่รัฐมนตรีมีคำสั่งยืนยันคำสั่งของตนเองหลังจากที่ได้รับรายงานการสอบสวนในท้องถิ่นแล้วนั้น เป็นการกระทำในทางปกครองไม่ใช้การกระทำทางตุลาการและคำสั่งนั้นเป็นเรื่องนโยบาย ดังนั้น รัฐมนตรีจึงต้องเคารพหลักของความยุติธรรมตามธรรมชาติในการกระทำเช่นนี้

4. ในกรณีที่มีผลประโยชน์ขัดกับผลประโยชน์ของเอกชนในขอบเขตของกฎหมายปกครองนั้น การขังน้ำหนักความสำคัญของเรื่องผลประโยชน์ของมหาชนย่อมมาก่อนเอกชนจำต้องยอมรับในการเสียประโยชน์ หรือสิทธิของตนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของมหาชนไว้การที่ต้องรักษา

ผลประโยชน์ของมหาชนไว้ก่อนนั้น เพราะไม่อาจหาวิธีการอื่นมาแทนได้จึงยอมอยู่เหนือหลักความ
ไม่มีส่วนได้เสีย กล่าวคือ ไม่นำหลักความไม่มีส่วนได้เสียมาใช้บังคับ

4) หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศไทย

ในประเทศไทยก็มีการนำหลักความไม่มีส่วนได้เสียมาใช้เช่นกัน โดยนำมาใช้กับ
การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และ การออกคำสั่งทางปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิด
ความยุติธรรมแก่คู่กรณีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาหรือมีคำสั่งนั้นอย่างแท้จริง กล่าวคือ เมื่อมี
เหตุที่จะทำให้เกิดความไม่เที่ยงธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือ การออกคำสั่งทางปกครอง
เจ้าหน้าที่ผู้ยื่นข้อกล่าวหาขอถอนตัวจากคดีนั้นได้ หรือ คู่กรณีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจคัดค้านเจ้าหน้าที่ผู้ยื่น
ได้หากเห็นว่าเจ้าหน้าที่ผู้ยื่นมีส่วนได้เสียในการพิจารณาเรื่องตน

หลักความไม่มีส่วนได้เสียในประเทศไทยนั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ
เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11 ที่บัญญัติถึงเหตุแห่งการคัดค้านผู้พิพากษา
เอาไว้ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 63
บัญญัติถึงเหตุแห่งการคัดค้านด้านตุลาการศาลปกครองว่าอาจถูกคัดค้านได้ตามเหตุแห่งการคัดค้าน
ผู้พิพากษาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น เป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความ
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ในคดีนั้น เป็นต้น นอกจากนี้ใน
พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 13 ถึง 20 ก็มีบทบัญญัติที่สะท้อน
ถึงหลักความไม่มีส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองไว้ด้วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่าย
ปกครองใช้เป็นหลักในการปฏิบัติราชการโดยเจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาเรื่องทางปกครองและผู้ที่ทำคำสั่ง
ทางปกครองจะต้องไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้นเพื่อเป็นหลักประกันความเป็นธรรมแก่คู่กรณีใน
คำสั่งทางปกครองนั้น

เมื่อพิจารณาหลักความไม่มีส่วนได้เสียดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นหลักการที่
กำหนดขึ้นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลผู้มีอำนาจสั่งการในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียอยู่ ซึ่งบุคคลนั้นอาจจะ
สูญเสียความเป็นกลางและไม่อาจจะวินิจฉัยสั่งการในเรื่องนั้นๆ ได้โดยปราศจากอคติ มาวินิจฉัยสั่ง
การในเรื่องนั้น ในต่างประเทศถือหลักความไม่มีส่วนได้เสียถือเป็นหลักกฎหมายทั่วไปหรือเป็น
หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติที่มีการนำมาใช้ในการพิจารณาสั่งการเรื่องต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ
ประชาชนขององค์กรของรัฐทุกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรตุลาการ ที่ถือเป็นองค์กรที่มี
ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้พิพากษาที่จะทำการพิจารณา
พิพากษาคดีใดจึงต้องไม่มีส่วนได้เสียหรืออคติกับคดีนั้น ส่วนในประเทศไทยก็มีการนำเอาหลัก
ความไม่มีส่วนได้เสียมาใช้กับระบบการทำงานของราชการไทยด้วย เพื่อให้การทำงานทุกขั้นตอนมี
ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือ

หน่วยงานทางปกครองมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและอำนวยความสะดวกเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย หลักความไม่มีส่วนได้เสียจึงเป็นหลักการหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้และสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน

จากการศึกษาแนวความคิดและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่าเป็นแนวคิดที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้เข้ามาในกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับความรับรองและคุ้มครองตามสิทธิของตนไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขทบทวนคำพิพากษาคืออาญาที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลยมากขึ้น โดยการใช้สิทธิโต้แย้ง คำพิพากษาหรือคำสั่งในปัญหาข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมาย และการกำหนดโทษที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมควรได้ เพื่อให้มีการแก้ไขทบทวนความผิดพลาดบกพร่องซึ่งเกิดขึ้นในการพิจารณาคดีนั้น ซึ่งก็เป็นหลักการทำนองเดียวกันกับหลักการพิจารณาคดี 2 ชั้น ที่ต้องการให้มีการพิจารณา 2 ชั้นเป็นอย่างน้อยเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการพิจารณาคดีของศาลหรือการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก็เพื่อเป็นมาตรการในการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่ผิดพลาด เป็นการเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ หรือเป็นการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะให้ความคุ้มครองและหลักประกันที่แท้จริงแก่ประชาชน และประการสุดท้ายคือหลักความไม่มีส่วนได้เสีย ที่มีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้ที่มีความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ตัดสินนั้น เพื่อให้ผลแห่งคำพิพากษานั้นเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม

4. แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณและจริยธรรมของข้าราชการ

เนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชันในวงการราชการและการเมืองมีความรุนแรงและมีการปรับเปลี่ยนแบบให้ยากต่อการที่จะถูกจับได้ขึ้นเป็นอย่างมาก รวมทั้งหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ต่อมาได้มีการหยิบยกหัวข้อ “Lessons about Successes and Failures” มาถกกันใน the World Bank Washington, DC ในปี 2549

การกระทำความผิดโดยขาดจริยธรรมของข้าราชการที่มีส่วนเอื้อประโยชน์ในทางการเมือง มีการสร้างระบบรวมถึงการร่างกฎหมายเพื่อสนับสนุนนักการเมืองให้รอดจากการถูกดำเนินคดี มีการช่วยพวกพ้องตนเอง แต่หากมีการเน้นเรื่องโครงสร้างความต่อเนื่องของสถาบันในโครงสร้างของรัฐบาลที่ซับซ้อนสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่การทุจริตคอร์รัปชันทางการเมืองอาจ

หายไป ดังนั้น จึงมีการเสนอแนวคิดว่าจะจัดตั้งองค์กรที่มีศักยภาพและมีอำนาจ แยกจากการเมืองอย่างเด็ดขาด ต้องมีประสิทธิภาพ ผู้นำองค์กรต้องมีความเป็นอิสระ องค์กรนี้ต้องไม่เกรงกลัวต่ออำนาจขององค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ โดยจะต้องรักษาประสิทธิผลไว้ ซึ่งในบางประเทศใช้วิธีการแต่งตั้งตัวแทนในขณะที่ยังประเทศแต่งตั้งเจ้าหน้าที่อิสระ ญุณแจสำคัญคือความเป็นผู้นำ ต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นอิสระจากสาธารณชนและสื่อต่างๆ องค์กรนี้ควรมีการกำหนดวิธีการให้สร้างระบบการบริหารที่ทันสมัย แต่อย่างไรก็ตามการที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมเช่น ข้าราชการต้องเป็นมืออาชีพ มีเป้าหมาย มีประสิทธิภาพและความรับผิดชอบ สนับสนุนผู้นำประเทศและนักการเมืองในด้านที่ถูกต้องเท่านั้น ข้าราชการยังต้องเป็นส่วนหนึ่งของบริบทที่กว้างขึ้นในภาครัฐและภาคประชาสังคม ภาคประชาสังคมต้องเชื่อว่าสถาบันและผู้นำของตนนั้นมีความเป็นอิสระตามกฎหมายเพื่อรักษามาตรฐานที่กำหนดไว้ การบริหารรัฐกิจในแง่ปฏิบัตินั้นเห็นได้ถึงความขัดแย้งระหว่างหลักจรรยาบรรณและหลักความเป็นจริงในทางปฏิบัติก็คือ ข้าราชการสามารถทำได้และมักเป็นส่วนเสริม มีความต่อเนื่องในอุดมคติที่มีจรรยาบรรณในระดับหนึ่งและมาตรฐานในการดำเนินการด้านอื่น ๆ รัฐบาลส่วนใหญ่มีองค์ประกอบทั้งสองแบบ และมีตัวอย่างของรัฐบาลที่มีทั้งจรรยาบรรณและจริยธรรม ตัวอย่างเช่น ประเทศเกาหลีมีทั้ง "พระราชบัญญัติบริการสาธารณะด้านจริยธรรม" และ "หลักปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ" จุดเน้นที่สำคัญคือการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพมีค่านิยมในการทำงาน แต่ในบางครั้งความประพฤติกของประชาชนที่ไม่สอดคล้องกับการบริการสาธารณะจึงทำให้เกิดปัญหาในแง่ของการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการ เป็นต้น

การดำเนินการตามหลักจรรยาบรรณที่มีประสิทธิภาพมุ่งเน้นไปที่การปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของข้าราชการของรัฐ โดยต้องมีบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาที่เหมาะสมและทันเวลา การที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุดมีการลงโทษทางปกครองและทางอาญา และมีการนำโทษทางการบริหารมาใช้เช่น การลดขั้น การลดเงินเดือนและการไล่ออกเป็นบทลงโทษที่เหมาะสมที่สุดในเบื้องต้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด อย่างไรก็ตามก็ควรแยกความรุนแรงของกระทำความผิด การกระทำบางอย่างจะลงโทษทางอาญาหรือทางแพ่ง

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมาย ความเสมอภาค ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

หลักความชอบด้วยกฎหมายนี้ เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากหลักปัจเจกชนนิยมที่ถือว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรี มีเหตุผล รัฐเป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ มนุษย์จัดตั้งรัฐขึ้นเพื่อคุ้มครองชีวิตเสรีภาพ

และทรัพย์สินของบรรดาสมาชิกของรัฐ ภายใต้แนวความคิดดังกล่าว รัฐมีอำนาจจำกัด มีหน้าที่ต้อง
รับใช้ปัจเจกบุคคลและส่งเสริมศักยภาพของบุคคลให้ได้รับการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม การเกิดรัฐสมัยใหม่และการปกครองระบอบประชาธิปไตยผลักดันให้
ข้าราชการต้องทำงานเพื่อรับใช้ประชาชนโดยตรง จึงต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินการโดยชอบ
ด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ องค์กัรนิติบัญญัติ ตุลาการ รวมทั้งองค์กัรอื่นๆของรัฐต่างก็ต้องกระทำการใดๆ
ภายใต้บัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “รัฐธรรมนูญ” การตรากฎหมายหรือการกระทำใดๆ
ก็ตามขัดต่อรัฐธรรมนูญจะต้องถูกศาลซึ่งอาจเป็นศาลรัฐธรรมนูญพิพากษาว่ากฎหมายหรือการ
กระทำนั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้

นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าหลักความชอบด้วยกฎหมายนี้ ในปัจจุบันได้ขยายออกไป
เป็นหลักสากลระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการนักนิติศาสตร์ระหว่างประเทศของ
UNESCO ได้ให้ความหมายของ “หลักความชอบด้วยกฎหมายของสังคมเสรี” ไว้ว่า หมายถึง หลัก
และกระบวนการที่มีจุดร่วมกัน คือ เพื่อการคุ้มครองปัจเจกชนจากการกระทำของรัฐบาลที่อาจใช้
อำนาจตามอำเภอใจ เพื่อให้ปัจเจกชนนั้นสามารถมีเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างเต็มเปี่ยม⁶

5.1 แนวทางเรื่องการจำกัดตนเองของรัฐ (Auto-Limitation)

หลักทฤษฎีว่าด้วยการจำกัดอำนาจตนเองของรัฐด้วยความสมัครใจนี้อยู่ภายใต้
แนวคิดที่ว่าหลักกฎหมายไม่สามารถจำกัดอำนาจรัฐได้ เว้นแต่รัฐจะสมัครใจผูกมัดตนเองด้วย
กฎหมายที่ตนเองสร้างขึ้น โดยกฎหมายหลักที่รัฐว่าอยู่ที่องค์กัรใด ต้องใช้อย่างไร มีเงื่อนไขและ
ข้อจำกัดอย่างไร

ทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออ เป็นเทคนิคทางการกฎหมายอันสำคัญที่
สนับสนุนแนวคิดเรื่องการจำกัดตนเองของรัฐ ซึ่งเสนอว่าอำนาจที่รวมอยู่ในมือของผู้ปกครองเพียง
คนเดียว หรือกลุ่มเดียวนั้นต้องแยกออกมาเป็นหลายอำนาจและใช้องค์กัรที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้
อำนาจสามารถยับยั้งอำนาจด้วยกันได้ เพื่อให้แต่ละอำนาจอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย⁷ ดังนั้น การ

⁶บวรศักดิ์ อุวรรณโน. “ที่มาของกฎหมายและความชอบของกฎหมาย”. ใน *คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง* .(2545). หน้า 96-97

⁷ โภทิน พลกุล .*เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาหลักกฎหมายมหาชน* .(ม.ป.ป.). หน้า 86

กระทำใดๆของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายซึ่งเป็นทั้งแหล่งที่มาของอำนาจและในขณะเดียวกันก็เป็นข้อจำกัดของอำนาจด้วย

5.2 หลักนิติรัฐ (Legal State)

“นิติรัฐ” คือ รัฐที่กำหนดเป้าหมายที่จะคุ้มครองเสรีภาพและประกันความเป็นธรรมได้ ประชาชนภายในรัฐและขอบเขตที่รัฐสามารถแผ่อิทธิพลเข้าไปถึงได้โดยรัฐดังกล่าวนี้จะใช้อำนาจรัฐกระทำกรใดๆ อันกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้โดยกฎหมายหรืออาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น กล่าวได้ว่าเป็นหลักการปกครองที่ถือกฎหมายเป็นใหญ่ ทั้งนี้หลักนิติรัฐประกอบด้วยแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นสิทธิเด็ดขาด รัฐจะต้องยอมรับและรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ แนวคิดนี้นำไปสู่ “หลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” และ “กลไกการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ”

2) รัฐให้สิทธิแก่ราษฎรในการโต้แย้งคัดค้านการกระทำขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ตนเห็นว่าขัดกับกฎหมายซึ่งนำไปสู่ “หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง”

จากแนวคิดดังกล่าว การปกครองในนิติรัฐหรือการปกครองที่ถือกฎหมายเป็นสำคัญนั้น ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

(1) รัฐมีความชอบธรรมที่จะบัญญัติกฎหมายและเปลี่ยนแปลงกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับพลเมือง

(2) ระเบียบสูงสุดของรัฐหรือโครงสร้างของรัฐธรรมนูญต้องมีการแยกอำนาจ นิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการออกจากกัน อำนาจนิติบัญญัตินั้นเป็นเจตน์จำนงของประชาชน ส่วนฝ่ายบริหาร และตุลาการเป็นองค์กรที่ปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติออกมาเท่านั้น

(3) การใช้อำนาจปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีขอบเขต ดังนั้น ภายใต้กฎหมายมหาชนจะต้องกำหนดตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างชัดเจนโดยจะต้องอยู่ในกรอบและขั้นตอนที่ถูกต้อง

(4) กฎหมายวิธีสบัญญัติรวมทั้งกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งใดก็ตามจะต้องกำหนดโดยชัดแจ้งเป็น “กฎหมายลายลักษณ์อักษร” ทั้งนี้โดยถือ “แบบพิธี” (Formal) เป็นสำคัญ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการนำไปใช้

ผู้ศึกษาเห็นว่า “ทฤษฎีนิติรัฐ” นั้น แม้รัฐและหน่วยงานของรัฐจะมีฐานะเหนือเอกชน มีอำนาจก่อให้เกิดหรือบังคับการใช้สิทธิกับเอกชนฝ่ายเดียวโดยที่ปัจเจกชนไม่สมัครใจก็ได้ เนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะอันเป็นการ

คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก แต่ในการใช้อำนาจที่เหนือกว่านั้นมีการจำกัดอำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจนอกกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้พร้อมๆกัน ทั้งนี้เพื่อการควบคุมตรวจสอบและยับยั้งการใช้อำนาจนั้นมีให้กระทบต่อปัจเจกชนมากจนเกินไป ดังนั้น ภายใต้หลักนิติรัฐฝ่ายปกครองไม่อาจกระทำการใดๆ ที่เป็นการบังคับปัจเจกชนเว้นแต่กฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นจะให้อำนาจไว้เท่านั้น ได้มีนักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ กारे เดอ มัลแบร์ (R.Carre de Malberg) ให้คำอธิบาย “ทฤษฎีนิติรัฐ” (Etat de Droit) สรุปได้ความว่า “นิติรัฐ เป็นรัฐที่ต้องยอมตนอยู่ใต้ระบบกฎหมายในความสัมพันธ์กับปัจเจกชนและเพื่อคุ้มครองสถานะของปัจเจกชน โดยรัฐยอมตนอยู่ใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด” ดังนั้นใน “นิติรัฐ” การกระทำของ “รัฐ” ต่อปัจเจกชนจึงมีอยู่ 2 นัยคือ

- (1) รัฐกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (2) รัฐกำหนดวิธีการและมาตรการ ซึ่งรัฐหรือหน่วยงานของรัฐสามารถใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

กฎเกณฑ์ทั้งสองประการนี้จึงทำให้เกิดผลคือ “การจำกัดอำนาจรัฐ” หมายความว่า การใช้อำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายที่รัฐกำหนด ด้วยเหตุนี้เมื่อฝ่ายปกครองเข้าไปมีนิติสัมพันธ์กับประชาชน ฝ่ายปกครองก็ไม่สามารถจะฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ได้อีกไปกว่านั้นถ้าเป็นนิติรัฐที่มีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างสมบูรณ์แล้ว กรณีจะเข้มงวดถึงกับว่า ถ้าไม่มีกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นให้อำนาจฝ่ายปกครองไว้ ฝ่ายปกครองก็ไม่อาจจะกระทำการใดๆ อันเป็นการบังคับประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครองได้เลย ผลอีกประการหนึ่งก็คือใน “นิติรัฐ” แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองไว้ ฝ่ายปกครองก็ยังคงดำเนินการตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้นั้นด้วยวิธีการและตามขั้นตอนตอนที่กฎหมายกำหนด

เมื่อลักษณะของนิติรัฐเป็นดังเช่นที่ได้กล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่า “นิติรัฐ” ก็คือ รัฐที่ปกครองโดยกฎหมายและเป็นรัฐที่ให้หลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเป็นไปตามแนวคิดเสรีนิยมทางการเมือง หากฝ่ายปกครองละเมิดหลักการแห่งนิติรัฐ ประชาชนก็สามารถดำเนินคดีกับการกระทำที่มีขอบทุกประเภทของฝ่ายปกครอง โดยร้องขอต่อผู้มีอำนาจวินิจฉัยขอให้ยกเลิก หรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการกระทำหรือคำสั่งอันมีขอบต่อกฎหมายของฝ่ายปกครองนั้น

การควบคุมการใช้อำนาจของรัฐโดยทั่วไปทำได้ 2 วิธี คือ

- 1) ประชาชนควบคุมการใช้อำนาจของรัฐได้โดยตรงและโดยทางอ้อม ในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศและเจ้าของอำนาจประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งบุคคลให้มาทำหน้าที่

ต่างๆ ในองค์กรของรัฐแทนประชาชน หรือการถอดถอนบุคลากรของรัฐ และการริเริ่มขอให้ตรา กฎหมายหรือแก้กฎหมาย หรือลงประชามติในเรื่องอื่นๆ เรียกว่า Initiative Recall Referendum

2) ประชาชนควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยกำหนดมาตรการต่างๆ เช่น ให้สถาบัน และบุคลากรของรัฐควบคุมตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกันเอง เรียกว่า Checks and Balances ซึ่ง รัฐธรรมนูญในอดีตที่ผ่านมาของไทยไม่ค่อยได้คำนึงถึงเรื่องเหล่านี้ รัฐบาลหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงใช้อำนาจในทางทุจริตได้ง่าย การบริหารงานราชการมาโปรงใส ไม่มีประสิทธิภาพ พลเมืองของประเทศไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิต่างๆ อย่างจริงจัง

แนวความคิดเรื่องนิติรัฐนี้เองก่อให้เกิด หลักนิติธรรม (The Rule of law) ขึ้นใน ระบบกฎหมายต่างๆ อันมีที่มาจากแนวคิดของอริสโตเติลที่ว่า การปกครองที่ดีไม่ใช่การปกครอง โดยปฎุชน หากแต่เป็นการปกครองโดยกฎหมาย เพราะการปกครองโดยปฎุชนย่อมเสี่ยงต่อการ ปกครองตามอำเภอใจ ขณะที่การปกครองโดยกฎหมายเอื้ออำนวยให้เกิดความเสมอภาค (equality) และเสรีภาพ (liberty) มากกว่า เพราะการปกครองโดยหลักนิติธรรม ทุกคนจะมีความเสมอภาคกัน ในสายตาของกฎหมาย และมีเสรีภาพ คือ ปราศจากความหวาดระแวงว่าจะมีการใช้อำนาจตาม อำเภอใจโดยชนชั้นปกครอง แนวความคิดนี้จึงเป็นที่มาของลัทธิรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ซึ่งในอีกแง่หนึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า Law and Order

5.3 หลักนิติธรรม (Rule of Law)

เป็นหลักกฎหมายที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน นอกจากจะหมายถึง “การปกครองที่ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย” แล้ว ยังมีความหมายถึง “การแสวงหาความยุติธรรม ซึ่งเป็นเหตุเป็น ผลกันตามธรรมชาติ หรือเป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ อันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความ ศักดิ์สิทธิ์อยู่เหนือกว่าตัวอักษรของตัวบทกฎหมายนั่นเอง” หลักนิติธรรมมุ่งเน้นที่การตีความเพื่อใช้ กฎหมายต้องเป็นธรรม และมุ่งเน้นที่ความยุติธรรมที่อยู่เหนือกฎหมายลายลักษณ์อักษรหลักนิติ ธรรมและหลักนิติรัฐนั้นอยู่ด้วยกัน หลักนิติรัฐก็อยู่ในหลักนิติธรรมนั่นเอง แต่แยกกันตรงที่หลักนิติ รัฐมุ่งที่ฝ่ายใช้อำนาจรัฐ ซึ่งเท่ากับหมายความว่า “การปกครองต้องมีใช้การปกครองตามอำเภอใจ” ในประเทศไทย ในระยะแรกๆ นักกฎหมายได้รับการศึกษามาจากอังกฤษ จึงได้แปลคำว่า Rule of Law นี้ว่า “หลักนิติธรรม” ซึ่งนอกจากจะให้หมายถึงการปกครองโดยกฎหมายแล้ว ยังหมายถึง “การแสวงหาความยุติธรรมโดยอาศัยตัวบทกฎหมาย” ด้วย โดยในทางปกครอง การปกครองโดย หลักนิติธรรมก็คือ หลักการที่ว่า บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น โดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ต้องกระทำการภายใต้กฎหมาย และรัฐธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจภายในขอบเขตซึ่ง

กฎหมายกำหนดไว้ให้ ดังนั้น การปกครองโดยหลักนิติธรรมในนี้ที่จะให้เกิดความเป็นธรรมนั้น จะต้องมีการออกกฎหมายที่เป็นธรรมด้วย⁸

จากการศึกษาสรุปได้ว่า หลักนิติธรรม ก็คือ “การปกครองประเทศโดยกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลเสมอภาคกันในกฎหมาย บุคคลจักต้องรับโทษในการกระทำผิดอันใด ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และจะต้องได้รับการพิจารณาคดีจากศาลยุติธรรม ที่มีความเป็นอิสระในการชี้ขาดตัดสินคดี ไม่ว่าจะป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนด้วยกันเองก็ดี หรือระหว่างเอกชนกับรัฐก็ดี” อาจถือได้ว่าหลักนิติธรรมนั้น เป็นหลักสำคัญของนิติรัฐ ตลอดจนเป็นรากแก้วของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยแท้

5.4 หลักกระบวนการยุติธรรม (Due Process)

การบังคับใช้กฎหมายตามทฤษฎีนี้ยึดกฎหมายเป็นหลัก การบังคับใช้กฎหมาย จะต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกส่งผ่านไปตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวกไม่ได้ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายขั้นต้น และเห็นว่าต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการก่อนการดำเนินกรณนั้น ต้องกระทำโดยเปิดเผยในศาลยุติธรรม เพราะฉะนั้นทฤษฎีนี้จึงถือว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพียงเพราะมีหลักฐานว่าเขาได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาชี้ขาดแล้วว่าเขามีความผิดจริง นอกจากนี้ผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาจะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายต่างๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเขาอย่างครบถ้วน และทฤษฎีนี้ยอมรับว่ามีแต่องค์กรคณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่จะเชื่อถือได้ สำหรับการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอีกเช่นกันที่จะคอยทบทวนวิธีการที่หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายขั้นต้น สืบเสาะมาเองว่าได้มาโดยเป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งศาลจะแสดงถึงข้อผิดพลาดเหล่านี้ให้แก่ประชาชนได้รับทราบ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วทำให้เห็นได้ว่า ทฤษฎีทั้งสองมีวิธีปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีแรกเน้นความมีประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความแน่นอนของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายของกระบวนการยุติธรรมข้างต้น ตามทฤษฎีนี้เนื่องจากต้องการผลสำเร็จที่รวดเร็วในการบังคับใช้กฎหมาย จึงอาจกระทบสิทธิของประชาชนภายใต้กรอบ

⁸ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ .ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย .กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) .(2544). หน้า 5

ของกฎหมายด้วยนั้น ทั้งนี้เนื่องจากการควบคุมอาชญากรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้นเป็นภารกิจของรัฐ การท้าทายความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดจึงเป็นกระบวนการฝ่ายบริหาร ซึ่งอาศัยบทบัญญัติของฝ่ายบริหารเป็นข้อผูกมัดในการใช้อำนาจของตนเอง แต่สำหรับทฤษฎีที่สองจะเน้นการบังคับใช้ในด้านของตัวบทกฎหมาย โดยมุ่งที่จะให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบในอุดมคติที่นักนิติศาสตร์แสวงหา

อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่างๆ ก็มีได้บังคับใช้กฎหมายตามแนวความคิดของทฤษฎีหนึ่งในสองทฤษฎีนั้นอย่างเฉพาะเจาะจงแต่ก็จะใช้ทฤษฎีทั้งสองอย่างผสมผสานกัน โดยคำนึงถึงสภาพการกระทำผิดในสังคมเป็นหลักสังคมใดที่มีปัญหาอาชญากรรมรุนแรงก็มักจะใช้ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลักเสริมด้วยทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม ในขณะที่สังคมที่มีการควบคุมอาชญากรรมอย่างดีมีปัญหาอาชญากรรมน้อยก็มักจะใช้ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเป็นหลักและเสริมด้วยทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม

ผู้ศึกษาเห็นว่าเมื่อพิจารณาทั้งหลักนิติรัฐ (Legal State) หลักนิติธรรม (Rule of law) และหลักกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย (Due Process of Law) แล้ว จะเห็นได้ว่ามีลักษณะความคล้ายคลึงกันทั้งในแง่ความมีอำนาจสูงสุดของกฎหมาย ความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรม และองค์กรผู้มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยคดีต้องเป็นอิสระและเป็นกลางไม่มีการเลือกปฏิบัติ รวมทั้งต้องได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

5.5 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคเป็นผลมาจากหลักเสรีภาพที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพที่อาจแตกต่างกันในความสามารถและความถนัด จึงควรให้โอกาสมนุษย์ที่จะพัฒนาความสามารถและความถนัดของตนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นหลักความเสมอภาคจึงหมายถึงความเสมอภาคในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

1) หลักความเสมอภาคตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) หรือ ICCPR ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้โดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พุทธศักราช 2539 และมีผลบังคับใช้กับประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 มกราคม พุทธศักราช 2540⁹ โดยข้อ 14 วรรคห้า มีข้อความว่า “บุคคลทุกคนที่ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดอาญาต้องมีสิทธิที่จะให้คณะ

⁹ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี.(2559). “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง” ค้นคืนวันที่ 1 ธันวาคม 2559 จาก http://en.wikipedia.org/wiki/International_Covenant_on_Civil_and_Political_Rights.

ตุลาการระดับเหนือขึ้นไปพิจารณาทบทวนการลงโทษและคำพิพากษาโดยเป็นไปตามกฎหมาย”

2) วิวัฒนาการของหลักความเสมอภาคในประเทศไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในอดีตประเทศไทยยังไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคดังเช่นประเทศในภาคพื้นยุโรป ประชาชนเป็นเพียงผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ไม่มีส่วนในการปกครองประเทศ แต่อาจมีบุคคลบางคนบางกลุ่มที่มีสิทธิดีกว่าบุคคลทั่วไปในการมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาประเทศ เช่น ขุนนางผู้ใหญ่หรือพระบรมวงศานุวงศ์เท่านั้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในปี พุทธศักราช 2475 คณะราษฎรได้ประกาศหลักความเสมอภาคเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งใน 6 ประการ¹⁰ และปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของไทยหลายฉบับจนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน

3) หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the Law) เป็นหลักที่สำคัญที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มาตรา 30 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้โดยมีใจความว่าบุคคลย่อม เสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน มีผลว่าผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นใครจะต้องถูกดำเนินคดีและได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอหน้ากัน โดยหลักทั่วไปไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ เจ้าพนักงาน หรือราษฎรเมื่อมีการกระทำความผิดก็ต้องถูกดำเนินคดีเช่นเดียวกัน เว้นแต่มีความคุ้มกัน (Immunity)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) คือ การดำเนินคดีอาญาของข้าราชการระดับสูง มักจะมีพวกพ้องหรือนักการเมืองสนับสนุน เมื่อใช้ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาพิจารณาคดีความผิด มักไม่ค่อยได้ผลเพราะไม่อาจนำมาใช้เพื่อเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการกระทำโดยทุจริตของข้าราชการระดับสูง ดังนั้นหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายจึงมีความหมาย 2 ประการ คือ

1) เมื่อมีการกระทำความผิด ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งเป็นความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายในทางสารบัญญัติ

2) การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องมีความเท่าเทียมกันไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งเป็นความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายในทางวิธีสบัญญัติ แต่โดยที่วิธีพิจารณาคดีอาญาที่จะดำเนินคดีต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

¹⁰ บรรเจิด สิงคะเนติค. *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ.*

อาญา ยังมีการดำเนินการบังคับใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ จนกระทั่งได้มีกระบวนการปฏิรูป การเมืองอันนำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีการ บัญญัติเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งได้กำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองไว้เป็นพิเศษ รวมไปถึงการดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเนื่องจาก ร่ำรวยผิดปกติหรือกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง บัญญัติ ี่ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่า เทียมกัน” วรรคสองบัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” วรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความ เชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อ ขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพ ได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อ คุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชน ได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่ เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลแตกต่างกันในสาระสำคัญ ที่แตกต่าง กันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่าง กัน หรือปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน เป็นการขัดต่อหลักความเสมอ ภาค หลักความเสมอภาคไม่ได้เรียกร้องให้ปฏิบัติบุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในทุกกรณี แต่หลัก ความเสมอภาคเป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งจะไม่มีคุณค่าแต่อย่างใด

หากมนุษย์ไม่มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับคนอื่น ซึ่งหลักการแยกบุคคลอื่น เพื่อปฏิบัติต่อกันนี้มีข้อห้ามอยู่ 2 ประการ

1) ข้อห้ามแบ่งแยกเรื่องศาสนา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มาตรา 31

2) ข้อห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน มาตรา 27 วรรคสาม

5.6 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งความพิพากษา

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata pro veritate accipitur) เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนแนวความคิดที่ต้องการให้คดีที่ต้องการมีการฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาแล้ว ควรจะมีที่สิ้นสุดหรือข้อยุติ และไม่สมควรหยิบยกสิ่งที่ระงับหรือยุติไปแล้วขึ้นมาฟ้องหรือพิจารณาใหม่ แนวความคิดดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์สำคัญซึ่งปรากฏออกมาในรูปของหลัก Res Judicata

5.6.1 หลัก Res Judicata¹¹

หลัก Res Judicata เป็นหลักที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ศาลวินิจฉัยตัดสินแล้ว หรือสิ่งที่ยุติตามคำพิพากษาแล้วเป็นหลักแห่งคำพิพากษาถึงที่สุด (final judgment) คำพิพากษาซึ่งกระทำโดยศาลที่มีอำนาจ (competent jurisdiction) ย่อมทำให้อำนาจฟ้องและข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยแล้วเป็นอันยุติ คู่ความและผู้มีส่วนได้เสียจะนำมาฟ้องใหม่ไม่ได้แม้ในศาลอื่นที่มีเขตอำนาจร่วมกันก็ตาม เมื่อได้พิจารณาหลักดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการให้คดีมีข้อยุติไม่ให้มีการรื้อฟื้นนำคดีที่ยุติหรือถึงที่สุดแล้วขึ้นมาฟ้องร้องใหม่ เหตุผลที่สำคัญก็คือเพื่อความยุติธรรม ความเหมาะสม และเพื่อความสงบสุขของประชาชน เป็นการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ความประหยัดเวลาในการดำเนินคดี รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังนั้น คำพิพากษาจึงต้องมีความแน่นอน ข้อโต้แย้งระหว่างคู่ความนั้นเมื่อได้รับการตัดสินก็ควรยุติแค่นั้น คำพิพากษาจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงไป หลัก Res Judicata จึงอยู่บนพื้นฐานที่ว่าผลประโยชน์ของกลุ่มจะต้องถูกจำกัดโดยการดำเนินคดีอย่างยุติธรรมเพียงครั้งเดียวต่อหนึ่งคดี (one fair trial of an issue or cause) คู่ความที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นมีสิทธิที่จะดำเนินคดีเรื่องหนึ่งในศาลที่มีเขตอำนาจ

¹¹ สันตต์ สุจริต. การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ. (2528). หน้า 60-62.

และไม่ควรจะได้รับอนุญาตให้ก่อความยุ่งยากเดือดร้อนแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยการดำเนินคดีนั้นซ้ำอีก

5.6.2 หลัก *Double Jeopardy*

ในประเทศคอมมอนลอว์ (common law) นั้นมีหลักที่เรียกว่า Double Jeopardy กล่าวคือ คดีที่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว จะนำคดีนั้นมาฟ้องใหม่อีกไม่ได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อป้องกันการสูญเสียทางด้านทรัพย์สินของบุคคล จากการต้องถูกฟ้องร้องเรื่องเดียวกันอีก และเป็นการป้องกันมิให้ต้องเดือดร้อนจากการจะต้องถูกพิจารณาซ้ำอีก นอกจากนี้ยังเป็นการหลีกเลี่ยงมิให้สาธารณชนต้องเสื่อมศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม ในเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างคำพิพากษาของศาลในคดีเรื่องเดิมและเรื่องใหม่ซึ่งตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน ซึ่งหลักนี้ได้นำไปใช้ในเรื่องการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือ หากคดีนั้นศาลได้มีคำพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลย (acquittal) โจทก์ผู้ฟ้องคดีจะอุทธรณ์คดีนั้นอีกไม่ได้ เพราะจะขัดกับหลัก Double Jeopardy

หลัก Double Jeopardy คือ หลักการต่อสู้ในวิธีพิจารณา (เป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา) มิให้จำเลยต้องถูกดำเนินคดีเป็นครั้งที่สอง หลังจากคดีแรกซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันได้ตัดสินแล้ว ในส่วนกฎหมายคอมมอนลอว์จำเลยสามารถอ้าง autrefois acquit or autrefois convict ซึ่งหมายความว่าจำเลยได้ถูกตัดสินให้พ้นโทษ หรือถูกตัดสินว่ากระทำความผิดจากคดีก่อนแล้ว

สำหรับประเทศไทยก็มีการนำหลัก Double jeopardy มาใช้เช่นเดียวกันเห็นได้จากคดีประวัติศาสตร์คดีหนึ่งที่มีการอ้างถึงหลักดังกล่าว คือ คำพิพากษาศาลฎีกาคดีอาชญากรรมสงครามที่ 1/2489 โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 มาตรา 3 เฉพาะส่วนที่เอาผิดกับการกระทำอันเป็นอาชญากรรมสงครามก่อนวันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับขัดรัฐธรรมนูญ ตกเป็นโมฆะเฉพาะส่วนที่ขัด ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกปล่อยตัวเมื่อล้มพันธมิตรของตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปขึ้นศาลอาชญากรรมสงครามที่สิงคโปร์ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ตอบว่า บุคคลไม่อาจถูกดำเนินคดีอาญาในการกระทำเดียวกันได้สองครั้ง รัฐบาลไทยดำเนินคดีอาญาจอมพล ป. พิบูลสงคราม แล้วศาลฎีกายกฟ้อง รัฐบาลไม่จำเป็นต้องส่งตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ล้มพันธมิตรอีก ตามหลักที่ว่าบุคคลไม่อาจจะถูกฟ้องซ้ำกันได้ในกรณีเดียวกัน

5.6.3 หลัก *Ne bis in idem*

หลัก Ne bis in idem เป็นหลักที่ใช้อยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (civil law) เป็นหนึ่งในรากฐานของระบบกฎหมายใหม่ทั้งหมด ความสำคัญหลัก Ne bis in idem มิได้มีเพียง

แค่เป็นหลักของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น แต่เป็นหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้วย

Ne bis in idem ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวลีภาษาลาติน ซึ่งสามารถแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า “not again the same” เพื่อให้สามารถใช้หลักนี้ได้ถูกต้อง เราจำเป็นต้องรู้จักขอบเขตที่เหมาะสมของคำว่า “again” และ “same”

คำว่า “again” เกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญามากกว่าหนึ่งครั้ง ทั้งก่อนการดำเนินคดีที่ศาลเดียวกัน หรือก่อนดำเนินคดีที่ศาลต่างกัน ซึ่งในปัจจุบันผลของหลักการนี้ได้ถูกจำกัดไว้ภายในขอบเขตโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อ 14 วรรคเจ็ด) ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ต้องไม่มีบุคคลใดที่ต้องยอมลำบากหรือยอมให้ถูกลงโทษในการกระทำความคิดของเขา ซึ่งเขาเคยถูกตัดสินว่ามีความผิดหรือไม่มีความผิดไปแล้วตามบทลงโทษในกฎหมาย และกระบวนการลงโทษตามกฎหมายของแต่ละประเทศ”

ส่วนคำว่า “same” อาจหมายถึง การกระทำเดิม ข้อเท็จจริงเดิม หรือคดีเดิม ข้อกฎหมายของการกระทำเดิมหรือทั้งสองอย่าง

ดังนั้น หลัก Ne bis in idem จึงหมายความว่า “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว” ทำให้เกิดสภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย (Rechtskraft) กล่าวคือ เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความคิดซึ่งได้ฟ้องแล้ว คดีนั้นจะรื้อฟื้นขึ้นมาดำเนินการอีกไม่ได้

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหลัก Double jeopardy และหลัก Ne bis in idem ต่างก็มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือ เพื่อคุ้มครองจำเลยจากการถูกพิจารณาคดีครั้งที่สองจากการกระทำครั้งเดียวกัน แตกต่างกันที่หลัก Double jeopardy คุ้มครองมิให้จำเลยต้องถูกพิจารณาเป็นครั้งที่สองตั้งแต่ในชั้นอุทธรณ์ ส่วนหลัก Ne bis in idem คุ้มครองมิให้จำเลยต้องถูกพิจารณาเป็นครั้งที่สองเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ส่วนการอุทธรณ์หรือฎีกานั้นหากคดียังไม่ถึงที่สุดก็สามารถกระทำไม่ได้เป็นการต้องห้าม เนื่องจากการใช้สิทธิตามกฎหมาย จุดนี้เองจึงเป็นข้อแตกต่างระหว่างหลัก Ne bis in idem และหลัก Double jeopardy

ถึงแม้เราจะต้องยอมรับในหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาก็ตามแต่ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และเกิดความน่าเชื่อถือ หากสังเกตจากระบบปฏิบัติจะเห็นว่ายังคงมีปัญหาอยู่หลายแห่งหลายประเด็น หากพิจารณาในแง่ของการพิจารณาคดีที่อาจเกิดความผิดพลาดได้ทั้งจากกระบวนการ หรือพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นมาใหม่ ดังนั้นหากเกิดกรณีเช่นว่ามานี้ ไม่ว่าจะเกิดความผิดพลาดของพยานหลักฐานที่ไม่ดีพอ หรือปรากฏภายหลังว่าพยานที่เบิก

ความในคดีนั้นเป็นพยานเท็จ หรือมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ผลของคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ทำให้ผลของคำพิพากษารวมทั้งการพิจารณาคดีในชั้นต้นไม่น่าเชื่อถือ และขาดการยอมรับจากคู่ความและประชาชน ปัญหานี้จึงเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างมากทำให้ในหลายๆ ประเทศต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นขึ้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องอันเกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดดังกล่าว โดยอยู่ในเงื่อนไขที่ว่าหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องมีลักษณะจำกัด ไม่ให้มีการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยง่าย อันจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาดังที่กล่าวมาข้างต้น

6. ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบข้าราชการ

6.1 ทฤษฎีกฎหมายมหาชนกับการควบคุมการตรวจสอบข้าราชการ

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ให้คำอธิบายไว้ว่า กฎหมายมหาชน ได้แก่ “กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับราษฎรในฐานะที่รัฐมีฐานะเหนือราษฎร ส่วนกฎหมายเอกชน ได้แก่ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชนด้วยกัน ในฐานะที่เท่าเทียมกัน¹²

กล่าวได้ว่า กฎหมายมหาชนเป็นกฎหมายเทคนิค (Technical Law) หรือกฎหมายที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งต้องการสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบของรัฐ รวมทั้งจัดตั้งสถาบันทางสังคมต่างๆ ได้แก่ องค์กรทางการเมืองต่างๆ¹³ เพื่อให้เกิดระบบการปกครองที่มุ่งประโยชน์สุขของประชาชนและเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย สำหรับสาขากฎหมายที่นักกฎหมายส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นกฎหมายมหาชน คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง และกฎหมายการคลัง

กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงรูปแบบและระบอบการปกครองของรัฐ และองค์กรที่ใช้อำนาจประชาธิปไตยของรัฐ ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดองค์กร อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรดังกล่าวต่อกันและต่อประชาชน กฎหมายปกครองก็เป็นกฎหมาย

¹² โภคิน พลกุล. *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*. (ม.ป.ป.). หน้า 7

¹³ ปรีดี เกษมทรัพย์. *นิติปรัชญา*. (2546). หน้า 177-179.

มหาชนที่กำหนดคกฏเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารราชการและกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ¹⁴

อย่างไรก็ตาม การแบ่งแยกระหว่างกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชนนั้น ไม่ได้อาศัยหลักเกณฑ์เดียวกันเสมอไป ในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) กับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law นั้น มีทัศนะหรือมุมมองระหว่างกฎหมายมหาชนกับกฎหมายเอกชนที่แตกต่างกัน¹⁵ กล่าวคือ

ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือ Civil Law มีทัศนะว่ากฎหมายมหาชนแยกออกจากกฎหมายเอกชนได้ แม้ว่ากฎหมายมหาชนจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายเอกชนในบางกรณี เช่น เรื่องการรอนสิทธิของเอกชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ เรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ต่อเอกชน เป็นต้น แต่ในลักษณะโดยทั่วไปแล้วกฎหมายมหาชนมีหลักกฎหมายแตกต่างจากกฎหมายเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีศาลปกครอง เช่น ประเทศฝรั่งเศส การแบ่งแยกกฎหมายเอกชน และกฎหมายเอกชนเป็นไปอย่างชัดเจน ในคดีปกครองที่เป็นข้อพิพาทตามกฎหมายมหาชนย่อมอยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษา ศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจหน้าที่พิจารณา และในการพิจารณาคดีปกครองนั้นศาลปกครองอาจวางหลักกฎหมายมหาชนทั่วไปมาประกอบการพิจารณา

ดังนั้น สำหรับประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายนี้ ยึดถือหลักการในการพิจารณาคดีมหาชนว่า ศาลยุติธรรมอันเป็นฝ่ายตุลาการต้องไม่เกี่ยวข้องกับกิจการในหน้าที่ทางปกครองหรือออกคำสั่งแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองจะอยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ยึดถือหลักความเป็นเอกภาพแห่งกฎหมาย กล่าวคือ ถือว่ามีหลักเกณฑ์อันเดียวกันที่ใช้บังคับแก่องค์กรของรัฐและใช้บังคับแก่เอกชน และไม่มีกฎหมายใช้บังคับสำหรับฝ่ายปกครองเป็นพิเศษ ดังนั้น ฝ่ายปกครองจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายธรรมดา และศาลที่มีอำนาจ

¹⁴ ประยูร กาญจนกุล. คำบรรยายกฎหมายปกครอง.(2523). หน้า 1.

¹⁵ ประยูร กาญจนกุล. กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ.(2523). หน้า 1-3.

พิจารณาคดีปกครอง คือ ศาลยุติธรรม เพื่อให้หลักกฎหมายที่ใช้ภายในประเทศนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในส่วนของกฎหมายมหาชนนี้ ประเทศไทยรับเอาแนวคิดมาจากระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยแยกการพิจารณาคดีทางมหาชนออกมาจากศาลยุติธรรมเหมือนกับประเทศฝรั่งเศส

6.2 ทฤษฎีความอายเชิงบูรณาการ

ทฤษฎีความอายเชิงบูรณาการ (Theory of re-integrative shaming) ของ John Braithwaite อธิบายว่าการยับยั้งชั่งใจที่จะลงมือประกอบอาชญากรรมเกิดจากการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ 2 วิธีคือ ความกลัวสังคมไม่ยอมรับและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือ หิริ โอดัปปะ ซึ่งการที่ครอบครัวญาติพี่น้องเพื่อนฝูงของผู้กระทำผิดรับรู้ลงโทษและชดใช้แก่ผู้เสียหายต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้นนั้นมีความสำคัญและผลกระทบทางจิตใจต่อผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษโดยสถาบันทางกฎหมายและหน่วยงานยุติธรรมใดเนื่องจากความกลัวที่จะละอายใจต่อผู้ที่รักและห่วงใยเป็นสิ่งที่ยับยั้งป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันความอายเชิงบูรณาการจะช่วยให้ผู้กระทำผิดตระหนักถึงพฤติกรรมของตน เกิดความละอายใจ นำไปสู่ความสำนึกกับผิดชอบต่อการก่อให้เกิดความเสียหายและชุมชนซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้สามารถบูรณาการการกระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนได้

7. วิวัฒนาการของระบบการดำเนินคดีอาญาทุจริตของข้าราชการไทย

ในส่วนของประเทศไทยนั้น การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยได้พัฒนารูปแบบไปอย่างมากทำให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างยากลำบากขึ้น และมีขนาดของจำนวนเงินที่คอร์รัปชันมากขึ้นอย่างน่าตกใจ และจากผลการวิจัยของสถาบันพระปกเกล้า พบว่าประชาชนจำนวนมากเห็นว่าการคอร์รัปชันได้กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ถ้าหากมีความจำเป็นต้องติดต่อกับหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งผลวิจัยยังพบว่าปัจจุบันนักธุรกิจยินดีที่จะจ่ายสินบนอย่างเต็มที่เพื่อแลกกับความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงาน¹⁶

หากมองในเชิงคุณภาพแล้ว ปัญหาการทุจริตในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นเรื่องที่น่าห่วงใย เพราะมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปและมีพัฒนาการมากขึ้น ทำให้รูปแบบการทุจริตในปัจจุบัน จึงยากแก่การทำความเข้าใจของสังคม อาทิเช่น คำว่า การทุจริตเชิงนโยบาย การมีผลประโยชน์ทับ

¹⁶ จารุวรรณ สุขุมลพงษ์. แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย. หน้า 32

ซ้อน และการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการทุจริตเหล่านี้เป็นรูปแบบการทุจริตที่ร่วมสมัย ด้านหนึ่งเป็นการดำรงอยู่ของการทุจริตแบบเก่า แต่อีกด้านหนึ่งเป็นการขยายตัวของการทุจริตแบบใหม่ที่มาพร้อมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในขณะที่สังคมไทยไม่ได้ตอบสนองกับปัญหาเหล่านี้มากนัก เนื่องจากประการแรก สังคมไทยขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทุจริต รัฐบาลเองก็ขาดการเอาใจใส่ในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ ประการที่สอง การทุจริตในสังคมไทยและเอเชียมีพื้นฐานมาจากค่านิยมทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เพราะเกิดจากระบบพวกพ้อง ซึ่งเป็นประเด็นที่นักวิชาการได้ให้ความสนใจมากขึ้นในการนำมาวิเคราะห์แง่มุมของการทุจริต ประการที่สาม พื้นที่ของการทุจริตและคนทำการทุจริตมีจำนวนเพิ่มขึ้น จนสังคมไทยในปัจจุบันไม่อาจจะแยกแยะได้ว่าใครคือคนดี ใครคือคนร้าย หรือทั้งคนดีและคนร้ายก็ทุจริตเหมือนกัน ทั้งนี้ ผลพวงจากสามประการที่กล่าวมา ได้ส่งผลทำให้การแก้ปัญหาการทุจริตในสังคมไทยทำได้ยากยิ่งขึ้นทุกขณะ¹⁷ และยิ่งไปกว่านั้น หากกระบวนการคอร์ปชั่นมาจากฝ่ายรัฐบาลเอง พร้อมทั้งร่วมกันออกกฎหมายมาเอื้ออำนาจการคอร์ปชั่น โดยลดการตรวจสอบฝ่ายรัฐเองแล้ว ความวุ่นวายย่อมเกิดในบ้านเมืองดังเช่นปัจจุบันนี้ โดยในทางปฏิบัติประชาชนไม่น้อยกลับมองว่า รัฐบาลประสบความสำเร็จล้มเหลวในการแก้ไขนี้ และในทางกลับกัน กลับมีการทุจริตคอร์ปชั่นเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างมากมาย

ดังนั้น การทุจริตคอร์ปชั่นจึงอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ตามผู้ที่เกี่ยวข้องคือ

1) การทุจริตของข้าราชการประจำในกระบวนการปกครอง โดยการใช้อำนาจรัฐ เพื่อผลประโยชน์ทางการเงิน

2) การทุจริตในแวดวงการเมือง จากการใช้ข้าราชการระดับสูงใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่ง เพื่อหาผลประโยชน์ทางการเงินหรือทางด้านการเมือง

การทุจริตคอร์ปชั่นอาจแบ่งออกได้ โดยดูจากกระบวนการที่ใช้ กล่าวคือ การคอร์ปชั่นอาจเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้อำนาจในการกำหนด กฎ กติกาพื้นฐาน เช่น การออกกฎหมาย และ กฎระเบียบ ต่าง ๆ เพื่ออำนาจประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจของตนหรือพวกพ้อง และการคอร์ปชั่นที่เกิดขึ้นเมื่อมีการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากกฎ และระเบียบที่ดำรงอยู่ ซึ่งมักเกิดจากความไม่ชัดเจนของกฎและระเบียบเหล่านั้นที่ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้ดุลพินิจได้ ซึ่งการทุจริตคอร์ปชั่นอาจแบ่งได้เป็น 3 กรณี คือ

กรณีแรก เป็นการใช้อำนาจในการอนุญาตให้ละเว้นจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบ

¹⁷ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. “ภูมิทัศน์ทางคอร์ปชั่น”

ของรัฐ เพื่อลดต้นทุนการทำธุรกิจ กรณีนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากเรื่องที่มีความรุนแรงต่ำ เช่น การจ่ายสินบนให้ตำรวจเมื่อทำผิดกฎหมาย ไปจนถึงเรื่องที่มีระดับความรุนแรงสูง เช่น การจ่ายสินบนเพื่อให้มีการคุ้มครองธุรกิจผิดกฎหมายต่าง ๆ

กรณีที่สอง เป็นการใช้อำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ในรูปแบบของสิ่งของและบริการหรือสิทธิให้แก่เอกชน เช่น การออกใบอนุญาตการประกอบการธุรกิจ การให้สัมปทานและการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น

ส่วนกรณีสุดท้าย ที่เห็นได้ก็คือการใช้อำนาจในการสร้างอุปสรรคในการให้บริการแก่ประชาชนและภาคธุรกิจ เนื่องจากเงินเดือนและผลตอบแทนในระบบราชการต่ำเกินไป จนขาดแรงจูงใจในการทำงาน เช่น การสร้างความล่าช้าในการให้บริการ เพื่อให้มีการจ่ายเงินค่าน้ำร้อนน้ำชา เป็นต้น

อนึ่ง การคอร์รัปชันนั้น ศาสตราจารย์ ชานินทร์ กรีวิเชียร อดีตรองอธิบดี ได้กล่าวไว้ว่า เหตุชักนำในการคอร์รัปชัน ได้แก่

- จิตใจและความโลภของแต่ละบุคคล คนในสังคมส่วนใหญ่ นับถือความร่ำรวย ย่อมเป็นแรงจูงใจในการแสวงหาเงินทอง ภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น

- การใช้อำนาจของผู้บริหารในทางที่มิชอบ ระบบอุปถัมภ์หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับลูกน้อง สร้างลูกน้องไว้ช่วยเหลือนั่นในเรื่องต่าง ๆ

- ค่านิยมแบบนิยมพวกพ้องและเครือข่าย ความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์

- ระบบการควบคุมและตรวจสอบที่ขาดประสิทธิภาพ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่การทุจริตคอร์รัปชันมีโครงสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งและอยู่มาได้จนถึงปัจจุบันนั้น มีสาเหตุมาจากเหตุต่าง ๆ ใหญ่ ๆ 4 ประการ ดังนี้

- ระบบการเมืองและระบบราชการมีเกราะกำบังที่แน่นอนหนา

- ภาคประชาชนขาดความเข้มแข็งและขาดผู้นำในการต่อต้าน

- ค่านิยมที่เป็นอุปสรรคฝังรากลึกในสังคม โดยค่านิยมบางประเภทเป็นเหตุให้เกิดการคอร์รัปชัน เช่น สังคมอุปถัมภ์

- การขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม

แม้การควบคุมและป้องกันการทุจริตของภาครัฐ จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ โดยเฉพาะการใช้กับผู้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและข้าราชการประจำภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ตาม แต่ข้าราชการบางรายก็ปรับกลยุทธ์ในการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้หลีกเลี่ยงโทษตามกฎหมาย จึงนับว่าทำให้การตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินทำได้ยากขึ้นอีกโดยในปี

2559 เครื่องมือหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ โดยออกเป็นกฎหมายผ่านฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อใช้ป้องปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะ คือ “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559” ซึ่งกฎหมายดังกล่าว ให้มีการจัดตั้ง “ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ” ขึ้นมาเพื่อพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะ ดังนั้น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ ควรมีความรู้ ความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ เนื้อหาสาระ แนววิธีปฏิบัติตามกฎหมายนี้ ซึ่งข้อกฎหมายที่กำหนดให้เป็นการทุจริตต่อหน้าที่และประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ มีดังนี้

1) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการหรือรักษาทรัพย์สินใด เบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตน หรือเป็นของผู้อื่น โดยทุจริต หรือโดยทุจริตยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์สินนั้นเสีย ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือ จำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท) และ มาตรา 157 ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 123/2 (ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด สำหรับตนเองหรือผู้อื่น โดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือประหารชีวิต) มาตรา 123/3 (ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง โดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปี ถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท)

อนึ่ง คดีอาญาที่เข้าสู่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มี 3 ช่องทาง คือ คดีสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คดีสำนวนของ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) และคณิศรประชาชนผู้เสียหาย
ฟ้องร้องเอง

การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของศาลอาญาคดีทุจริตและ
ประพฤติมิชอบ มีสาระสำคัญ คือ

1) ใช้ระบบไต่สวน ซึ่งจะทำให้ศาลมีบทบาทและอำนาจในการแสวงหา
ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะเพียงข้อเท็จจริงและ
พยานหลักฐานที่คนฟ้องหรือคู่ความเสนอเหมือนคดีอาญาทั่วไป ซึ่งโดยปกติเจ้าหน้าที่ตำรวจ
อัยการ ป.ป.ช. หรือ ป.ป.ท. ทำสำนวนส่งให้ศาลพิจารณาและคู่ความส่งคำแก้ต่างให้ศาลพิจารณา
สืบพยาน ศาลก็ใช้วิธีค้นหาความจริงตามพยานหลักฐาน โดยยึดสำนวนผู้ฟ้องเป็นหลัก และต้อง
เสียเวลามาก ระบบไต่สวนจะเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้นำหลักฐานมาโต้กันศาลได้
อย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความเป็นธรรม และรวดเร็ว

2) กรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างดำเนินคดีหรือระหว่าง
การพิจารณาของศาล มิให้นับระยะเวลาที่ผู้กล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุ
ความ และเมื่อพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษา
ที่สุดให้ลงโทษ มิให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้ คดีอาญาทั่วไปหากจำเลย
หลบหนีให้หยุดพิจารณาสืบพยาน ซึ่งบางคดีอาจทำให้ขาดอายุความ ในคดีทุจริตนี้กรณีที่จำเลย
หลบหนีไปอายุความให้หยุดไว้ไม่นับ และศาลสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้ นั่นก็แปลว่า หนี
ไปก็หนี แต่กลับมาโดนจับ หากจะหนีต้องหนีตลอดชีวิต

3) กำหนดโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อย
ตัวชั่วคราว และถ้าเป็นการหลบหนีระหว่างการพิจารณาของศาล ไม่ว่าจะศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดี
หรือไม่ก็ตาม หากหลบหนีละจับได้นอกจากจะต้องรับโทษในความผิดที่ถูกฟ้องไว้แล้ว ยังจะต้อง
ถูกลงโทษเพิ่มเติมสำหรับการหลบหนีอีกกระทงหนึ่งด้วย

4) กำหนดวิธีพิจารณาและดำเนินคดีในการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของ
แผ่นดินเพราะเหตุร้ายผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้นผิดปกติ และกำหนดให้ภาระการพิสูจน์
ตกกับผู้กล่าวอ้างโต้แย้งถึงกรณีทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร้าย
ผิดปกติ หรือมิได้เป็นทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติ

8. ระบบการพิจารณาคดีอาญาในต่างประเทศ

ด้วยแต่ละประเทศนั้น อาจมีหลักและวิธีการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับระบบวิธีพิจารณาคดี ความ สังคมและวัฒนธรรม การนำกฎหมายมาปรับใช้ในด้านต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ ซึ่งผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาระบบกฎหมายทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้กฎหมายระบบ Common Law จะศึกษาของประเทศแคนาดา และประเทศอังกฤษ สำหรับกลุ่มที่ใช้กฎหมายระบบ Civil Law จะศึกษาของประเทศฝรั่งเศสเพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับปรุงระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป ซึ่งกลุ่มประเทศที่ศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

8.1 ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษ

เดิมทีแล้วการจัดการคดีอาญาในอังกฤษเป็นเรื่องของประชาชน รัฐเพียงจะมีบทบาทเข้ามาจัดการในสมัยพระเจ้าวิลเลียมที่ 1 (William the Conqueror) เมื่อประมาณเกือบหนึ่งพันปีมาแล้ว¹⁸ ดังนั้น เมื่อมีการคืนสิทธิให้ประชาชน ในปี ค.ศ. 1215 Magna Carta ซึ่งถือกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลก จึงได้รับรองถึงสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะในกรณีที่จะถูกรัฐลงโทษว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อการพิจารณาพิพากษา และการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวจะต้องเป็นไปโดยชอบ การที่ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยตรงนี้ ถือเป็นจุดกำเนิดของระบบลูกขุนหรือ Jury ในอังกฤษ¹⁹ ซึ่งแต่เดิมระบบลูกขุนในอังกฤษจะแบ่งออกเป็น Grand Jury และ Trial Jury โดย Grand Jury จะทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องและ Trial Jury จะทำหน้าที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดี ในปัจจุบันนี้ได้มีการยกเลิก Grand Jury แล้วและโอนหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องไปให้ Justice of the Peace ซึ่งเป็นประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาในศาลแขวง และสามารถทำการพิจารณาคดีได้โดยไม่ต้องใช้คณะลูกขุนแทน ส่วน Trial Jury จะเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากคนในท้องถิ่นจำนวน 12 คน เข้ามาทำหน้าที่ร่วมฟัง และวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีของศาลจังหวัด แม้จะมีการกล่าวกันว่า Trial Jury เป็นเพียงบุคคลธรรมดาไม่จำเป็นต้องมีความรู้สูง และมีการกล่าวกันว่าเป็น

¹⁸ Jay Wishingrad "Plea Bargaining in Historical Perspective" ibid.

¹⁹ ธาณินทร์ กรีชัยเชิธร. "ระบบกฎหมายอังกฤษ". *เอกสารประกอบการศึกษาสำหรับนิสิตสาขานิติศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. 2529. หน้า 33.

อุปสรรคในการพิจารณาคดีที่ซับซ้อนบางประเภท แต่อังกฤษก็ยังคงเชื่อถือในระบบลูกขุนและยังคงมีใช้มาจนถึงทุกวันนี้

ในศตวรรษที่ 13 และ 14 กฎหมายคอมมอนลอว์ได้พัฒนาจนมีระบบกฎหมายที่แน่นอนตายตัว ผู้เสียหายที่ไม่ได้รับการเยียวยาจากศาลคอมมอนลอว์ได้จึงร้องขอความเป็นธรรมต่อพระมหากษัตริย์ได้ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขปัญหา คือ ลอร์ด ชานเซลเลอร์ ต่อมาในศตวรรษที่ 15 ชานเซลเลอร์แต่ผู้เดียวก็ออกนั่งพิจารณาคดีและวินิจฉัยคดีในนามตนเองจึงทำให้เกิดศาลชานเซลเลอร์ขึ้น คำพิพากษาของศาลชานเซลเลอร์ คู่ความอาจขอให้พิจารณาใหม่ได้ (Rehearing) และคู่ความอาจอุทธรณ์คำวินิจฉัยไปยังศาลสูงสุดได้ (The House of Lords) ไม่ว่าจะคดีนั้นจะได้พิจารณาใหม่หรือไม่ก็ตาม

ในระยะต้นศตวรรษที่ 19 ระบบกฎหมายและระบบศาลของอังกฤษมีข้อบกพร่องหลายประการจึงมีการแต่งตั้ง Judicature Commission ขึ้น คณะกรรมการนี้ได้เสนอความเห็นในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายจนกระทั่งในปี ค.ศ. 1874-1875 ได้มีการตรากฎหมายซึ่งเรียกว่า The Supreme Court of Judicature Act, 1874-1875 และต่อมามี Orders in Council ในปี ค.ศ. 1881 ตามกฎหมายใหม่เป็นการปรับปรุงระบบศาลสูง โดยมีวัตถุประสงค์จะโอนเขตอำนาจของศาลดั้งเดิมทั้งหลายโดยจัดตั้งศาล Supreme Court of Judicature ขึ้น ประกอบด้วยศาลสูง 2 ศาล คือ ศาลสูง (The High Court of Justice) และศาลอุทธรณ์ (The Court of Appeal) การอุทธรณ์ ฎีกาจึงเปลี่ยนไป²⁰ กล่าวคือ คำพิพากษาของศาลระดับต้นจะอุทธรณ์ต่อไปได้ยังศาลใดก็ต้องเป็นไปตามคำสั่งและกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในศาลนั่นเอง

ด้วยประเทศอังกฤษเป็นประเทศซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการค้นหาความจริงซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับภาระในการพิสูจน์ (Burden of Proof) และมาตรฐานในการพิสูจน์ (Standard of Proof) โดยในการดำเนินคดีอาญานั้นภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์²¹ ในประเทศอังกฤษนั้นศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการที่จะพิจารณาว่าจำเลยนั้นได้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาจึงต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คือ เป็นผู้ที่มีบุคลิกดีและมีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งสามารถเข้าใจและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งมีความรู้ทางสังคมและเข้าใจบทบัญญัติของกฎหมายและสภาพสังคมท้องถิ่น โดยต้องมีความเชื่อมั่น มีความสุภาพ และมีความกล้าที่จะตัดสินใจ และที่สำคัญที่สุดคือจะต้องพิจารณาพิพากษาคดีโดยปราศจากอคติ

²⁰ “เพ็งอ้าง”. น.22-23.

²¹ Davies Malcolm, Hazel Croall, and Jane Tyrer, **Criminal Justice an Introduction to the Criminal Justice System in England and Wales**, 3d ed. Harlow, England: Pearson Education, 2005, p. 265.

สำหรับประเภทของความผิดอาญานั้นในประเทศอังกฤษได้แบ่งประเภทของความผิดอาญา เป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้ คือ²²

Offenses Triable Only on Indictment คือ ความผิดประเภทที่ต้องพิจารณาโดยวิธีที่ต้องมีคำฟ้องร้องที่เรียกว่า Indictment ได้แก่ ความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง การพิจารณาคดีอาญาประเภทนี้ต้องกระทำในศาล Crown Court เป็นการพิจารณาโดยใช้คณะลูกขุน โดยความผิดประเภทนี้โจทก์จะต้องเริ่มคดีที่ศาล Magistrate Court เพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้อง

Offenses Triable Only Summary คือ ความผิดอาญาที่มีโทษเล็กน้อยซึ่งเดิมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้โดยแจ้งชัดให้ได้รับการพิจารณาโดยรวบรัด โดยคดีประเภทนี้ต้องพิพากษาในศาล Magistrate Court โดยไม่ต้องมี Indictment หรือคำฟ้อง

Offenses Triable Either Way คือ ความผิดที่กำหนดขึ้นใหม่ โดย The Criminal Act 1977 มาตรา 16 ประกอบกับตาราง 2, 3 ทั่วยุทธศาสตร์บัญญัติความผิดประเภทนี้ก่อนที่จะมีการพิจารณาคดี Magistrate Court จะต้องพิจารณาก่อนว่าวิธีพิจารณาแบบใดจะเหมาะสมที่สุด โดยศาลจะสอบถามฝ่ายโจทก์ก่อนแล้วจึงสอบถามจำเลย หลังจากนั้นศาลจะต้องพิจารณาจากลักษณะของความผิดว่ามีสภาพเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือไม่ โทษที่จำเลยควรได้รับหากฟังว่าจำเลยกระทำผิดจะอยู่ในอำนาจศาล Magistrate Court หรือไม่ หรือสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ว่า คดีควรพิจารณาโดยมีคำฟ้องหรือโดยรวบรัด

ตามทีกล่าวมาข้างต้นเป็นการแบ่งประเภทความผิดอาญาของประเทศอังกฤษในส่วนของศาลยุติธรรมในประเทศอังกฤษที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญานั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

1) ศาลคราวน์ (Crown Court) ซึ่งตามพระราชบัญญัติ เดอะ คอร์ท แอ็ค (The Court Act 1971) กำหนดให้ศาล Crown Court เป็นหนึ่งในศาลสูง (Supreme Court) ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีคณะลูกขุน (Trial on Indictment) โดยมีเขตอำนาจครอบคลุมการกระทำ ความผิดที่เกิดขึ้นในอังกฤษและเวลส์²³ โดยเป็นกระบวนการพิจารณาที่ต้องมีคำฟ้อง Indictment โดยฝ่ายโจทก์จะต้องเริ่มคดีที่ศาล Magistrates Court ก่อน เพื่อที่ศาล Magistrates Court จะไต่สวนมูลฟ้องว่าคดีมีมูลหรือไม่หากปรากฏว่าคดีมีมูลจึงจะส่งคดีมาพิจารณาที่ศาล Crown Court ต่อไป ศาลคราวน์ (Crown Court) ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาที่ร้ายแรงในอังกฤษการพิจารณา

²² กฤตพงศ์ เอี่ยมวรเมธ.ระบบงานศาลในการนั่งพิจารณาคดีของคณะและต่อเนื่อง กรณีศึกษา เฉพาะศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 1-9. [Online], available URL: http://www.library.judiciary.go.th/managecourtdata7_1.pdf, 2550 (เมษายน, 14).

²³ สุนัย มโนมัยอุคม, ระบบกฎหมายอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา. 2545. หน้า 191.

พิพากษาคดีในศาลจะกระทำอย่างเป็นทางการ ผู้พิพากษาและทนายความจะสวมเสื้อครุย (ผู้พิพากษาสวมชุดสีแดง ทนายทั้งสองฝ่ายสวมครุยสีดำ) และประดับเครื่องหมายที่แสดงว่าผู้สวมชุดครุยดำรงตำแหน่งใด ผู้พิพากษาเป็นผู้พิพากษาอาชีพ ในการพิจารณาคดีในศาลผู้พิพากษาจะนั่งพิจารณากับลูกขุน ในคดีความผิดร้ายแรงจะพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลสูง คดีส่วนใหญ่จะได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาประจำศาล ซึ่งเป็นผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีในศาลหนึ่งศาลใด โดยมีกำหนดระยะเวลา เช่น 6 เดือน แล้วย้ายไปทำหน้าที่ศาลอื่นที่กำหนดให้ หรือผู้พิพากษาไม่เต็มเวลา หรือผู้ช่วยผู้พิพากษาไม่เต็มเวลา²⁴

การมอบหมายงานในศาลคราวน์จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและความผิดซึ่งจะได้รับการพิจารณาคดีในศาลคราวน์ จำแนกออกได้ดังนี้

ชั้น 1 ฆ่าคนตายโดยเจตนาและกบฏ จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลสูง

ชั้น 2 ฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา ฆ่าเด็กทารก ทำแท้ง ข่มขืน มีเพศสัมพันธ์กับเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 13 ปี โดยญาติทางสายโลหิตใกล้ชิด มักจะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลสูง

ชั้น 3 ความผิดอื่น ๆ ที่พิจารณาคดีโดยการฟ้องนอกจากที่กำหนดในชั้น 1 ชั้น 2 และชั้น 4 จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลสูง ผู้พิพากษาประจำศาล หรือผู้พิพากษาไม่เต็มเวลา

ชั้น 4 ทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ หรือบาดเจ็บสาหัสโดยเจตนา ชิงทรัพย์และความผิดที่อาจพิจารณาได้ในศาลชั้นต้นและศาลที่สูงกว่า จะได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาประจำศาล ผู้พิพากษาไม่เต็มเวลา หรือผู้ช่วยผู้พิพากษาไม่เต็มเวลา

ศาลคราวน์มี 3 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลลำดับหนึ่ง ศาลลำดับสอง และศาลลำดับสาม ศาลลำดับหนึ่ง พิจารณาในความผิดที่ฟ้องได้ทุกความผิด ศาลลำดับสามสามารถพิจารณาคดีประเภทที่มีความผิดที่ฟ้องได้แต่ไม่ร้ายแรง ศาลคราวน์ชั้น 3 ไม่มีผู้พิพากษาศาลสูงประจำไม่เหมือนกับศาลลำดับหนึ่งที่พิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลสูงและศาลลำดับสองที่พิจารณาโดยผู้พิพากษาศาลสูงเป็นครั้งคราว

การพิจารณาคดีในศาลจะกระทำอย่างเป็นทางการและแต่งตัวเต็มยศ กล่าวถึงผู้พิพากษาจะต้องแสดงด้วยความเคารพเรียกว่า My Lord หรือ Your Lordship ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกจัดให้นั่งในที่สูงในบริเวณที่จัดให้เพื่อให้ผู้อื่นเห็นได้อย่างชัดเจน โดยมีตำรวจในเครื่องแบบควบคุม

²⁴ ประมวลสาระชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .หน้า 67

การพิจารณาคดีในศาลคราวนี้จะตัดสินความผิดโดยลูกขุน และทนายความของแต่ละฝ่ายสามารถคัดค้านลูกขุนได้ แต่ในทางปฏิบัติมักไม่ค่อยปรากฏการคัดค้าน เพราะการคัดเลือกลูกขุนในอังกฤษไม่มีการสอบถามลูกขุน การลงคะแนนเสียงของลูกขุนไม่จำเป็นจะต้องเป็นเอกฉันท์ ถ้าลูกขุนส่วนใหญ่ 10 คน ในจำนวน 12 คน เห็นว่าจำเลยมีความผิด

2) ศาลมาจิสเตรท (Magistrate Court)

ศาลมาจิสเตรท (Magistrate Court) เป็นศาลที่พัฒนาการในกระบวนการยุติธรรมของอังกฤษที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาทำหน้าที่รักษาความสงบ เป็นเจ้าหน้าที่ตุลาการในระดับท้องถิ่นจนถึงศตวรรษที่ 19 หลังจากนั้นศาลท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่แทน แต่ผู้พิพากษาในท้องถิ่นศาลมาจิสเตรท พิจารณาพิพากษาคดีอาญาเล็กๆ น้อย ๆ และคดีไม่ร้ายแรง

การพิพากษาโทษเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาในศาลมาจิสเตรทแยกจากการพิจารณาคดีกฎหมายมิได้กำหนดความผิดตายตัวในแต่ละความผิดแต่มีช่องว่างให้ศาลเลือกการลงโทษขั้นต่ำไปจนถึงขั้นสูงที่กำหนดในกฎหมายในแต่ละความผิด ยกเว้นความผิดฐานฆ่าคนตาย ซึ่งกำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิตสถานเดียว²⁵

โดยสรุป ศาลมาจิสเตรทเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่มีคำฟ้องและไม่ใช้คณะลูกขุนร่วมในการพิจารณาคดี (Summary Offence)²⁶ โดยฝ่ายโจทก์จะต้องเสนอคำฟ้องที่เรียกว่า Information ซึ่งจะกลายเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาก็ได้โดยมีเนื้อหาและรูปแบบที่เข้าใจง่ายซึ่งเป็นการฟ้องในความผิดใด ความผิดหนึ่งเพียงอย่างเดียว (Only One Offence) การบรรยายฟ้องเกี่ยวกับการกระทำความผิดจะต้องใช้ถ้อยคำสำนวนง่าย ๆ จำเลยจะมาศาลโดยศาลหมายเรียกหรืออาจจะถูกจับตัวมาก็ได้ การพิจารณาจะจำกัดอยู่ในขอบเขตของข้อหาตามคำฟ้องที่ได้ส่งให้จำเลยทราบ ซึ่งโดยทั่วไปก็คือคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 ปอนด์และศาลคราวนี้โดยปกติจะพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและมีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่าศาลจะต้องทำการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผย ทั้งนี้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีเป็นการลับได้ด้วย ถ้ามีความจำเป็นในการบริหารความยุติธรรม

สำหรับศาลสูงสุดในอังกฤษนั้นจะประกอบไปด้วยศาลที่รับคดีอุทธรณ์ทุกประเภทและจะพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลล่าง ศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาล

²⁵ “แหล่งเดิม”. หน้า 68

²⁶ สุนัย มโนมัยอุคม. “เรื่องเดิม”. หน้า 194.

ยุติธรรมหรือคณะกรรมการระงับข้อพิพาท ศาลสูงจะทำหน้าที่เป็นทั้งศาลแพ่งชั้นต้นและศาลที่รับอุทธรณ์ในคดีอาญาจากศาลล่าง ศาลชั้นต้นทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาและคดีแพ่ง

ศาลสูงสุด ประกอบด้วยศาลสูงสุดของอังกฤษ คณะกรรมการตุลาการของสภาองคมนตรี และศาลสูง มีหน้าที่รับผิดชอบพิจารณาคดีอุทธรณ์และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกอำนาจในอังกฤษ

คณะกรรมการตุลาการของสภาองคมนตรี เป็นศาลอุทธรณ์สูงสุดของประเทศ เครื่องจักรกฏอังกฤษบางประเทศ อาณานิคม หมู่เกาะChannel และเกาะMan และยังมีเขตอำนาจรับคำอุทธรณ์จากองค์กร ทางศาสนาและองค์กรวิชาชีพ ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาคดีอุทธรณ์ในคณะกรรมการของสภาองคมนตรีจะเป็น ผู้พิพากษาในศาลสูงสุดด้วย

ศาลสูง (Senior Courts) อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2005 ประกอบไปด้วย ศาลอุทธรณ์ ศาลสูง ศาลคราวน์

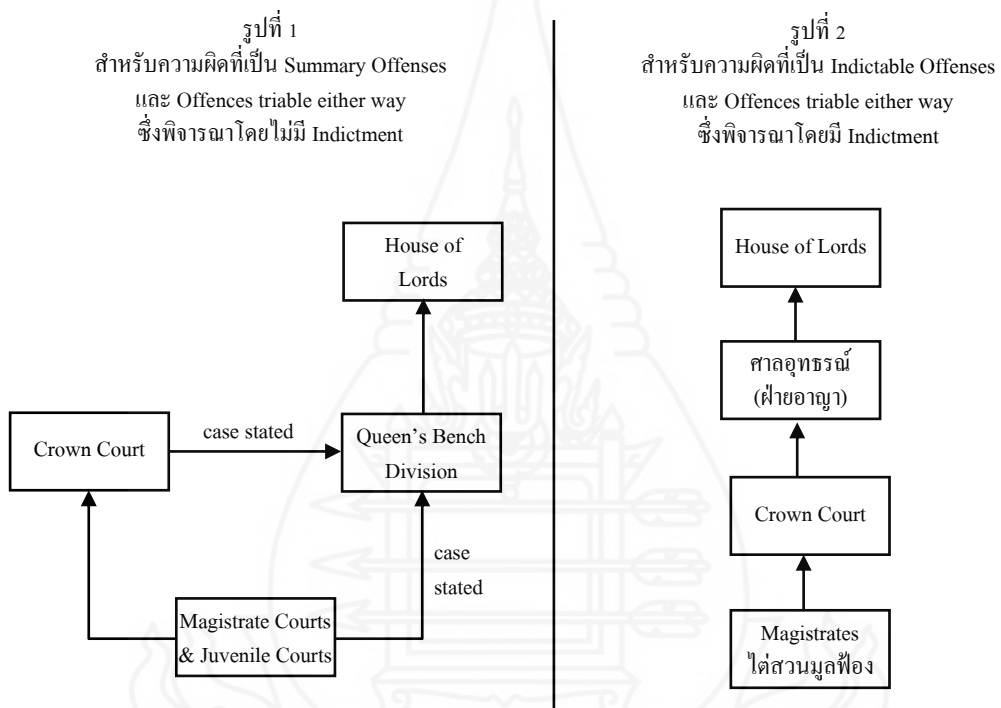
ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) เป็นศาลที่รับอุทธรณ์คดีจากศาลคราวน์และศาลสูง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์จะได้รับการคัดเลือกจากศาลสูง เพื่อพิจารณาคดีอุทธรณ์มาจากศาลล่าง ลักษณะพิเศษของศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ผู้พิพากษาสามารถกำหนดโทษเพิ่มขึ้นจนถึง 3 เดือนมากกว่าคำพิพากษาเดิม ถ้าศาลเห็นว่าคำอุทธรณ์ของจำเลยไม่มีสาระ

ศาลสูง (High Court) ประกอบด้วย ศาลคราวน์ ศาลสูง และศาลอุทธรณ์ จะพิจารณาคดีที่มีทุนทรัพย์สูงและมีความสำคัญรวมทั้งทำหน้าที่กำกับดูแลศาลที่มีลำดับชั้นต่ำกว่าเป็นส่วนใหญ่ซึ่ง ทำหน้าที่เป็นทั้งศาลแพ่งชั้นต้นและศาลที่รับอุทธรณ์ในคดีอาญาจากศาลล่าง ประกอบไปด้วย 3 แผนก ได้แก่ (1) Queen's Bench (2) Chancery และ (3) แผนกครอบครัว ในแต่ละแผนกมิได้แยกออกจากกันเด็ดขาด แต่วิธีพิจารณาและการปฏิบัติอาจแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการแบ่งแยกคดีในแต่ละศาลขึ้นอยู่กับคำฟ้องในเรื่องใด ผู้อุทธรณ์จะต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามแผนกของศาลมิฉะนั้น อาจถูกปรับ มีเขตอำนาจทั่วถึงอังกฤษและเวลส์ กระบวนการพิจารณาในศาลสูงกระทำได้ในเขตศาลที่กำหนดไว้ การพิจารณาคดีในศาลสูงกระทำโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว แต่การพิจารณาในบางแผนกมอบหมายให้ องค์กรคณะพิจารณาประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 2 คน หรือมากกว่า ได้แก่ Queen's Bench Division

Queen's Bench Division หรือ King's Bench Division ในกรณีที่ประมุขเป็นพระราชินีหรือพระมหากษัตริย์ มีบทบาท 2 ประการ ได้แก่ การพิจารณาคดีสัญญาและคดีทำร้ายร่างกายรวมทั้งคดีหมิ่นประมาท มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นศาลที่ทำหน้าที่ศาลล่างด้วยและรับอุทธรณ์ข้อกฎหมายในคดีของศาลมาจิสเตรทและศาลคราวน์ ผู้พิพากษาหัวหน้าแผนก ได้แก่ ประธาน

แผนก ทำหน้าที่พิจารณาคดีในศาลกราวน์เกี่ยวกับคดีอาญาร้ายแรงและมีความสำคัญเท่านั้น ส่วนผู้พิพากษาประจำศาลและผู้ช่วยผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีในศาลกราวน์

ศาลแผนก Chancery พิจารณาคดีเกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจ กฎหมายทรัพย์สิน กฎหมายมรดก และกฎหมายที่ดิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมตามกฎหมายคอมมอนลอว์ คดีที่อุทธรณ์เกี่ยวกับภาษีอากรศาลแผนกครอบครัว พิจารณาคดีเกี่ยวกับการหย่า การปกครองบุตร มรดกและการรักษาพยาบาล คดีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตร่างกายและความตายของเด็ก มีเขตอำนาจรับคดีที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพเด็กและประโยชน์ของเด็กและมีเขตอำนาจ โดยเฉพาะในคดีปกครองเด็ก

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนในการอุทธรณ์ฎีกาคดีอาญา (ประเทศอังกฤษ)²⁷

สำหรับในด้านการอุทธรณ์ฎีกาในประเทศอังกฤษพอจะเริ่มเห็นเค้าโครงได้ในรัฐสมัยของพระเจ้าวิลเลียมที่ 1 คือ การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลศาสนา (Ecclesiastical Court) ไปยังสภาที่ปรึกษาสมเด็จพระสังฆราชที่กรุงโรม และต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าเฮนรี่ที่ 2 ได้ทรงโปรดเกล้าให้สถาบันการปกครองกลาง (Curia Regis) ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลหลวงด้วย ต่อมาศาลคิงส์เบนซ์ซึ่งเป็นศาลที่แยกตัวออกมาจากศาลหลวง (Curia Regis Court) อำนาจศาลคิงส์เบนซ์สืบ

²⁷ “เพ็งอ้าง”. น.59.

เนื่องมาจากพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่คอยตรวจตราและแก้ไขข้อผิดพลาดในการพิจารณาของศาลท้องถิ่นและศาลหลวง จึงจัดได้ว่าศาลนี้เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลอื่น ๆ²⁸ ซึ่งก่อนหน้านั้นในรัชสมัยของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (ค.ศ. 1272-1307) ราษฎรผู้มีความทุกข์ร้อนทางคดีความได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระองค์เพื่อขอให้มีการวินิจฉัยข้อพิพาทของตนโดยผ่านทางชานเซลเลอร์ (The Chancellor) ซึ่งเป็นราชเลขาธิการในพระองค์ โดยพระองค์ทรงให้ราชเลขาธิการในพระองค์ไต่สวนมูลกรณีเสียขั้นหนึ่งก่อน

จะสังเกตได้ว่า ศาลสูงในประเทศอังกฤษจะไม่เข้าไปวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น ซึ่งต่างจากประเทศไทย แม้ศาลอุทธรณ์จะไม่ได้เห็นไม่ได้ฟังถ้อยคำพยานด้วยตนเอง แต่ศาลอุทธรณ์สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงเสียใหม่แทนข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้นได้ แล้วพิพากษาหรือมีคำวินิจฉัยคดีไปตามนั้น สำหรับการพิจารณาในกรณีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งหมายถึง พยานที่มีได้มีการอ้างอิงในศาลชั้นต้น แต่เพิ่งปรากฏพยานหลักฐานขึ้นภายหลังเมื่อมีคำพิพากษาแล้ว การที่จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้มากน้อยแค่ไหนต้องเป็นไปตามลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ ถ้าเป็นลักษณะการพิจารณาใหม่ทั้งคดี ขอบเขตการรับฟังพยานหลักฐานใหม่ย่อมมีอย่างเต็มที่ แต่ถ้าลักษณะของการอุทธรณ์เป็นลักษณะของการทบทวนแล้ว การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ มักมีข้อจำกัด²⁹ ในบางประเทศไม่ยอมให้รับฟังได้เลย

ในประเทศอังกฤษ การรับฟังพยานหลักฐานใหม่สามารถทำได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป โดยศาลอุทธรณ์ฝ่ายคดีอาญา (Court of Appeal criminal Division) มีอำนาจที่จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ศาลจะต้องพอใจว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อถือ ซึ่งถ้าศาลชั้นต้นได้รับฟังพยานหลักฐานนี้แล้วก็ไม่มีความผิดใด ๆ ที่คู่ความจะต้องอุทธรณ์ และศาลจะต้องพอใจด้วยว่าต้องมีการอธิบายที่มีเหตุผลในการที่มีได้อ้างพยานหลักฐานนี้เสียในศาลชั้นต้น³⁰ แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นประเด็นโดยตรงในการพิจารณาคดีนั้นด้วย กรณีพยานหลักฐานใหม่นี้ ศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ เรียกเฉพาะพยานหลักฐานใหม่มาสืบ เมื่อมีการพิจารณาคดีใหม่แล้ว คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด

²⁸ ชาลนรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ. “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา”. รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. 2544. น.20-22.

²⁹ วิสันต์ เพิ่มทวีผล. *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 17* .น.87-88.

³⁰ ชาลนรงค์ ปราณิจิตต์. *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 1* .น.42.

(Conviction) และการกำหนดโทษของศาล (Sentence) ในคดีใหม่ต้องไม่หนักกว่าคำพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดหรือการกำหนดโทษของศาลในคดีเดิม³¹

การตรวจสอบความจริงใน Second Trial Court ของประเทศอังกฤษ แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งคดีก็ตาม การตรวจสอบความจริงใน Second Trial Court จะตรวจสอบเฉพาะในประเด็นที่ยังมีการอุทธรณ์ได้แย้ง ประเด็นใดที่ไม่มีมีการอุทธรณ์ได้แย้งก็เป็นอันยุติตามนั้น การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาของศาลสูงในประเทศอังกฤษเป็นการปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) กล่าวคือ ศาลที่ทำหน้าที่เป็น Second Trial Court ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติ การตรวจสอบความจริงจึงต้องมีการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐานค้นหาความจริงด้วยตนเองเพื่อการชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งมีความแตกต่างจากการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในศาลสูงของประเทศไทย ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) แต่ไม่มีการตรวจสอบความจริงตามหลักของศาลพิจารณา (Trail Court) การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของไทย เป็นการพิจารณาจากเอกสารและพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยไว้แล้ว โดยศาลอุทธรณ์ไม่ได้เห็นไม่ได้ฟังถ้อยคำพยานเพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือในพยานหลักฐานด้วยตนเอง

8.2 การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศอังกฤษ

ในอดีตมีการกำหนดความหมายของคำว่า "หน่วยงานที่บริการสาธารณะ" หรืออีกนัยหนึ่งก็คือหน่วยราชการนั่นเอง ได้กำหนดไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติของข้าราชการทุจริตแห่งรัฐ พ.ศ. 2432 (ค.ศ. 1889,34) ได้กำหนดความหมายของคำว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐไว้โดยรวมว่าหมายถึงบุคคลในฐานะสมาชิกเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ทำงานภายใต้ภาครัฐ หรือหน่วยงานรัฐอันเป็นการบริการสาธารณะ รวมทั้งสภาใด ๆ ของมณฑลหรือสภาของเมืองหรือเมืองสภาใด ๆ ของเขตเทศบาลรวมทั้งคณะกรรมการ คณะกรรมการเลือกกลุ่มหรือร่างกายอื่นที่มีอำนาจในการดำเนินการภายใต้และเพื่อวัตถุประสงค์ในการใด ๆ รวมทั้งที่เกี่ยวกับรัฐบาลท้องถิ่น³²

การรับเงินสินบน การจ่ายค่าอำนวยความสะดวก หรือการหาผลประโยชน์ส่วนตัว จากตำแหน่งหน้าที่ไม่ใช่ปัญหาของประเทศกำลังพัฒนาเสมอไป ในประเทศที่ถูกขนานนามว่า "พัฒนาแล้ว" อย่างในประเทศอังกฤษก็ประสบปัญหา "คอร์รัปชัน" อย่างหนักในวงการราชการ และยังมีข่าวดังในเหตุการณ์ที่เรียกว่า "The 2010 Cash for Influence Scandal" ก็เกิดปะทุขึ้นซึ่งใน

³¹ Celia Hampton, *Criminal Procedure*, 3rd ed, (London: Sweet&Maxwell, 1982), p.109-110.

³² *Misconduct in Public Office Issues Paper 1, The Current Law*, p.12-13

ครั้งนี้ อดีตรัฐมนตรีของพรรคแรงงานหลายคนถูกแอบถ่ายวิดีโอให้สัมภาษณ์โดยเปิดเผยว่าสามารถช่วยเหลือบริษัทต่างชาติดหา “connection” เพื่อทำธุรกิจในวงราชการของประเทศอังกฤษและในองค์การระหว่างประเทศได้ โดยแลกกับ “เงินค่าอำนวยความสะดวก” (facilitation payments) กรณีนี้อัจฉารทั้งสองกรณีทำให้ชาวอังกฤษหมดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อระบบการเมืองและรัฐสภาของประเทศไปพอสมควรฝ่ายรัฐบาลก็พยายามหาทางแก้ปัญหามาเพื่อแก้ไขภาพลักษณ์และเพื่อขจัดปัญหาคอร์รัปชันให้หมดไป สำหรับกรณีแรก มีการจัดตั้งองค์กรอิสระ (Independent Parliamentary Standard Authority) เพื่อบริหารจัดการการเบิกจ่ายเงินของสมาชิกสภาทั้งสองสภา ซึ่งต่างจากระบบการเบิกจ่ายแบบเดิมซึ่งสมาชิกสภาทั้งสองสังกัดตัวแทนเป็นผู้ดูแล (self-regulation)

ต่อมารัฐบาลพรรคแรงงานอังกฤษในขณะนั้นได้เสนอให้มีการตรา Bribery Act 2010 ขึ้น กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2554 โดยเป็นรวบรวมและปรับปรุงกฎหมายเก่า จนถือว่าเป็น “มติดีใหม่” ของการต่อต้านคอร์รัปชันของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ฝ่ายพัฒนากฎหมายนำมาฝากเป็นอาหารสมอง ในข่าวสารพัฒนากฎหมาย Bribery Act 2010 ฉบับนี้จะแตกต่างจากแนวทางการต่อต้านคอร์รัปชันเดิม ๆ โดยแทนที่จะมุ่งเป้าจัดการปัญหาการฉ้อโกงของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นผู้รับหรือเรียกรับสินบน กฎหมายนี้มุ่งแก้ไขปัญหาและเสนอทางป้องกันจากมุมมองของภาคเอกชน ผู้ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นผู้ให้สินบนแทน โดยมาตรา 1 บัญญัติว่าการจ่ายสินบน การสัญญาว่าจะจ่ายแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยหวังผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการตอบแทน ถือเป็นความผิดอาญา

Bribery Act 2010 ได้บัญญัติความผิดฐานติดสินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ โดย มาตรา 6 ให้นิยามของคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างชาติ (foreign public official)” อย่างกว้าง หมายถึง เจ้าหน้าที่ไม่ว่าจะได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ไม่ว่าจะปฏิบัติงานอยู่ในฝ่ายบริหารนิติบัญญัติ หรือกระบวนการยุติธรรมของประเทศหรือเขตปกครองใดนอกประเทศอังกฤษ และไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งภายในรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่น นอกจากนั้นยังหมายรวมถึง บุคคลใดดำเนินกิจการของรัฐต่างชาติ (public function) เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธารณสุขในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น ประการสุดท้าย คำว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างชาติ ยังหมายรวมถึง พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ หรือธนาคารโลก ก็ได้ ดังนั้น บุคคลหรือนิติบุคคลใดที่ติดสินบน สัญญาว่าจะให้เงินค่าตอบแทน หรือเสนอเงินสินบนให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างชาติ ตามค่านิยามข้างต้น ถือว่ามีความผิดตามมาตรา 6 แห่งกฎหมายฉบับนี้ อย่างไรก็ตาม คณะผู้ร่างกฎหมายนั้นก็แสดงความเข้าใจถึงธรรมชาติของการดำเนินธุรกิจว่าการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาล

ต่างประเทศหรือการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น องค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 6 บัญญัติว่าพนักงานสอบสวนและอัยการต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าบริษัทหรือองค์กรเอกชนหวังผลประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องจากการใช้อำนาจหรือจากตำแหน่งรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐต่างชาติ ทั้งนี้ การให้ของสมนาคุณ หรือการจัดให้เจ้าหน้าที่รัฐต่างชาติมาศึกษาดูงานที่อังกฤษ เป็นต้น จึงไม่ถือเป็นความผิดจึงไม่ถือเป็นความผิดตามมาตรา 6 นี้ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบริษัทหรือองค์กรเอกชนนั้น ไม่มีเจตนาหาผลประโยชน์ที่ผิดกฎหมายดังกล่าว

พระราชบัญญัติการให้สินบน 2010 (c.23) คือพระราชบัญญัติของรัฐสภาแห่งอังกฤษที่ครอบคลุมกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการให้สินบน แนะนำรัฐสภาในสุนทรพจน์ของสมเด็จพระราชินีในปี พ.ศ. 2552 หลังจากรายงานและร่างร่างพระราชบัญญัติหลายทศวรรษและได้รับพระราชยินยอมเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2553 หลังจากได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ในขั้นต้นมีกำหนดจะมีผลบังคับใช้ในเดือนเมษายน ปี 2553 การเปลี่ยนแปลงนี้จะเปลี่ยนเป็น 1 กรกฎาคม 2554 พระราชบัญญัติยกเลิกบทบัญญัติกฎหมายและกฎทั่วไปก่อนหน้านี้ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการติดสินบนแทนที่จะแทนที่ด้วยอาชญากรรมการติดสินบนการติดสินบนการติดสินบนของสาธารณะต่างประเทศ เจ้าหน้าที่และความล้มเหลวขององค์กรการค้าเพื่อป้องกันการติดสินบนในนามของในแง่ของนิติบุคคลที่กระทำความผิด ก็มีบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคือโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปีพร้อมกับโทษปรับไม่จำกัด และมีโทษในการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2545 และการตัดสิทธิกรรมการตามกฎหมายของ บริษัท พระราชบัญญัติการตัดสิทธิ์ของกรรมการปีพ.ศ. 2529 พระราชบัญญัติมีเขตอำนาจเหนือสากลเพื่อให้สามารถดำเนินคดีกับบุคคลหรือ บริษัท ที่มีการเชื่อมโยงกับอังกฤษได้โดยไม่คำนึงถึงสถานที่เกิดเหตุ นับว่าเป็นกฎหมายที่เข้มงวดที่สุดในการต่อต้านการทุจริตในโลกรวมถึงได้รับการยกย่องว่าบทบัญญัติของพระราชบัญญัติทำให้เกิดเป็นที่ยอมรับอย่างมากในด้านการปราบปรามทุจริตในสังคมโลก แต่ทั้งนี้ก็ส่งผลกระทบต่อทำให้ธุรกิจของอังกฤษเสียเปรียบในการแข่งขันทางการตลาด

ในกฎหมาย Bribery Act ฉบับเก่า (Public Bodies Corrupt Practices Act 1889) ได้มีการยกเว้นความผิดของการจ่ายเงินค่าสินบนไว้เป็นกรณีเฉพาะเพื่อรองรับความต้องการของเอกชนที่ทำธุรกิจในประเทศที่มีธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าว อย่างไรก็ตาม คำแนะนำขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (the 2009 Recommendation of the Organisation for Economic Co-operation and Development- OECD) เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกตระหนักถึงความ

เสียหายที่เกิดขึ้นต่อความน่าเชื่อถือของการบริหารงานและระบบกฎหมายของประเทศที่มีธรรมเนียมปฏิบัติในการจ่ายเงินค่าอำนวยความสะดวกอีกด้วย

และในมาตรา 10 ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้อำนวยการหน่วยงานฟ้องคดีสามารถดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไปก่อนที่คดีจะดำเนินไปได้ นี่คือการเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากอัยการสูงสุดอังกฤษและเวลส์ และมาตรา 11 อธิบายบทลงโทษสำหรับบุคคลและ นิติบุคคลที่พบว่ามีความผิดในการก่ออาชญากรรม หากบุคคลใดพบว่ามีความผิดในการคิดสินบนเนื่องจากการกระทำความผิดอาชญากรรมขังได้ถึง 12 เดือนและถูกปรับเป็นเงิน 5,000 ปอนด์ คนที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดในคำฟ้อง ต้องโทษจำคุกได้ไม่เกิน 10 ปีและจำคุกได้ไม่จำกัด³³

กรณีที่เป็นอาชญากรรมขององค์กรการค้า นอกจากนี้บุคคลหรือองค์กรที่ถูกลงโทษอาจถูกยึดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2545 ในขณะที่กรรมการบริษัทหรือผู้บริหารจะถูกตัดสินในกรณีกระทำความผิดจริงซึ่งจะถูกตัดสิทธิ์ภายใต้พระราชบัญญัติบริษัทจดทะเบียน พ.ศ. 2529

กฎหมาย Bribery Act 2010 ของอังกฤษจึงอาจถือเป็นตัวอย่างที่ไทยควรศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงพัฒนามาตรการทางกฎหมายของประเทศในอนาคต

8.3 ระบบการพิจารณาคดีในประเทศฝรั่งเศส

ในชั้นศาลของประเทศฝรั่งเศสนั้นมิได้มีแต่เฉพาะกระบวนการในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น แต่รวมถึงกระบวนการไต่สวนคดีของผู้พิพากษาไต่สวนและศาลและศาลไต่

³³ https://en.wikipedia.org/wiki/Bribery_Act_2010

สวนซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนพิจารณาคดีด้วย ในส่วนนี้จึงจะทำการศึกษาระบบและโครงสร้างของศาลในประเทศฝรั่งเศสในเบื้องต้นก่อน

โครงสร้างของศาลในประเทศฝรั่งเศส

ศาลในประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ

1) ศาลชั้นต้น

โดยทั่วไปประกอบด้วยศาลจังหวัด ศาลแขวง ศาลเสริมหรือศาลมโนสารี สำหรับคดีอาญาได้แบ่งประเภทศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาในชั้นต้น ออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ศาลตำรวจ รับผิดชอบพิจารณาคดีพิพาทอาชญากรรมความผิดลหุโทษซึ่งมีความผิดน้อยที่สุดคือโทษปรับ โทษจำคุกหรือห้ามใช้สิทธิ

(2) ศาลมัชฌิมโทษ รับผิดชอบพิจารณาคดีพิพาทอาชญากรรมความผิดมัชฌิมโทษ ซึ่งจะมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี รวมทั้งโทษปรับและโทษทำงานสาธารณะประโยชน์

(3) ศาลลูกขุน รับผิดชอบคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษ ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป

2) ศาลอุทธรณ์

มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์ในคดีอาญาที่ศาลตำรวจ และศาลมัชฌิมโทษตัดสินคดีตามหลักทั่วไป นอกจากนี้ยังมีศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ ซึ่งเป็นศาลอุทธรณ์พิเศษทำหน้าที่พิจารณาคดีที่ผ่านการพิจารณาพิพากษาของศาลลูกขุนชั้นต้นมาอีกด้วย

3) ศาลฎีกา

แบ่งเป็นแผนกคดีแพ่ง 4 แผนก แผนกพาณิชย์ 1 แผนก แผนกคดีอาญา 1 แผนก โดยศาลฎีกาฝรั่งเศสไม่รับพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริง จะพิจารณาแต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยทำหน้าที่ตรวจสอบว่าได้มีการพิพากษาคดีโดยศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ไว้ถูกต้องหรือไม่

ลักษณะเด่นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศสประการหนึ่งที่ได้กล่าวไว้แล้วนั้นก็คือ การมีศาลไต่สวนและผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งจะมิบทบาทในชั้นสอบสวนด้วย โดยผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนจึงได้รับชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า “ผู้พิพากษาสอบสวน” ด้วย นอกจากนี้ผู้พิพากษาไต่สวนยังมีอำนาจในการสั่งขังผู้ถูกไต่สวนไว้ชั่วคราวระหว่างการไต่

สวนด้วย ในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญา ผู้พิพากษาไต่สวนมีภารกิจสำคัญสองประการ คือ

1) ภารกิจไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด

ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจในการสอบสวนด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่เพียงพอการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาซึ่งมีอำนาจเหมือนพนักงานสอบสวนของไทย หรือหาก ไม่สอบสวนด้วยตนเองก็อาจร้องขอให้ตำรวจฝ่ายคดีหรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการแทนก็ได้ อำนาจ สอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนมีตั้งแต่การสอบปากคำไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกไต่สวนหรือบุคคล ที่เกี่ยวข้อง การเดินทางไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ การค้นที่พยานหลักฐานของผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลที่อาจ มีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดการยึดวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสิ่งของที่บ่งชี้ การกระทำความผิด

นอกจากนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนยังเป็นผู้ที่มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการสั่ง อนุญาตให้มีการใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนพิเศษ โดยการดักฟังและบันทึกการสนทนาทาง โทรศัพท โดยมีคำสั่งอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร ได้เป็นระยะเวลาครั้งละสี่เดือน และสามารถ ขยายระยะเวลาดังกล่าวได้อีกหนึ่งครั้ง คำสั่งอนุญาตนั้นเป็นการกระทำในชั้นไต่สวน จึงไม่มี ลักษณะของการพิจารณาคดี และไม่อาจอุทธรณ์ได้

2) ภารกิจไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด

การไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนี้ ได้รับอิทธิพลทาง ทฤษฎีอาญาจากสำนักป้องกันสังคมใหม่ ซึ่งมีนายมาร์ค อังเซล ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดา แห่งทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ โดยแนวคิดและหลักการของทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ได้แพร่หลาย ในประเทศฝรั่งเศสและเริ่มมีอิทธิพลต่อระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา โดยมีหลักการว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องพิจารณาถึงความเป็นมาและ พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดประกอบด้วย เพื่อให้การพิจารณาลงโทษมีความเหมาะสมกับการ กระทำความผิดที่เขาได้กระทำ

การไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนี้ ในคดีความผิด ออกฤษฎีโทษนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องกระทำทุกคดี แต่ในความผิดมิชฌิมโทษนั้นจะกระทำเมื่อ ผู้เป็นคดีที่ผู้พิพากษาไต่สวนพิจารณาเห็นว่าสมควรทำการไต่สวน ที่ต้องกระทำการไต่สวนเช่นนี้ก็

เพื่อให้ได้ทราบความเป็นมาแห่งความประพฤติของผู้ถูกไต่สวนเพื่อพิจารณาลงโทษให้ได้ อย่างเหมาะสมกับตัวผู้ถูกไต่สวนตามทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ที่ได้ออกมาแล้ว³⁴

เมื่อกระบวนการทางอาญาได้ดำเนินการมาถึงขั้นที่จะเข้าสู่ชั้นพิจารณาคดีของศาลแล้วไม่ว่าจะมาจากขั้นตอนของการสอบสวนของใครก็ตาม ขั้นต่อไปหากคดีอาญาดังกล่าวจะต้องเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแล้ว ย่อมต้องมีการฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งศาลชั้นต้นที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้นมีอยู่ 3 ศาลตามประเภทของความผิดที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยศาลทั้ง 3 นั้นมีลักษณะในการพิจารณาพิพากษาโดยมีผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุน ดังนั้นจึงควรศึกษารูปแบบของศาลลูกขุน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนที่จะทำให้เข้าใจถึงบทบาทของศาลในชั้นพิจารณาคดีได้ โดยประเทศฝรั่งเศสได้มีการนำเอาระบบลูกขุนมาใช้ภายหลังมีการปฏิวัติฝรั่งเศส โดยเริ่มนำเข้ามาบัญญัติใช้ในประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญา ค.ศ. 1810 และได้มีการปรับปรุงวิธีการมาเรื่อยจนถึงปัจจุบัน โดยระบบลูกขุนในประเทศฝรั่งเศสนั้นมีลักษณะทำนองเดียวกับศาลที่มีผู้พิพากษาสมทบ นั่งพิจารณาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพ และจะมีการทำงานร่วมกันระหว่างองค์คณะผู้พิพากษาอาชีพและคณะลูกขุนตั้งแต่เริ่มการพิจารณาจนกระทั่งวินิจฉัยการกระทำความผิดและการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย

องค์ประกอบของศาลลูกขุนแยกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นศาล ส่วนหนึ่ง และส่วนที่เป็นองค์คณะลูกขุนอีกส่วน ซึ่งองค์ประกอบของศาลลูกขุนในส่วนที่เป็นศาล จะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพจำนวนสามคนเป็นประธานศาลลูกขุนหนึ่งคน (Un president) และองค์คณะอีกสอง ประธานศาลอุทธรณ์เขตศาลลูกขุนตั้งอยู่ในเขตอำนาจ จะเป็นผู้แต่งตั้งประธานศาลลูกขุนและองค์คณะอีกสองคนก่อนที่จะมีการเปิดฤดูกาลพิจารณาพิพากษาคดีของศาลลูกขุน แสดงให้เห็นว่าศาลลูกขุนมีระยะเวลาการทำงานไม่เต็มตลอดทั้งปีจึงไม่มีลักษณะเป็นศาลถาวรเหมือนศาลประเภทอื่น³⁵ ตำแหน่งประธานศาลลูกขุนจะแต่งตั้งจากผู้พิพากษาผู้มีอาวุโสในระดับผู้พิพากษาที่ปรึกษาประจำศาลอุทธรณ์ (Conseiller a la cour d'appel) ในเขตที่ผู้พิพากษาท่านนั้นประจำอยู่ และศาลลูกขุนนั้นจะต้องอยู่ในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์ดังกล่าว การตั้งประธานศาลลูกขุนนั้นสมควรเลือกมาจากผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ ความชำนาญ และที่สำคัญคือรักที่จะปฏิบัติ

³⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล .คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง .กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน. (2545) .หน้า 161-163

³⁵ อุทัย อาทิวา. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ตัวอย่างของระบบลูกขุนฝรั่งเศส” .รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส . (กรกฎาคม). (2554) .หน้า 218-224

ภารกิจของศาลลูกขุน ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ที่ประธานศาลอุทธรณ์เขตจะแต่งตั้งผู้พิพากษาที่ปรึกษาที่อยู่ในเขตอำนาจของตนคนเดียวกันให้ดำรงตำแหน่งประธานศาลลูกขุนซ้ำกันหลายครั้ง

สำหรับในกรณีที่ประธานศาลลูกขุนไม่สามารถกระทำหน้าที่ได้ก่อนเปิดฤดูกาลพิจารณาพิพากษาคดีของศาลลูกขุน ประธานศาลอุทธรณ์เขตก็สามารถแต่งตั้งผู้พิพากษาคนอื่นให้ดำรงตำแหน่งแทนได้ แต่ถ้าเหตุที่ทำให้ประธานศาลลูกขุนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เกิดขึ้นหลังจากที่เปิดฤดูกาลพิจารณาพิพากษาคดีของศาลลูกขุนแล้ว ผู้พิพากษาที่อาวุโสสูงสุดในองค์คณะก็จะทำหน้าที่ประธานศาลลูกขุนแทน แม้ว่าผู้พิพากษาดังกล่าวจะมีได้ดำรงตำแหน่งในระดับ

ผู้พิพากษาที่ปรึกษาประจำศาลอุทธรณ์ก็ตาม ผู้พิพากษาที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นองค์คณะของศาลลูกขุนนั้นขึ้นอยู่กับว่าศาลลูกขุนมีสถานที่ตั้งอยู่ที่ไหน ถ้าหากศาลลูกขุนเป็นศาลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นสถานที่ตั้งของศาลอุทธรณ์เขตแล้ว ผู้พิพากษาองค์คณะอีกสองคนก็จะแต่งตั้งจากผู้พิพากษาระดับที่ปรึกษาของศาลอุทธรณ์เขตนั้นเช่นกัน แต่ถ้าเป็นศาลลูกขุนที่ตั้งอยู่ ณ ที่ทำการของศาลชั้นต้น (Le tribunal de grande instance) ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์เขต ดังนี้ผู้พิพากษาองค์คณะของศาลลูกขุนทั้งสองคนจะแต่งตั้งจากผู้พิพากษาที่ประจำอยู่ในศาลชั้นต้นนั่นเอง แต่ไม่ว่ากรณีใดๆ ผู้พิพากษาองค์คณะของศาลลูกขุนนี้จะได้รับการแต่งตั้งจากประธานศาลอุทธรณ์เขตก่อนที่จะมีการเปิดฤดูกาลพิจารณาพิพากษาคดีของศาลลูกขุน

ในส่วนขององค์ประกอบของศาลลูกขุนในส่วนที่เป็นลูกขุน จะขออธิบายเป็นสองส่วนคือ จำนวนของลูกขุนและคุณสมบัติของการที่จะได้รับคัดเลือกเป็นลูกขุน โดยตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีไต่สวนคดีอาญา ค.ศ. 1810 เป็นต้นมา จนถึงปี ค.ศ. 1941 จำนวนของลูกขุนในการพิจารณาคดีของศาลลูกขุนอยู่ที่ 12 คน เท่ากับจำนวนของลูกขุนที่ใช้อยู่ในการพิจารณาคดีอาญาในระบบกฎหมายเองไกล-แซ็กซอน แต่หลังจากปี ค.ศ. 1941 เป็นต้นมา จำนวนลูกขุนที่เป็นองค์ประกอบของศาลลูกขุนในประเทศฝรั่งเศสมีความผันผวนเรื่อยมา ตัวเลขของจำนวนลูกขุนเคยลดลงเหลือ 6 คน เนื่องจากการมีลูกขุนถึงจำนวน 12 คนนั้น ทำให้กระบวนการพิจารณายุ่งยากและล่าช้า หลังจากนั้นได้เปลี่ยนเป็น 7 คน จนในที่สุดเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 จำนวนของลูกขุนคงอยู่ที่จำนวน 9 คน ขณะที่จำนวนของผู้พิพากษาอาชีพที่เป็นองค์คณะของศาลลูกขุนยังคงอยู่ที่ 3 คน ดังนั้น เมื่อรวมทั้งผู้พิพากษาอาชีพและลูกขุนเข้าด้วยกันแล้ว ศาลลูกขุนจะประกอบด้วยองค์คณะทั้งหมดจำนวน 12 คน³⁶

ตามหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยเสียงข้างมากขององค์คณะศาลลูกขุนทั้งหมดนั้น การที่ศาลลูกขุนจะวินิจฉัยคดีในทางที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้นั้น จะต้องมิละเลย

³⁶ “แหล่งเดิม”. หน้า 225-251

ขององค์คณะที่นั่งพิจารณารวมกัน ไม่น้อยกว่า 8 เสียง เหตุที่ต้องบัญญัติเช่นนี้ ก็เพื่อให้ความสำคัญกับเสียงส่วนใหญ่ของลูกขุนในการที่จะพิจารณาลงโทษจำเลย กล่าวคือ แม้ผู้พิพากษาอาชีพทั้งสามคนจะมีความเห็นในการวินิจฉัยในทางที่เป็นโทษแก่จำเลยก็ตาม ก็ต้องอาศัยจำนวนเสียงส่วนใหญ่ของคณะลูกขุนด้วย คือ จำนวน 5 เสียง (จาก 9 เสียง) บวกกับเสียงของผู้พิพากษาอาชีพที่เป็นองค์คณะลูกขุนด้วย คือ จำนวน 3 เสียง รวมเป็น 8 เสียงจึงจะสามารถลงโทษจำเลยจำนวน 4 เสียง แม้ผู้พิพากษาอาชีพทั้งสามคนจะมีความเห็นตรงกันว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด แต่รวมเสียงทั้งหมดแล้วได้แค่เพียง 7 เสียง ก็ไม่สามารถลงโทษจำเลยได้ แสดงให้เห็นว่าเสียงส่วนใหญ่ของลูกขุนมีส่วนสำคัญในการที่จะชี้ขาดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่

สำหรับการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลลูกขุนนั้น ก่อนที่จะปฏิรูปประมวลวิธีพิจารณาความอาญาในปี ค.ศ. 2000 หลังจากที่ศาลลูกขุนพิพากษาคดีแล้ว คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลได้เพียงศาลเดียวคือ ศาลฎีกา ซึ่งศาลฎีกาของฝรั่งเศสมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะแต่ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น จึงกลายเป็นว่าคดีที่ผ่านการพิจารณาของผู้พิพากษาไต่สวนและศาลไต่สวนซึ่งมีคำสั่งว่าคดีมีมูลและส่งไปให้ศาลลูกขุนซึ่งเป็นศาลในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีนั้น มีกลไกในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีเพียงแค่สองศาล คือ ศาลลูกขุนและศาลฎีกา แต่ศาลที่มีอำนาจพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้นมีเพียงแค่ศาลเดียวคือศาลลูกขุนเท่านั้น

ด้วยปัญหาดังกล่าวจึงมีแนวคิดที่จะตั้งศาลที่จะรับการพิจารณาคำร้องอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลลูกขุนจึงได้มีการเสนอให้ตั้งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาคำร้องอุทธรณ์คดีคำพิพากษาของศาลลูกขุน สุดท้ายฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศฝรั่งเศสจึงเห็นว่าสมควรจัดตั้งศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์เพื่อให้การพิพากษาคดีเป็นไปอย่างละเอียดรอบคอบขึ้น และสอดคล้องกับหลักการให้โอกาสคู่ความในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลลูกขุนชั้นต้นนั้นต้องกระทำต่อศาลของศาลลูกขุนที่พิพากษาคดีภายใน 10 วัน นับแต่วันที่มีการอ่านคำพิพากษา หากเป็นคำพิพากษาให้ลงโทษ การยื่นอุทธรณ์จะต้องทำโดยจำเลยที่ถูกลงโทษ และพนักงานอัยการ คู่ความฝ่ายแพ่งมีสิทธิอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อคำพิพากษาดังกล่าวกระทบถึงส่วนได้เสียในทางแพ่งของบุคคลดังกล่าวเท่านั้น หากเป็นกรณีคำพิพากษาให้ยกฟ้อง พนักงานอัยการที่จะสามารถใช้อำนาจนี้ได้คงจำกัดเฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งอัยการเท่านั้น

8.4 การทูลฎีกาหรือรับชั้นในประเทศฝรั่งเศส

ในปี 2016 กฎหมายฉบับที่ 2016-1691 ของฝรั่งเศสหรือที่เรียกว่า "Sapin II" ได้รับการตราขึ้น เนื่องจากมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากศาลรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2559 หลังจากนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและเศรษฐกิจ ก็เสนอให้มีการ

เสริมเพิ่มเติมกฎระเบียบ กฎเกณฑ์เพื่อต่อต้านการทุจริตของฝรั่งเศสและได้รับการยกย่องว่าเป็น "ผู้เปลี่ยนเกม" ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาฝรั่งเศสได้จัดทำข้อบังคับมากมายเพื่อต่อสู้กับการทุจริตและการติดสินบนโดยห้ามมิให้เกิดการทุจริตในเชิงรุกและทุจริต รวมถึงการชำระเงินค่าอำนวยความสะดวก หรือมีอิทธิพลต่อการขายสินค้าทั้งในภาครัฐและเอกชนไม่ว่าจะเป็นในประเทศหรือต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเช่นการคัดค้านในขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐหรือโดยทั่วไปการเป็นตัวแทนที่ไม่เป็นธรรมของบัญชี บริษัท และการใช้สินทรัพย์ของ บริษัทที่ไม่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสไม่ถือว่ามี การบังคับใช้ระเบียบนี้อย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมาย Sapin II นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้การปฏิบัติตามกฎหมายจริงและเพิ่มการรายงาน ของความคิด มีการขยายขอบเขตการเข้าถึงกฎหมายต่อต้านการติดสินบนของประเทศฝรั่งเศสรวมทั้งความคิดที่กระทำนอกประเทศฝรั่งเศสซึ่งขณะนี้เขตอำนาจศาลขยายไปนอกประเทศฝรั่งเศสซึ่งความคิดได้กระทำโดยคนชาติฝรั่งเศสหรือบุคคลที่พำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสหรือดำเนินกิจการทั้งหมดหรือบางส่วนของกิจกรรมการค้าในประเทศฝรั่งเศส นอกจากนี้ความต้องการของอาชญากรรมแบบคู่ (คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความผิดทั้งในฝรั่งเศสและในประเทศที่ได้ดำเนินการไปแล้ว) ได้หลุดออกไปอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะช่วยให้อัยการฝรั่งเศสมีความสะดวกมากขึ้นในการติดตามการละเมิดการติดสินบนจากต่างประเทศ

ในกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยงานต่อต้านการทุจริตหรือที่เรียกว่า "Agence Francaise Anti-corruption" โดยหน่วยงานจะดำเนินงานภายใต้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของฝรั่งเศสและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงงบประมาณ มีอำนาจในการสืบสวนและกำกับดูแลหรือการตรวจสอบรวมถึงอำนาจในการกำหนดมาตรการคว่ำบาตรที่เกี่ยวกับการการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานนี้ไม่ได้มีอำนาจในการตรวจสอบหรือลงโทษการกระทำการติดสินบน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีหน้าที่หลัก ๆ ในด้านการให้ความช่วยเหลือภาครัฐและเอกชนในการป้องกันการทุจริต การสร้างความเชื่อมั่นว่าบริษัทเอกชนบางแห่งได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว รวมทั้งมีหน้าที่รายงานการละเมิดต่อพนักงานอัยการ หน่วยงานนี้มีอำนาจในการขอเอกสารจากบริษัท และ บริษัท และมีอำนาจที่จะลงโทษปรับบุคคลที่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดได้

ในด้านการลงโทษนั้น กฎหมายฉบับนี้กำหนดโทษไว้ โดยค่าปรับสูงสุด 200,000 ยูโรสำหรับบุคคลธรรมดาและ 1 ล้านยูโรสำหรับนิติบุคคล

8.5 ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศแคนาดา

ประเทศแคนาดามีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federation)³⁷ ภายใต้บังคับแห่งรัฐธรรมนูญของประเทศ (The Constitutional Act of 1982) ประเทศแคนาดาประกอบด้วย 11 สถานิติบัญญัติ (Sovereign legislative bodies) รวมถึงรัฐสภาแห่งสหพันธรัฐด้วยที่มีอำนาจในการผ่านกฎหมายโดยแต่ละรัฐจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายที่ออกจากรัฐสภาของสหพันธรัฐ แม้ว่าแต่ละรัฐจะมีสถานิติบัญญัติ (Provincial Legislatures) ซึ่งมีอำนาจในการตรากฎหมายขึ้นมาบังคับใช้ในเขตรัฐของตนแต่จะตรากฎหมายได้เฉพาะเรื่องที่ได้รับอำนาจให้ออกกฎหมายได้เท่านั้น³⁸ มีเพียงรัฐ Quebec ที่มีสถานะพิเศษไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภา

กระบวนการพิจารณาความอาญาเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอาญาในประเทศแคนาดา แตกต่างจากเนื้อหาของกฎหมายอาญาเนื่องจากไม่ได้กำหนดประเภทของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความผิดอาญาหรือเป็นการลงโทษ แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดโดยตัวผู้กระทำและความรุนแรงของการกระทำความคิดในเรื่องที่มีการฟ้องร้องคดีผู้ต้องหา วัตถุประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมของประเทศแคนาดาก็เพื่อให้แน่ใจว่ากระบวนการที่ยุติธรรมนั้นมีความเป็นธรรมเพียงพอในการกำหนดความผิดหรือการพิจารณาความผิดฐานนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ประเทศแคนาดายอมรับว่าสะท้อนถึงความสมดุลที่เหมาะสมระหว่างคุณค่าของการคุ้มครองสังคมและคุณค่าของเสรีภาพส่วนบุคคล ขั้นตอนทางอาญาเริ่มต้นมานานก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะปรากฏตัวในศาลตามที่กฎหมายรายละเอียดระบุว่าตำรวจอาจตรวจสอบความผิดตัวอย่างเช่นมีกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญาหลายฉบับหรือกฎหมายทั่วไปที่กำหนดวิธีการและเมื่อตำรวจอาจสอบปากคำพยานหรือผู้ต้องสงสัยค้นหาบุคคลและสถานที่จับกุมผู้ต้องสงสัยยึดหลักฐาน กระบวนการพิจารณาความอาญาจะกำหนดหลักเกณฑ์ว่าจะมีการเรียกเก็บเงินเมื่อผู้ต้องหาได้รับประกันตัวและในศาลใดที่พวกเขาจะได้รับการพิจารณาคดีในที่สุด กระบวนการศาลที่แท้จริงเกิดขึ้นโดยการสาบาน ก่อนที่จะมีผู้พิพากษาจะพิจารณาคดี ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเป็นผู้รวบรวมข้อมูลพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อขอกกล่าวหาและต้องมีเหตุอันสมควรและน่าจะเป็นไปได้ที่จะเชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญานั้นมีความซับซ้อนและแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด ขึ้นอยู่กับชนิดของความผิดที่ถูกฟ้องประมวลกฎหมายอาญาจะเป็นตัวกำหนดว่าการพิจารณาคดีจะต้องอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษา

³⁷ Peter W. Hogg, *Constitutional Law of Canada*, 3rd, 1992, Carswell, p.98

³⁸ Gerald L. Gall, *The Canadian Legal System*, 4th, Carswell, 1995, p.38.

ศาลสูง (ศาลมณฑลศาลแขวงศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาศาลสูงสุดที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลกลาง) ซึ่งศาลประกอบด้วยศาลที่สูงนึ่งอยู่กับคณะลูกขุน โดยทั่วไปเมื่อผู้ถูกกล่าวหา กำลังจะเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนของการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาศาลสูงหรือศาลซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาและคณะลูกขุนเขามีสิทธิได้รับการพิจารณาเบื้องต้น มีบทบัญญัติหลายประการในประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นและสิทธิใด ๆ ที่จำเลยมีอยู่ในขั้นดำเนินคดีอาญานี้ การไต่สวนเบื้องต้นจัดขึ้นโดยผู้พิพากษาและอัยการสูงสุดแสดงพยานที่รวบรวมมานำเสนอในการพิจารณาคดี ประชาชนทั่วไปได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในการรับฟังการพิจารณาคดี แต่ต้องไม่นำเอาสิ่งที่ตนเองได้รับฟังในการพิจารณานั้นไปเปิดเผย ประเด็นที่มีการพิจารณาเบื้องต้นนั้นไม่ได้เป็นการตัดสินความผิดของผู้ถูกกล่าวหา แต่เพื่อพิจารณาว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะให้เหตุผลสำหรับการพิจารณาคดีหรือไม่ หากมีการพิจารณาหลักฐานเพียงพอแล้วผู้ถูกกล่าวหาจะถูกสั่งให้ยื่นชั้นศาลในชั้นสูงขึ้นโดยผู้พิพากษา ทั้งนี้ในการพิจารณาคดีในศาลนั้น ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลา ในการพิจารณาต้องพิจารณาถึงข้อหาที่ถูกต้องสำหรับข้อหาที่ตรงกับฐานความผิดที่ถูกฟ้องร้องหรือไม่ การลงโทษสูงสุดสำหรับความผิดที่กล่าวมาแต่ละข้อหาถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และแตกต่างกันไปจากความผิดที่กระทำความผิด

ในคดีอาญากำหนดให้ทั้งจำเลยและ控方นั้นมีสิทธิตามกฎหมายในการอุทธรณ์ต่อการตัดสินความผิดตามที่ได้มีคำพิพากษาอีกครั้งเพื่อเป็นการให้โอกาสจำเลยอย่างเต็มที่ให้เกิดความยุติธรรม มีกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาอุทธรณ์หลายประการ รวมทั้งมีทฤษฎีที่แตกต่างกันเกี่ยวกับวิธีที่ดีที่สุดในการสร้างความสมดุลระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ในแคนาดาอังกฤษและสหรัฐอเมริกามีการใช้ระบบคัดค้านหรือข้อกล่าวหาในทางตรงกันข้ามกับระบบการสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสและประเทศในยุโรปอื่น ๆ วิธีพิจารณาความและกระบวนการทางกฎหมายของประเทศแคนาดาได้รับการออกแบบมาเพื่อรองรับระบบความขัดแย้งซึ่งการดำเนินการเป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐหรือคราวันนั้น หรือจำเลยตามที่ไต่สวนโดยทั้งสองฝ่ายจะปรากฏตัวต่อหน้าอนุญาโตตุลาการอิสระ ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาหรือคณะลูกขุนที่ต้องพิจารณาว่าผู้ต้องหา มีความผิดหรือไม่ผิด ทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่รวบรวมและนำเสนอหลักฐานอนุญาโตตุลาการนั้นนับวันก็จะมีความซับซ้อนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งอนุญาโตตุลาการจะต้องคงไว้ซึ่งความรู้สึกเป็นอิสระและเป็นกลางและมั่นใจได้ว่าจะมีการปฏิบัติตามกฎระเบียบในทางตรงกันข้ามระบบสืบสวนสอบสวนคือการไต่สวนคดี ความรับผิดชอบในการสืบสวนและ

นำข้อเท็จจริงมาพิจารณาต่อผู้ตัดสินใจ บทบาทของคู่สัญญาไม่ว่าเพื่อให้มั่นใจว่าผลประโยชน์ของพวกเขาได้รับการปกป้องและปฏิบัติอย่างถูกต้องระหว่างการพิจารณาคดี ระบบความขัดแย้งและ

กฎระเบียบกระบวนการซึ่งประกอบด้วยระบบที่ไม่ต้องสงสัยสนับสนุนผู้ถูกกล่าวหาในระดับสูงกว่าระบบการสอบสวน (inquisitorial system) คราวน์(Crown) มักมีภาระในการแสดงหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความรู้สึกลึกซึ้งของผู้ต้องหาผู้ซึ่งมักจะได้รับสิทธิในข้อสันนิษฐานถึงความไร้เดียงสาจนกว่า คราวน์(Crown) จะพิสูจน์ได้ว่าเกินกว่าเหตุสงสัยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องให้หลักฐานและศาลจะต้องพ้นโทษหากคราวน์(Crown) ไม่ได้พิสูจน์ตัวเอง ถ้าจำเลยเลือกที่จะไม่ให้พยานหลักฐานหรือเรียกพยานเขา อย่างไรก็ตามเขายังคงมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีโดยผ่านการตรวจสอบของพยานคราวน์ (Crown) นี้แตกต่างจากระบบการสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกขังเย็บโดยทั่วไป โดยไม่มีการเลือกตั้งในส่วนของเขาเพื่อการตั้งคำถามที่กว้างขวาง แต่ไม่ใช้งานในกระบวนการนี้ อย่างไรก็ตามหลักการบางอย่างเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับทั้งสองระบบ การตัดสินนั้นขึ้นอยู่กับหลักฐานที่นำเสนอในศาลที่เปิดกว้างและผู้ต้องหาจะถูกถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิด³⁹

8.6 การทุจริตคอร์รัปชันในประเทศแคนาดา

สำหรับในส่วนของประมวลกฎหมายอาญาของแคนาดานั้นได้ตราขึ้นใช้บังคับครั้งแรกคือ Criminal Code, S.C. 1892 และได้ผ่านการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้ง โดยประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับอยู่ปัจจุบันมีมาตรการและบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการปราบปรามคอร์รัปชันหลายมาตรา เช่น การห้ามรับสินบน (s.119, 120) การฉ้อโกงรัฐบาล (s.121) การฉ้อฉลหรือละเมิดความน่าเชื่อถือไว้วางใจในอำนาจหน้าที่ (s.354) เป็นต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างอธิบายรายละเอียดความผิดฐานฉ้อฉลหรือละเมิดความน่าเชื่อถือไว้วางใจในอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติใน s.122 เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่สำคัญและมีการนำมาใช้ในการปราบปรามปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการอย่างกว้างขวาง ในประเทศแคนาดาให้ความสำคัญกับการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการอย่างจริงจังจนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่ามีการทุจริตคอร์รัปชันที่น้อยมากรัฐบาลแห่งประเทศแคนาดาจัดการรับมือกับปัญหาคอร์รัปชันโดยการผสมผสานการบังคับใช้กฎหมายในระดับสหพันธรัฐ ข้อบังคับรัฐสภาและบทบัญญัติทางการบริหารไปพร้อม ๆ กัน โดยมีประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายหลักที่มีบทบัญญัติสำคัญในการปราบปรามคอร์รัปชันและ

³⁹ [http:// www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/criminal-procedure/](http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/criminal-procedure/)

การประพฤตินชอบ การฉ้อฉลหรือละเมิดความน่าเชื่อถือไว้วางใจในอำนาจหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายอาญา (s.122) หรือ malfeasance in office มีบทบัญญัติ คือ

Criminal Code, R.S.C. 1985, c, C-45, s.122.

“Every official who, in connection with the duties of his office, commits fraud or a breach of trust is guilty of an indictable offence and liable to imprisonment for a term not exceeding five years, whether or not the fraud or a breach of trust would be an offence if it were committed in relation to a private person.”⁴⁰

การกระทำที่ครอบคลุมประกอบความผิดตามมาตรา s.122 นี้ได้ ในเบื้องต้นจะต้องพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นเจ้าพนักงานของรัฐและใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของตนในการกระทำการอันเป็นการฉ้อฉลหรือเป็นการละเมิดความน่าเชื่อถือไว้วางใจของเจ้าพนักงานหรือไม่ นอกจากนี้จะต้องพิจารณาว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาจะเกิดขึ้นในระดับความรุนแรงถึงขั้นว่าเป็นการกระทำที่เป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่และผู้ถูกกล่าวหาจะตั้งใจที่จะใช้อำนาจหน้าที่เพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือไปจากเพื่อประโยชน์ของรัฐหรือไม่ โดยพิจารณาว่าจำเลยได้ใช้อำนาจหน้าที่ในสำนักงานเพื่อการได้มาเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นการกระทำที่ครอบคลุมประกอบความผิดตาม s.122 แล้ว โดยในการพิจารณาคดีนั้นอัยการผู้แทนรัฐต้องพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยว่า

- 1) ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าพนักงาน
- 2) ผู้ถูกกล่าวหากระทำการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน
- 3) ผู้ถูกกล่าวหาได้ละเมิดมาตรฐานของความรับผิดชอบและจริยธรรมที่ควรกระทำตามอำนาจหน้าที่
- 4) การกระทำของผู้ถูกกล่าวหาได้แสดงให้เห็นความร้ายแรงที่เกินกว่ามาตรฐานที่คาดหวังต่อผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว
- 5) ผู้ถูกกล่าวหากระทำโดยเจตนาที่จะใช้สำนักงานเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นนอกเหนือไปจากประโยชน์สาธารณะ

ในประเทศแคนาดาและประเทศ Common Law ทั้งหลาย องค์กรประกอบในความผิด breach of trust โดยเจ้าพนักงานล้วนแต่ยัง ไม่มีความชัดเจนและหลักการต่าง ๆ ยังคงไม่มี

⁴⁰ Criminal Code of CANADA, R.S.C. 1985, c, C-46, s.122.

ความแน่นอนเพียงพอ โดย s.122 บัญญัติด้วยถ้อยคำกว้าง ๆ โดยรัฐสภาตรากฎหมาย s.122 บนแนวคิดเรื่องความผิด misfeasance in public office, misbehaviour or misconduct in public office⁴¹

ดังนั้น หากจะเปรียบเทียบความผิดดังกล่าวก็คงตรงกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยในมาตรา 157 ที่ผู้กระทำความผิดจะต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดด้วย ในขณะที่ยังมีการกระทำอีกอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็น misconduct ในฐานะเจ้าพนักงานของรัฐที่เรียกว่า nonfeasance คือ การละเลยหน้าที่เมื่อเปรียบเทียบกับความผิด misfeasance แล้ว การกระทำที่ถือว่าเป็น nonfeasance นั้น ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาพิเศษหรือเจตนาไม่สุจริตดังกล่าว⁴² เช่น ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพของพยาบาลจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางที่นักเรียนพยาบาลได้ให้คำปฏิญาณว่าจะไม่กระทำการใด ๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลของตน⁴³ หากการละเว้นการกระทำใดที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลแม้จะไม่ได้ละเว้นกระทำโดยเจตนา ก็ถือเป็นการกระทำที่เป็น nonfeasance แล้วโดยไม่ต้องอาศัยเจตนาพิเศษใด ๆ แต่ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 157 การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบยังคงจะต้องประกอบด้วยเจตนาพิเศษเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดเช่นกัน นอกจากนี้ตามกฎหมายของประเทศแคนาดา บุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่เฉพาะอาจจะต้องมีความรับผิดชอบต่างหากจากกฎหมายเฉพาะ เช่น ทหารในกองทัพนอกจากจะต้องมีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังต้องรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการป้องกันประเทศ (National Defense Act) ด้วย เช่น การได้รับผลประโยชน์จากการช่วยเหลือบุคคลที่ทำธุรกิจกับกองทัพ (Section 117) เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ผู้กระทำความผิดจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาในศาลพลเรือนก่อนและจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลทหารตามกฎหมาย

9. อนุสัญญาการต่อต้านการทจริตของต่างประเทศ

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548 มีประเทศที่ลงนามรับรองอนุสัญญาฯ จำนวน 140 ประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย และมีประเทศที่ให้สัตยาบัน (ratify) หรือภาคยานุวัติ (accession) อนุสัญญาฯ แล้ว จำนวน 98 ประเทศ อนุสัญญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม และสร้างเสริมมาตรการที่มีประสิทธิภาพ

⁴¹ Sir Jame F. Stephen, Digest of Criminal Law (4th ed. 1987) p.85.

⁴² R. v. Wyat (1705), 1 Salk. 380, 91 E.R. 331 (K.B.)

⁴³ Non-malfeasance means the omission of an act which a person ought to do. Non-malfeasance in nursing practice suggests that ethical behavior is an action that does no harm to the person in care.

ในการป้องกันและต่อต้านการคอร์รัปชัน ส่งเสริม และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ และการช่วยเหลือทางด้านเทคนิคระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและต่อสู้กับการคอร์รัปชัน รวมถึงการนำสินทรัพย์กลับคืนมา (asset recovery) ส่งเสริมความซื่อสัตย์ (integrity) ความรับผิดชอบ (accountability) การบริหารกิจการสาธารณะ (public affairs) และสาธารณสมบัติของชาติ (public property) อย่างเหมาะสม⁴⁴

อนุสัญญาว่าสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชันฯ ได้กำหนดมาตรการป้องกันการคอร์รัปชัน ภายใต้หลักนิติธรรม (rule of law) หลักการบริหารกิจการสาธารณะและสาธารณสมบัติของชาติอย่างเหมาะสม (proper management of public affairs and public property) หลักความซื่อสัตย์ (integrity) หลักความโปร่งใส (transparency) และหลักความรับผิดชอบ (accountability) โดยให้ภาคีต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการต่อต้านการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการปรับปรุงกฎหมายหรือมาตรการทางบริหารให้เหมาะสมและเพียงพอแก่การต่อต้านการทุจริต อนุสัญญานี้ยังได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องรายงานข้อมูลและภารกิจของหน่วยงานรัฐ การออกคำสั่งทางปกครองของหน่วยงานรัฐให้สาธารณชนทราบ ทั้งนี้ ต้องอยู่ภายใต้หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย นอกจากนี้ อนุสัญญาฯ ยังมีบทบัญญัติที่กำหนดให้ภาคีต้องกำหนดให้มีกฎหมายหรือมาตรการที่ส่งเสริมให้สังคมมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและป้องกันการคอร์รัปชันของหน่วยงานรัฐ เพื่อคุ้มครองทรัพย์สินของชาติ ความสงบเรียบร้อย สาธารณะ สุขอนามัยสาธารณะ และศีลธรรมด้วย อนุสัญญานี้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคุ้มครองพยานหรือผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน โดยกำหนดให้ภาคีต้องมีมาตรการที่เหมาะสมภายใต้ระบบกฎหมายภายในของตนเพื่อที่จะคุ้มครองการได้ตอบ การคุกคามพยานหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดอย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์หรืออยู่ใกล้ชิดพยานหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวด้วย โดยกำหนดกระบวนการคุ้มครองด้านเนื้อตัวร่างกายของบุคคลนั้น (physical protection) เช่น การย้ายที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงาน ปกปิดหรือเปิดเผยอย่างจำกัดซึ่งข้อมูลที่จะสามารถระบุตัวของพยานหรือผู้เชี่ยวชาญได้ อนุสัญญานี้มีบทบัญญัติคุ้มครองพยานหรือผู้เชี่ยวชาญเบิกความในสถานที่ที่ปลอดภัย หรือการเบิกความผ่านเทคโนโลยีโทรคมนาคม เช่น การเบิกความผ่านวิดีโอ หรือวิธีการอื่นใดที่เพียงพอในการคุ้มครองความปลอดภัยพยาน และให้นำบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับกับเหยื่อจากการถูกกระทำซึ่งอยู่ในฐานะพยานด้วยในเรื่องการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริต อนุสัญญานี้มีบทบัญญัติคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจนว่า ภาคีต้องพิจารณาเพื่อดำเนินการให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ซึ่งให้ข้อมูลด้วยความสุจริต (good faith) และมีเหตุผลอันควรเชื่อ (reasonable

⁴⁴ กนกวรณะ มะ โนชมภู .อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการคอร์รัปชัน ค.ศ. 2003. ค้นคืนเมื่อ 17 เมษายน 2560 จาก <http://www.13nr.org/posts/199930>

grounds) ว่ามีการทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้น และผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือต้องเผชิญหน้ากับการถูกระงับการกระทำใด ๆ ที่เป็นความผิดตามกฎหมาย ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริต ผู้ให้ข้อมูลอาจถูกตอบโต้หรือกลั่นแกล้งจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลนั้น ซึ่งในต่างประเทศจะมีกฎหมายคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริต (Whistleblower) ไว้เป็นการเฉพาะ โดยกำหนดโทษทางอาญากับผู้ที่กระทำการตอบโต้ผู้ให้ข้อมูล และกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลที่ถูกลดค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้ที่เกี่ยวข้องที่กระทำการตอบโต้เป็นเหตุให้ตนได้รับความเสียหายได้ ซึ่งกฎหมายของประเทศไทยให้การคุ้มครองเฉพาะพยานในคดีอาญา แต่ไม่ได้ให้ความคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลที่ไม่ได้อยู่ในฐานะพยานในลักษณะดังกล่าวด้วย

กล่าวโดยสรุป อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 เป็นอนุสัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการคอร์รัปชันที่มีบทบัญญัติครอบคลุมถึงเรื่องการต่อต้านการทุจริตที่ชัดเจนและทันสมัย ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อ 9 ธันวาคม 2546 แต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าว⁴⁵

นอกจากนี้องค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ยังได้ร่วมกันเพื่อปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน และมีการร่วมมือกันร่างอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน เช่น⁴⁶

อนุสัญญาของสภายุโรปเรื่องกฎหมายแพ่งว่าด้วยการทุจริต (The Council of Europe Civil Law Convention on Corruption) เป็นอนุสัญญาเกี่ยวกับการทุจริตฉบับที่สองของคณะมนตรีของยุโรป โดยรัฐภาคีได้รับข้อบทของสนธิสัญญาเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 1999 อนุสัญญานี้ได้เรียกร้องให้รัฐภาคีตรากฎหมายภายในรองรับมาตรการเยียวยาความเสียหายทางแพ่ง ให้กับบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการทุจริต และจะต้องให้บุคคลดังกล่าวสามารถปกป้องพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ได้ เช่นเดียวกับอนุสัญญาฉบับแรกซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ

- 1) เป็นความพยายามแรกในการจำกัดความถูกระเบียบระหว่างประเทศร่วมสำหรับการฟ้องร้องพลเมืองในกรณีการทุจริต
- 2) เป็นเครื่องมือผูกพันตามกฎหมายและครอบคลุมกรณีทั้งภาครัฐและเอกชน
- 3) ขอบเขตแคบกว่าอนุสัญญาของสภายุโรปเรื่องกฎหมายอาญาว่าด้วยการทุจริต เพราะเน้นเฉพาะการให้สินบนและการกระทำที่คล้ายกันเท่านั้น

⁴⁵ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. “ภูมิทัศน์ทนายคอร์รัปชัน”

⁴⁶ แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. รายงานวิจัย เรื่อง การศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 .ค้นคืนเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2560 จาก <http://www.tcijthai.com/tcijthai/view.php?ids=3610>

ที่สำคัญคือมีข้อบทปกป้องลูกจ้างผู้ให้ข้อมูลการทุจริต เพื่อความมั่นใจในความถูกต้องของบัญชี การตรวจสอบบัญชีภาคเอกชนและความร่วมมือระหว่างประเทศ และทำให้การควบคุมการทุจริตส่วนหนึ่งผู้เสียหายดำเนินการด้วยตัวเอง นอกจากนี้ ทางสภายุโรปยังได้มีกลไกที่เรียกว่า Group of States against Corruption (GRECO) โดยทำหน้าที่ตรวจสอบให้รัฐสมาชิกปฏิบัติให้เป็นไปตามพันธกรณีที่ระบุไว้ในอนุสัญญาทั้งสองฉบับ

อนุสัญญาขององค์การนาาประเทศแห่งภาคพื้นอเมริกาเพื่อต่อต้านการทุจริต (Inter-American Convention Against Corruption (IACAC)) โดยที่แนวความคิดเกี่ยวกับการต่อต้านการทุจริตของสหรัฐได้ขยายตัวไปยังทวีปอเมริกา โดยองค์การรัฐอเมริกัน หรือ The Organization of American States (OAS) จึงได้หยิบประเด็นการทุจริตเป็นวาระตั้งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 จนกระทั่งได้มีการจัดทำอนุสัญญา IACAC ขึ้นมา มีผลใช้บังคับใช้แก่รัฐภาคีเมื่อปี ค.ศ.1997 และได้มีการรับรองการใช้แผนต่อต้านการทุจริตแบบครบวงจร (Comprehensive Plan against Corruption) โดย OAS จะให้การสนับสนุนแก่รัฐสมาชิกและให้ร่วมมือกับประชาชนของแต่ละประเทศ และองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก เป็นต้น เพื่อที่จะป้องกันและปราบปรามการทุจริต อนุสัญญานี้ได้กำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตตั้งแต่ต้น หลักเกณฑ์ว่าด้วยเขตอำนาจการดำเนินคดี ลักษณะของการกระทำทุจริต สินบนข้ามชาติ การร่ำรวยผิดปกติ ความผิดข้างเคียงที่เกี่ยวข้องซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ตลอดจนการช่วยเหลือและร่วมมือกันระหว่างประเทศภาคี โดยเฉพาะมาตรการในการตรวจสอบและติดตามเอาทรัพย์สินกลับคืน นอกจากนี้ยังให้ส่งเสริมให้รัฐบาลจัดการกับการทุจริตภายในด้วย ทั้งอนุสัญญานี้ยังได้มีการอำนวยความสะดวกในกิจกรรมความร่วมมือด้านเทคนิคต่าง ๆ เช่น มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ ตลอดจนการแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด รวมทั้งการทำให้เป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาก็มีจุดอ่อน ได้แก่ เรื่องบทบัญญัติเรื่องวิธีการป้องกันที่ใช้ถ้อยคำที่กินความกว้างก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ เรื่องข้อบังคับการแทรกแซงธุรกิจต่าง ๆ จำกัดอยู่ที่บทบัญญัติการติดสินบนข้ามชาติและไม่มีมาตรฐานเฉพาะสำหรับการแทรกแซงซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมีใช้น้อย เป็นต้น

บทที่ 3

การพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของไทย

เมื่อการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐส่งผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศของทุกประเทศทั่วโลก ประเทศไทยย่อมเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบอย่างมากเช่นกัน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากข่าวสารของสื่อมวลชน ตลอดจนความรู้สึกรังเกียจของประชาชนที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง แต่การจะศึกษาถึงการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของไทยได้ดีขึ้นนั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงระบบของการดำเนินคดีอาญาในเบื้องต้นเสียก่อน

ระบบการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญของโลกมีหลายระบบ แต่ระบบที่สำคัญสำหรับประเทศเสรีประชาธิปไตย มีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ทั้ง 2 ระบบกฎหมายมีระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานแตกต่างกัน สำหรับระบบคอมมอนลอว์ได้รับอิทธิพลของระบบที่เรียกว่า ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ส่วนระบบซีวิลลอว์ได้รับอิทธิพลแนวคิดของระบบที่เรียกว่า ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

1. ระบบการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

1.1 ลักษณะการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา

หลักทั่วไปในการดำเนินคดีอาญาของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา มีดังนี้

1) การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ในอดีตการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ ใช้ระบบไต่สวนอันเป็นระบบที่ไม่มีการแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษาคดี กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนที่ผู้ไต่สวน (ศาลหรือผู้พิพากษา) มีหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบความจริงเพียงองค์กรเดียว โดยทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและชำระความด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นทั้งผู้ฟ้องและผู้ตัดสินคดีในคน ๆ เดียวกัน ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิใด ๆ เลย สถานภาพของผู้ถูกไต่สวนเป็นเพียง “วัตถุแห่งคดี” (Object)

การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนเป็นระบบการค้นหาคำความจริงที่มีแนวความคิดดั้งเดิมว่าผู้กระทำความผิดอาญาเป็นผู้กระทำความผิดต่อรัฐด้วย รัฐจึงมีหน้าที่

ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและค้นหาความจริงโดยตนเองซึ่งเรียกว่าการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecutor) กล่าวคือ ทั้งฝ่ายปกครองและศาลต่างพยายามค้นหาความจริงว่ามีความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ โดยมุ่งหมายให้ศาลสอบสวนบุคคลทุก ๆ คน รวมทั้งจำเลยและผู้ต้องหาด้วย รัฐจึงต้องรับผิดชอบโดยตรงที่จะดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดและค้นหาพยานหลักฐานต่าง ๆ พยานหลักฐานในที่นี้จึงเป็นพยานของศาล ไม่ใช่พยานของโจทก์หรือจำเลย และไม่มีผลจำเป็นที่จะใช้วิธีการถามค้านโดยคู่ความฝ่ายตรงข้าม พยานหลักฐานที่น่าจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยสามารถนำเข้าสู่การพิจารณาคดีได้ การขังน้ำนักพยานหลักฐานโดยศาลจึงมีความสำคัญมาก ดังนั้น ศาลจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง การค้นหาความจริงและการพิจารณาคดี ซึ่งศาลไม่เพียงแต่เป็นคนกลางในการตัดสินคดี แต่ยังมีอำนาจแทรกแซงการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความด้วย โดยซักถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เรียกว่า “หน้าที่ในการสอบสวนอย่างอิสระและหน้าที่ ในการให้ความจริงกระจ่างชัด” การดำเนินคดีในลักษณะนี้ไม่มีทั้ง โจทก์และจำเลย แต่มีเพียง ผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้น⁴⁷

2) การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา ถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาแบบนี้เป็นระบบการค้นหาความจริงที่แก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีในระบบไต่สวนเพื่อให้สามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ถูกไต่สวนให้มากขึ้น โดยแยกภารกิจการตรวจสอบความจริงเป็นสองขั้นตอน คือ ให้เจ้าพนักงานตรวจสอบความจริงขั้นหนึ่งก่อน และให้การตรวจสอบความจริงในชั้นพนักงานที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่เรียกว่า “อัยการ” ซึ่งหากตรวจสอบแล้วพบว่ามีกระทำความผิดจริง อัยการจะยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งทำให้งานของศาลเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาเป็น “ประธานในคดี” (Subject) มีสิทธิต่างๆ ที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หรือได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิพากษาคัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลเป็นไปตาม “หลักการตรวจสอบ” เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนเดิม

การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาจึงมีบุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายคือ ศาล ผู้กล่าวหา และผู้ถูกกล่าวหา ศาลจะทำหน้าที่เป็นกลางและชี้ขาดจึงต้อง

⁴⁷อมรเทพ เมืองแสน .“อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) . มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิศ .กรุงเทพฯ. (2549) .หน้า 9 – 10

วางเฉย (Passive) โดยเป็นหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหาที่ต้องนำพยานหลักฐานมาแก้ไขว่าตนมิได้กระทำความผิด ซึ่งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหาต่างหาพยานหลักฐานของตนมาสนับสนุนฝ่ายตน นอกจากศาลทำหน้าที่เป็นกลางแล้ว ศาลยังมีบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐาน คอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยาน โดยเคร่งครัด มีบทตัดพยานที่เด็ดขาดเพื่อมิให้พยานที่ต้องห้ามเข้าสู่สำนวน และมีให้มีการเอาเปรียบกันและกันในการต่อสู้คดี อีกทั้งมีหลักเกณฑ์ค้นหาความจริงโดยการถามค้าน (Cross Examination) เนื่องจากศาลไม่มีอำนาจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานได้เอง จึงเป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่ต้องระวังรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

จะเห็นได้ว่าระบบกล่าวหาเป็นระบบที่แยกอำนาจหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาออกจากกันเพื่อป้องกันการมีอคติของผู้ชี้ขาดตัดสินคดีและยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริงและให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะต่อสู้คดีได้เต็มที่

จากการศึกษาพบว่า ระบบกล่าวหาที่มีลักษณะสำคัญคือ ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีหลักเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อยมาก คู่ความทั้งสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญโดยเป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัดในคดีอาญา ศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน เช่นเดียวกับจะไม่ช่วยจำเลยแก้ต่าง ดังนั้น บางครั้งศาลอาจพิพากษายกฟ้องทั้งที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิด หากพยานหลักฐานโจทก์มีข้อสงสัย ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย และระบบกล่าวหานี้มีหลักการสืบพยานที่เคร่งครัดมาก ศาลมีโอกาสดุลพินิจได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาดโดยไม่ยอมให้ศาลรับฟังพยานนั้นเข้าสู่สำนวน นอกจากนี้มีการห้ามใช้คำถามนำในการถามพยานตนเอง

ส่วนระบบไต่สวนมีลักษณะสำคัญ คือ ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสืบพยานเพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย มักจะไม่มีหลักการการสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะจะไม่มีบทตัดพยานที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดสู่ศาล ศาลจึงมีสิทธิรับฟังพยานบอกเล่าได้ และศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง การพิจารณาโดยเฉพาะคดีอาญาจะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์มีบทบาทในการสืบพยานน้อยมาก โจทก์เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าพยานหลักฐานเท่านั้น ในระบบไต่สวนจะไม่ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (in dubio pro reo) ดังนั้น จำเลยจึงมีหน้าที่สำคัญในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ชัดแจ้ง

พยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยสามารถนำมาลงโทษจำเลยได้

กล่าวโดยสรุป ระบบไต่สวนมีหลักการสำคัญ คือ

1) หลักการแสวงหาพยานหลักฐาน

ผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในสำนวนของ คณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนและพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาไต่สวน เพื่อให้ได้ความ ชัดเจนครบถ้วน โดยจะแสวงหาพยานหลักฐานอื่นได้

2) หลักการถามพยาน

ระบบไต่สวนผู้พิพากษาต้องเป็นผู้ซักถามพยานเอง โดยมีทนายความเป็น ผู้ให้ความร่วมมือ เว้นแต่ศาลเห็นว่า มีความจำเป็นจะอนุญาตให้คู่ความหรือทนายซักถาม โดยจะใช้ คำถามนำก็ได้ และการซักถามดังกล่าวมิใช่เป็นการถามค้านหรือถามดิง ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง เนื่องจากการพิจารณาคดีโดยระบบไต่สวนนั่นเอง

ดังนั้น ก่อนการพิจารณาคดีคืออาญาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ผู้พิพากษาพึงอธิบายให้คู่ความเข้าใจ ถึงการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ให้เป็นที่เข้าใจใน ขั้นตอนอย่างชัดเจนเสียก่อน

1.2 ข้อดีและข้อเสียของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน มีดังนี้

ข้อดีของระบบกล่าวหา คือ จำเลยจึงได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หรือ วางเฉยในการดำเนินคดี ฐานะของจำเลยถูกเปลี่ยนจากผู้ถูกซักฟอกในฐานะเป็นกรรมแห่งคดีมา เป็นผู้ร่วมในการเสนอข้อเท็จจริงและร่วมในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณาซึ่งถือว่าเป็น ประชานแห่งคดี และจำเลยได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิพากษาตัดสิน จากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด

ข้อเสียของระบบกล่าวหา คือ แม้จำเลยได้รับการยกฐานะเป็นประชานในคดีและมี โอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อาจมีการพิพากษายกฟ้องจำเลยโดยอาศัยเทคนิคทางกระบวนการ พิจารณาคดี และจำเลยอาจหลุดพ้นคดีเพียงเพราะพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอและพยานหลักฐาน นำสงสัย ทำให้ยังไม่ได้ความจริงแห่งคดีที่ครบถ้วนและรอบด้าน ซึ่งความจริงนั้นจำเลยอาจเป็น ผู้กระทำความผิดจริงก็ได้ ศาลมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีน้อยเกินไป ศาลกลัวเกินไปจะ ถูกมองว่าไม่เป็นกลางหรือลำเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ทำให้เป็นเรื่องของคู่ความแต่ละฝ่ายจะต้อง เสนอข้อเท็จจริงและตรวจสอบข้อเท็จจริงกันเอง จึงมักจะปรากฏอยู่เสมอว่าจำเลยชนะคดีโดยอาศัย เทคนิคในการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ เป็นเหตุให้ความยุติธรรมที่จะบังเกิดขึ้น หย่อนยานลงได้

ข้อดีของระบบไต่สวน คือ มีความรวดเร็วในการพิจารณาคดี คู่ความไม่อาจประวิงคดีได้ และทำให้คดีได้ข้อเท็จจริงที่รอบด้านครบถ้วน ถ้ามีพยานหลักฐานฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดก็ลงโทษได้ การสงสัยไม่แน่ใจว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ นั่นไม่น่ามีได้ เพราะถ้าสงสัยศาลต้องค้นหาความจริงจนถึงที่สุดให้สิ้นสงสัย เมื่อสิ้นสงสัยแล้วย่อมนำมาพิจารณาว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือมีความผิดต่อไป กล่าวคือ ถ้าค้นหาความจริงจนถึงที่สุดแล้วไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง

ข้อเสียของระบบไต่สวน คือ การให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียวโดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ ซึ่งดุลพินิจนั้นยากจะตรวจสอบได้หลายครั้งเป็นเรื่องอยู่ภายใต้จิตใจ จึงอาจมีการใช้ดุลพินิจที่เกินขอบเขตได้ง่าย นำไปสู่การพิจารณาและพิพากษาคดีที่มีได้เกิดจากความบริสุทธิ์ใจหรืออคติต่อจำเลยโดยง่ายและการที่ถือว่าจำเลยเป็นกรรมแห่งคดี ทำให้ผู้นั้น ไม่มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาและมีความรู้สึกที่เป็นปรปักษ์ต่อผู้ตัดสินคดี ประกอบกับศาลจะต้องลดตัวมาทำหน้าที่เป็นทนายความเสียเองอีกด้วย

1.3 หลักการค้นหาความจริง

ในการพิจารณาคดีนั้น ไม่ว่าจะเป็คดีประเภทใด ข้อเท็จจริงที่จะใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อจะนำไปสู่การพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งใด ๆ ได้นั้นจะต้องปรากฏว่าในคดีนั้น ๆ มีข้อเท็จจริงเพียงพอแก่การวินิจฉัย ซึ่งการที่ศาลจะได้ข้อเท็จจริงมาประกอบการวินิจฉัยนั้นอาจได้มาโดยวิธีการหลายวิธี เช่น ข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ จากพยานประเภทต่าง ๆ หรือจากการที่ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงเอง ซึ่งอำนาจของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละประเภทคดี ซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ เช่น ในคดีอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ว่าจะเป็ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ หรือประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ต่างก็ใช้วิธีการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาทั้งสิ้น⁴⁸ จะมีความแตกต่างกันก็แต่เฉพาะหลักการค้นหาความจริง คือ ในระบบคอมมอนลอว์จะใช้วิธีการค้นหาความจริงแบบต่อสู้กัน (adversary system) ส่วนในระบบซีวิลลอว์จะใช้วิธีการค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้กัน (Non-adversary system)

ในระบบคอมมอนลอว์ การพิจารณาคดีจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นทำคำวินิจฉัยและขั้นทำคำพิพากษา ขั้นการทำคำวินิจฉัยจะทำโดยคณะลูกขุนซึ่งต้องนั่งฟังการเสนอพยานของคู่ความโดยตลอดแล้ววินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ส่วนขั้นทำคำพิพากษาจะกระทำ

⁴⁸ ปาริชาติ วิเชียรบุตร. “วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. (2543). หน้า 16.

โดยศาลซึ่งศาลจะทำตัวเป็นกลางและวางเฉย มีหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานเพื่อป้องกันการเอาเปรียบกันในการต่อสู้คดี

ส่วนในระบบชีวิตล่อว์ การค้นหาความจริงไม่มีลักษณะเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความสองฝ่าย หากแต่ศาลที่ดี อัยการที่ดี หรือแม้แต่ทนายความที่ดี ล้วนแต่มีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง ฉะนั้นการที่องค์กรต่าง ๆ ของรัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกของรัฐ จึงไม่อาจเป็นคู่ความกับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนในรัฐได้ องค์กรต่าง ๆ มีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงแท้ของเรื่องโดยไม่ผูกมัดกับคำร้องของผู้ขอหรือผู้ใดทั้งสิ้น ศาลก็ต้องมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงด้วยตัวเอง การซักถามพยานและผู้เชี่ยวชาญไม่อาจถูกจำกัดในเรื่องกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐาน กล่าวคือ ไม่มีเรื่องหน้าที่นำสืบ หรือระบบถามค้าน ซึ่งการค้นหาความจริงในลักษณะนี้เรียกว่า “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา”

หลักการค้นหาความจริงนี้เป็นการโต้เถียงกันของกลุ่มกรณี ซึ่งการโต้เถียงกันดังกล่าวควรดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและซื่อตรง กล่าวคือ คู่ความต้องมีโอกาสที่จะชี้แจงอย่างเต็มที่และโดยอิสระอันเป็นไปตาม “หลักโต้แย้งหรือคัดค้านต่อสู้” การโต้เถียงกันของกลุ่มกรณีจะอยู่ในความควบคุมดูแลของศาลซึ่งอาจจะเข้มงวดหรือผ่อนคลาก็ได้

การโต้เถียงกันนี้ไม่เพียงแต่เป็นการรองรับเรื่อง “สิทธิในการต่อสู้คดี” ของคู่ความเท่านั้น แต่ยังเป็นวิธีการที่ช่วยทำให้สามารถค้นหาความจริงตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งความเป็นจริงตามกระบวนการยุติธรรมนี้ อาจจะไม่ใช่ความเป็นจริงที่แท้จริงก็ได้ แต่ก็เป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่คำพิพากษาของศาลที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2. ระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

เมื่อประชาชนและสังคมเห็นร่วมกันว่ากระบวนการทางกฎหมายเดินตามหลังผู้กระทำความผิดและเกิดช่องโหว่หลายประการในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผลให้รัฐบาลประกาศนโยบายแก้ไขปัญหาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจังภายหลังการเข้ามามีการบริหารประเทศซึ่งกลไกในการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบให้เห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งคือการตรากฎหมายเดือนมิถุนายนปี 2559 ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) จึงได้ลงมติให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ... ด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ ส่งผลให้นับจากนี้ประเทศไทยจะมีศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้น เพื่อปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต่อมาก็คือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและ

ประพุดติมิชอบ พ.ศ. 2559 โดยยกฐานะแผนกคดีทุจริตและประพุดติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐในศาลอาญาขึ้นเป็นศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบกลาง และให้จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบภาคขึ้นโดยต้องระบุเขตอำนาจศาลและกำหนดที่ตั้งศาลในเขตศาลนั้นไว้ด้วย ถือเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งของการปฏิรูปประเทศไทยด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยด้วย

เหตุผลความจำเป็นในการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบ พ.ศ. 2559 คือ การทุจริตและประพุดติมิชอบมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคม และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ประกอบกับการทุจริตและประพุดติมิชอบในระยะที่ผ่านมาได้ทวีความรุนแรงและก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินเป็นจำนวนมาก และจากการดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพุดติมิชอบอย่างจริงจังส่งผลให้มีคดีทุจริตและประพุดติมิชอบขึ้นสู่ศาลมากขึ้น สมควรจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบเพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมในคดีทุจริตและประพุดติมิชอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบ พ.ศ. 2559 ได้เขียนวัตถุประสงค์ไว้ว่า มีปัญหาเรื่องการทุจริตรุนแรงขึ้น และมีการดำเนินการเกี่ยวกับคดีทุจริตมากขึ้น ฉะนั้นเมื่อเร่งดำเนินการ คดีที่อยู่ชั้นพนักงานสอบสวนมากขึ้น พนักงานอัยการขอมทำงานหนักขึ้น คดีก็ขอมจะต้องมาสู่ศาลมากขึ้นด้วยเช่นกัน และเพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงสมควรจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบขึ้นมานั่นเอง ดังนั้น หัวใจหลักของการจัดตั้งศาลอาญา

คดีทุจริตและประพุดติมิชอบเพื่อปราบปรามการทุจริตและประพุดติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีด้วยกัน 3 ประการ คือ 1. การดำเนินคดีต้องรวดเร็ว 2. การดำเนินคดีต้องเป็นธรรม และ 3. การดำเนินคดีต้องมีความเสมอภาคกัน ซึ่งทั้ง 3 ประการต้องคงไว้เสมอ โดยศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบจะมีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องให้ได้ความ มิใช่ว่าใครที่เป็นจำเลยที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบนี้แล้วจะต้องโดนลงโทษทุกคนเพราะศาลจะให้ความเป็นธรรมอย่างที่สุดกับทุกๆคดีที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ตาม

2.1 ขอบเขตอำนาจพิจารณาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบ ของศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดติมิชอบเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น มีดังต่อไปนี้ ไม่ว่าจะมิใช่ข้อหาหรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้องกันรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม

(1) คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความ ผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ม.147 ถึง 166 , 200 ถึง 205 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือความผิดอื่นอันเนื่องมาจากการประพฤติมิชอบ

(2) คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลที่กระทำความผิดฐานฟอกเงินที่เกี่ยวข้องกับความผิดตาม (1) หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานรัฐกฎหมายว่าด้วยการ ให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐหรือกฎหมายอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ เช่น การฮั้วประมูลหรือสมยอมกันในการประมูลงานของรัฐ เป็นต้น

(3) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษบุคคลในความผิดเกี่ยวกับการเรียก รับ ย่อมจะรัฐหรือให้ ขอให้ รับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือการใช้กำลังประทุษร้ายขู่ขู่จะใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้อิทธิพลเพื่อ จูงใจหรือข่มขู่ใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำใด ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น เช่น กรณีมีบุคคลติดสินบนเจ้าหน้าที่รัฐในการให้ความช่วยเหลือบุคคลนั้นในการฮั้วประมูล หรือการติดสินบนหรือร่วมฮั้วสมคบกันในการรับประโยชน์จากการว่าจ้างหรือรับเหมางานหรือสั่งซื้อวัสดุพรรณต่างๆ เป็นต้น

(4) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

(5) คดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลตาม (1) ถึง (4) ไม่ว่าในฐานะตัวการผู้ใช้ผู้สนับสนุนหรือผู้สมคบ

(6) คดีเกี่ยวกับการจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบหรือจงใจยื่นบัญชีและเอกสารดังกล่าวด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เช่น คดีเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น

(7) คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ เช่น กรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตกเป็นของแผ่นดิน

(8) กรณีที่มีการขอให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่งอย่างใดก่อนยื่นฟ้องหรือยื่นคำร้องขอตาม (1) ถึง (7) และ

(9) คดีที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

นอกจากนี้ ยังมีข้อยกเว้น กรณีที่ให้ถือว่าอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ได้แก่ เป็นคดีกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท บทใดบทหนึ่งอยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตฯ ศาลมีอำนาจรับพิจารณาพิพากษาข้อหาความผิดบทอื่นด้วยและเป็นคดีความผิดหลายกรรมต่างกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกัน แม้บางกรรมไม่อยู่ในอำนาจของศาล ศาลก็มีอำนาจที่รับหรือไม่รับไว้พิจารณาได้ และรวมถึงคดียาเสพติดและคดีค้ามนุษย์ด้วย

2.2 คดีที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล

คดีที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ อาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มีดังต่อไปนี้

1) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(1) คดีอาญาที่กล่าวหานายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น รวมถึงบุคคลดังกล่าวเป็นตุลาการ ผู้ใช้ผู้สนับสนุน ผู้ให้ ขอให้ รับว่าจะให้

(2) คดีซึ่งประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาว่า กรรมการป.ป.ช. กระทำผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่

(3) คดีอาญาที่กล่าวหานายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ

(4) คดีร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น หรือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน

(5) คดีที่ยื่นคำร้องขอให้วินิจฉัย หรือพิพากษาว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สิน หรือยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ

ข้อสังเกต ข้าราชการการเมืองอื่นตาม (1)(3)(4) นั่นคือ บุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 4 และตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ.2554 ม.92 (1) ถึง (24)

2) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ตาม พ.ร.บ.เยาวชนและครอบครัว และ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

(1) เขตอำนาจของศาล

ก. ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางมีเขตตลอด

กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และ จังหวัดปทุมธานี

ข. กรณีคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเกิดขึ้นนอกเขตของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง

(ก) จะยื่นฟ้องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางก็ได้ แต่ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางที่จะรับหรือไม่รับพิจารณาพิพากษาคดี

(ข) หากศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางรับคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตศาลไว้พิจารณาพิพากษา หรือได้รับโอนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจากศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาคหรือศาลชั้นต้นอื่น ให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ นอกเขตศาลได้ตามที่เห็นสมควร

ค. กรณีที่ความผิดซึ่งเป็นคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทย ให้ชำระคดีที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง แต่ถ้าการสอบสวนได้กระทำลงในท้องที่หนึ่งซึ่งอยู่ในเขตของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาคใด ให้ชำระคดีที่ศาลนั้นได้ด้วย

(2) ผู้พิพากษา

ในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบทุกศาลกำหนดให้มีผู้พิพากษาดังนี้

ก. ให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งแต่งตั้งจากผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล

ข. ให้มีผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งแต่งตั้งจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษามาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี

ค. ในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางและศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบภาคกำหนดให้มีอธิบดีผู้พิพากษา และรองอธิบดีผู้พิพากษาดังนี้

(ก) อธิบดีผู้พิพากษาศาล 1 คน

(ข) รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลไม่เกิน 3 คน

ส่วนองค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาคดีในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีการกำหนดกรอบอัตราได้สูงสุดถึง 45 คน เนื่องจากจะต้องรองรับปริมาณคดีที่มีแนวโน้มจะมากขึ้นจากทั่วประเทศ

2.3 อำนาจพิพากษาคดีของศาล

1) ศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินดังต่อไปนี้ได้ แม้โจทก์จะมีคำขอหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วย

(1) ทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด

(2) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการกระทำความผิดหรือจากการเป็นผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือผู้โฆษณาหรือประกาศให้ผู้อื่นกระทำความผิด

(3) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอน ด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) หรือ (2)

(4) ดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) (2) หรือ (3) บรรดาทรัพย์สินดังต่อไปนี้ให้ริบเสียทั้งสิ้น

(1) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้ให้ ขอให้หรือรับว่าจะให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่

(2) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้มาจากการกระทำความผิด

(3) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่ได้ให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

(4) ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ที่บุคคลได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอน ด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) (2) หรือ (3) (5) ดอกผลหรือประโยชน์อื่นใดอันเกิดจากทรัพย์สินหรือประโยชน์ตาม (1) (2) (3) หรือ (4)

สิ่งที่ศาลจะสั่งริบหรือได้สั่งริบโดยสภาพไม่สามารถส่งมอบ สูญหาย หรือไม่ สามารถติดตามเอาคืนหรือนำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นหรือจำหน่าย จ่าย โอนหรือติดตามเอาคืนยากหรือมีเหตุสมควรอื่น ศาลอาจกำหนดมูลค่าของสิ่งนั้น และสั่งให้ผู้มีหน้าที่ต้องส่งชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่า

2) ศาลอุทธรณ์

ชั้นศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลชั้นต้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยยื่นต่อศาลชั้นต้น การยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาของจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกคุมขัง จำเลยต้องมาแสดงตนต่อเจ้าหน้าที่ศาลขณะยื่น มิฉะนั้น ให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและ

ประพุดิมิชอบมีคำสั่งไม่รับ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีทุจริตและประพุดิมิชอบให้เป็นที่สุด เว้นแต่ จะได้รับอนุญาตให้ฎีกา และหากจำเลยหลบหนีมิให้นำอายุความกรณีหลบหนีมาใช้บังคับ

3) ศาลฎีกา

ชั้นศาลฎีกา ให้ผู้ฎีกายื่นคำร้องแสดงเหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกา พร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อ ศาลชั้นต้นเพื่อส่งให้ศาลฎีกาพิจารณา การยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาของจำเลยซึ่งไม่ได้ถูกคุมขังจำเลยต้องมาแสดงตน มิฉะนั้นให้ ศาลฎีกาสั่งไม่รับฎีกา

หากเป็นกรณีที่อัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัยให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกา

จะเห็นได้ว่า ศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดิมิชอบนั้นก่อตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การอำนวยความสะดวกธรรมในคดีทุจริตและประพุดิมิชอบเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเดิมนั้นคดีทุจริตและประพุดิมิชอบจะได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาทั่วไป แต่ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลและจะหลบหนีไป เพื่อไม่ให้ตนถูกดำเนินคดี สาเหตุเนื่องมาจากในประมวลกฎหมายอาญากำหนดหลักการไว้ว่า ถ้าไม่ได้ตัวจำเลยมาฟ้องต่อศาลภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดถือว่าคดีขาดอายุความ รัฐก็จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดนั้น ได้ หรือในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย แต่จำเลยหลบหนีไปจนเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด กฎหมายก็ห้ามลงโทษผู้นั้นเช่นกัน หรืออีกประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดหลักการสำคัญไว้ว่า โดยปกติในการสืบพยานในศาลจำเลยต้องมาศาลด้วย โดยมีข้อยกเว้นเพียงบางกรณีเท่านั้น ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวในหลายประเทศก็ได้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน

แต่สำหรับผู้กระทำความผิดคดีทุจริตและประพุดิมิชอบนั้น มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะส่งผลกระทบต่อระบบราชการและสังคมโดยรวมเป็นวงกว้าง ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพุดิมิชอบเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงได้ตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพุดิมิชอบ พ.ศ. 2559 จึงต้องมีหลักการสำคัญบางประการ ดังนี้

1) ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไประหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาของศาล มิให้นำระยะเวลาที่หลบหนีนั้นรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ดังนั้น แม้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะหลบหนีไปนานเท่าใดก็จะไม่ทำให้เกิดกรณีคดีขาดอายุความขึ้นได้

2) ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปไม่ให้ผู้นำหลักกฎหมายเรื่องการหลบหนีไปจนเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดมาใช้บังคับ ดังนั้นแม้ว่าศาลจะอ่านคำพิพากษาโดยไม่มีตัวจำเลยมาศาลเพราะว่าหลบหนีไป คำพิพากษานั้นก็ยังคงมีผลบังคับแก่จำเลยอยู่ตลอดไป

3) กำหนดให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ ในกรณีต่อไปนี้

(1) จำเลยเจ็บป่วย หรือมีเหตุจำเป็นอื่นเมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาล

(2) จำเลยเป็นนิติบุคคลและศาลได้ออกหมายจับผู้จัดการหรือผู้แทนนิติบุคคลนั้นแล้ว แต่ยังจับตัวมาไม่ได้

(3) จำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว เช่น ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว) แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้

(4) ในระหว่างการพิจารณาหรือสืบพยาน ศาลมีคำสั่งให้จำเลยออกจากห้องพิจารณาเพราะเหตุขัดขวางการพิจารณา หรือจำเลยออกจากห้องพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล ในกรณีดังกล่าว เมื่อศาลพิจารณาคดีเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาต่อไปได้

4) ในกรณีที่จำเลยซึ่งไม่ได้ถูกคุมขัง เช่น ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว (ประกันตัว) เป็นผู้อุทธรณ์ ต้องแสดงตัวต่อเจ้าพนักงานศาลในขณะยื่นอุทธรณ์ เพื่อป้องกันปัญหากรณีที่จำเลยหลบหนีไปแต่ยังคงใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษา จากบทกฎหมายดังกล่าว จึงเป็นการป้องกันปัญหาผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยซึ่งกระทำความผิดในคดีทุจริตหรือประพฤตินิชอบ อาศัยหลักการคุ้มครองสิทธิของจำเลยมาใช้ประโยชน์ในทางที่ไม่สมควรได้เป็นอย่างดี และจะทำให้รัฐสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วนวิธีพิจารณาคดีอาญาทุจริตและประพฤตินิชอบนั้น ใช้ระบบไต่สวนตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤตินิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤตินิชอบ พ.ศ. 2559 กรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ หากมีข้อหาก่เกี่ยวกับยาเสพติดหรือค้ำมุษย์รวมอยู่ด้วยให้นำวิธีพิจารณาเกี่ยวกับความผิดดังกล่าวมาใช้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งเช่นกัน ดังนั้น วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤตินิชอบจะใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤตินิชอบจะนำรายงานสำนวนการสอบสวน

หรือสำนวนการได้สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง แต่ไม่ผูกพันศาลว่าจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งผู้ศึกษาได้กล่าวถึงระบบการพิจารณาคดีไว้ในตอนต้นเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจถึงระบบการพิจารณาคดีดังกล่าวด้วยแล้ว

2.4 ข้อสังเกตของการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของไทย

1) วิธีพิจารณาคดี

การที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้วิธีพิจารณาคดีระบบได้สวนกับคดีทุจริตทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานใดเป็นผู้สอบสวนหรือรวบรวมสำนวนฟ้องคดีต่อศาล จะทำให้การพิจารณาคดีรวดเร็วและค้นหาความจริงได้อย่างแท้จริงเพราะเป็นวิธีพิจารณาโดยเฉพาะที่จะเสริมบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง จะเห็นได้ว่าในระบบกล่าวหา ศาลมักจะไม่น่าค่อยเรียกพยานมาเอง แต่ศาลระบบได้สวนจะยึดหยุ่นมากกว่าโดยอาจจะเรียกพยานมาเบิกความเองได้หากเห็นว่าจำเป็น แต่ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังไม่เพียงพอแก่การพิจารณาคดีเนื่องจากคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นมีความสลับซับซ้อนหลายครั้งก็ยากแก่การตรวจพบผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริงและถูกต้องสมบูรณ์ จึงควรให้ผู้พิพากษาที่มีอำนาจลงไปพิจารณาสำนวนของหน่วยงานนั้นด้วยตั้งแต่ชั้นสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐาน หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ด้วย

2) ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่จะมาพิจารณาพิพากษาคดีจะเป็นผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ค่อนข้างสูง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะมีระบบองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งจะประกอบด้วย 1. ผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะที่มีคุณสมบัติต้องผ่านการเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาล ซึ่งปัจจุบันการเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลจะต้องมีประวัติการทำงานไม่ต่ำกว่า 20 ปี 2. องค์คณะ ผู้พิพากษาที่จะมาเป็นองค์คณะผู้พิพากษา ต้องเป็นผู้พิพากษามาไม่น้อยกว่า 10 ปี ฉะนั้น ถือว่าศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีมาตรฐานสูงสำหรับเกณฑ์การเลือกผู้พิพากษามาพิจารณาพิพากษาคดี

3) อายุความ

ข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การกำหนดเรื่องอายุความในกรณีที่จำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาของศาล โดยทั่วไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีที่จำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล จะนับระยะเวลาที่จำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ ซึ่งหมายความว่า อายุความจะเดินไปเรื่อย ๆ หาก

จำเลยหนีไปจนพ้นอายุความก็คือจบไม่สามารถลงโทษได้

แต่สำหรับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะไม่นับระยะเวลาที่จำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความด้วย ไม่ว่าจะจำเลยจะหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล หมายความว่า จำเลยหลบหนีไปนานเท่าใดก็ได้แล้วแต่ อายุความจะไม่เดิน การพิจารณาคดีจะหยุดพักไว้ได้โดยไม่ขาดอายุความเหมือนคดีอาญาทั่วไปจนกว่าจะได้ตัวจำเลยมา หากจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ จำเลยกลับมาเมื่อใดก็สามารถลงโทษได้เช่นเดิมเปรียบเสมือนหนึ่งว่าจำเลยไม่เคยหลบหนีเลย

4) การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย

โดยหลักแล้วคดีอาญาต้องพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่สำหรับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนี้ หากจำเลยเข้าสู่การพิจารณาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแล้วแต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้ว แต่ยังไม่จับตัวมาได้ ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้เพื่อรักษาพยานเหล่านี้ไว้ เท่ากับว่า ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้ เพราะการหลบหนีไปแสดงว่าจำเลยไม่รักษาสិทธิของตนเองในการที่จะมาสืบพยานแล้ว การให้สืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้านั้นเพื่อให้จำเลยได้รู้เห็นว่ามีพยานหลักฐานอะไรที่เป็นผลร้ายกับจำเลย จำเลยจะได้ชี้แจงได้ แต่จำเลยกลับหลบหนี ซึ่งไม่สมเหตุสมผลกับการต้องหยุดการสืบพยานจนกว่าจำเลยจะกลับมาเพราะหากรอถึงตอนนั้นพยานหลักฐานอาจสูญหายซึ่งหากเป็นพยานบุคคลก็อาจจะตายไปแล้ว

5) การกำหนดโทษกรณีการหลบหนีไปในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว

หากจำเลยหลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว นอกจากจะต้องรับโทษในความคิดที่ถูกฟ้องไว้แล้ว ไม่ว่าจะท้ายสุดแล้วศาลจะมีคำพิพากษาเช่นไร จำเลยนั้นก็ยังคงต้องถูกลงโทษเพิ่มเติมสำหรับการหลบหนีอีกด้วย ซึ่งกำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

6) การริบทรัพย์สิน

การริบทรัพย์สินของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นมาตรการที่แตกต่างไปจากการริบทรัพย์สินในคดีอาญา เพราะส่วนใหญ่แล้วคดีอาญาจะมีการเสนอให้ศาลยึดของกลางหรือยึดของที่ได้จากการกระทำความผิดโดยให้ศาลริบตอนศาลตัดสินลงโทษ แต่การริบทรัพย์สินในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนี้จะมีอำนาจพิเศษอันเป็นมาตรการเพิ่มเติมเข้าไป คือ การที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบสามารถพิพากษาให้ริบทรัพย์สินตามทรัพย์สิน หรือตามประโยชน์ที่บุคคลซึ่งกระทำความผิดได้ไป หากจำเลยไม่มีทรัพย์สินเพราะมีการนำทรัพย์สินไปจำหน่าย จ่าย โอน จนหมด ตัวอย่างเช่น บุคคลนั้นมีบ้านและที่ดินมูลค่าทั้งหมดประมาณ 15 ล้านบาท

บาท แต่บ้านและที่ดินได้หายไปหมดเนื่องจากถูกขยี้หรือถ่ายเทโดยการจำหน่าย จ่าย โอน เช่นนี้ ศาลย่อมมีอำนาจริบชำระเป็นเงินแทนตามมูลค่าดังกล่าวคือ 15 ล้านบาทได้ ซึ่งจะแตกต่างจากการ ริบทรัพย์สินทั่วไปที่ปกติต้องมีตัวทรัพย์สินอยู่ให้ริบ แต่ตามกฎหมายใหม่นี้แม้ทรัพย์สินจะ อันตรธานหายไป แต่หากกำหนดมูลค่าหรือประโยชน์ที่บุคคลซึ่งกระทำความผิดได้ไปออกมาได้ เป็นจำนวนเงินก็ยังสามารถริบชำระได้ เพราะส่วนใหญ่คนที่ทุจริตอาจไม่ได้ทรัพย์สินมาเป็นชิ้น แต่ อาจได้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ แทน เช่น ท่อนไม้สัก หนุ่ยที่โอนให้กับญาติพี่น้อง การให้ลงทุน ร่วมธุรกิจลอยเป็นต้น

7) การยื่นอุทธรณ์และการแสดงตนในขณะยื่นอุทธรณ์

ข้อสังเกตประการสุดท้าย กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีทุจริตนี้เห็นว่าเพื่อให้ การพิจารณาคดีเกิดความรวดเร็ว ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะมีเพียง 2 ศาล คือ ศาล ชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ส่วนชั้นศาลฎีกา เรียกว่า ระบบฎีกาเป็นระบบอนุญาตไม่ใช่ระบบสิทธิอีก ต่อไป คดีจะสิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์ แต่หากคู่ความประสงค์จะยื่นฎีกาก็ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ พิพากษาศาลฎีกาก่อน จึงจะยื่นฎีกาได้ และใช้วิธีค้นหาความจริงตามพยานหลักฐานทั้งหมด โดยจะ ยึดเอาสำนวนจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐเป็นหลักในลักษณะเดียวกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบก็ไม่ตัดสิทธิในการฟ้องคดี เองของประชาชน โดยมีการไต่สวนมูลฟ้องเช่นเดียวกันกับคดีอาญาทั่วไป แต่กรณีดังกล่าวผู้ศึกษา เห็นว่า การยื่นฎีกาโดยให้เป็นระบบการขออนุญาตแทนการใช้ระบบสิทธินั้นย่อมจะต้องเกิดปัญหา และข้อครหาขึ้นได้ในอนาคตเพราะบุคคลควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในกฎหมายไม่ว่า บุคคลนั้นจะมีฐานะเช่นไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยมีระบบศาล 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยเฉพาะบุคคลนั้นเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐไม่ว่าเขาจะได้กระทำจริงหรือไม่ เขาควรมี สิทธิได้รับการพิจารณาจากทั้งสามชั้นศาลเพื่อให้สิ้นข้อครหาหรือสิ้นความสงสัยในกระบวนการ ยุติธรรมของประเทศเช่นเดียวกับประชาชนธรรมดา เพียงแต่ว่าเมื่อถึงชั้นศาลฎีกาแล้วการพิจารณา อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวย่อมจะต้องมีการพิจารณาที่เข้มแข็งและรัดกุมที่สุดเพื่อป้องกันมิให้ ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปเพราะอย่างไรก็ตาม สำหรับศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ถ้า จำเลยจะอุทธรณ์หรือฎีกา จำเลยจะต้องมาแสดงตนในขณะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา มิฉะนั้น ศาลอาญา คดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ซึ่งหมายความว่า ถ้าจำเลยหลบหนี จำเลยจะ ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ได้ทุกกรณี

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาของระบบการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริต และประพจน์มิชอบ

ปัญหาการคอร์ปชั่นจะมีอยู่ในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก เพราะข้าราชการก็คือมนุษย์ ล้วนมีกิเลส เหมือนอย่างคนธรรมดา ซึ่งปัญหาเรื่องของการคอร์ปชั่นนั้นบางครั้งก็มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ปัญหานี้ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่มุมใดก็เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่น่าหนักใจมากที่สุดของประเทศไทย อันเป็นปัญหาต่อเนื่องมานาน อีกทั้งยากแก่การป้องกันและปราบปราม เนื่องจากหาข้อมูลที่แท้จริงได้ยาก ความเสียหายโดยรวมที่เกิดขึ้นทั่วประเทศมีจำนวนแท้จริงเพียงใดย่อมไม่มีทางรู้ได้อย่างถูกต้อง เปรียบเหมือนโรคร้ายร้ายที่แพร่ระบาด มีการติดเชื้อ หากจะรักษาก็ต้องใช้ยาที่มีประสิทธิภาพในการรักษาที่รวดเร็วและรุนแรง แม้ว่าจะมีการวางกฎหมายอันเข้มงวดก็ตาม หรือมีการออกกฎหมายแต่หากในทางปฏิบัติไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างจริงจังก็จะแก้ปัญหาคอร์ปชั่นให้หมดไปจากสังคมเราได้ยากยิ่ง สำหรับในประเทศอื่นๆ นั้นก็มีการพยายามแก้ปัญหาคอร์ปชั่นโดยการวางระบบ กฎเกณฑ์ที่เหมาะสมและต่อเนื่องเป็นระบบและจริงจัง สร้างวัฒนธรรมของความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ก็ตาม รวมถึงการสร้างมาตรการการลงโทษที่เหมาะสมและปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่องก็จะสามารถบรรเทาปัญหาดังกล่าวนี้ได้ แต่ในประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่มีรัฐบาลใดที่มีความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาคอร์ปชั่นอย่างแท้จริงปัญหาจึงยังคงอยู่และดูจะรุนแรงขึ้น ซึ่งสิ่งที่ดูน่ากังวลอย่างยิ่งคือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีความคิดเรื่องการทุจริตคอร์ปชั่นที่เปลี่ยนแปลงไป บางส่วนมีการยอมรับการทุจริตคอร์ปชั่น โดยเห็นว่าจะทำให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว ทำให้เกิดโครงการใหม่ที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ อันจะส่งผลให้ประเทศเจริญได้เร็วขึ้น ซึ่งความคิดเหล่านี้หากแทรกซึมเข้าไปในเยาวชนคนรุ่นใหม่แล้วจะเป็นอันตรายต่อประเทศชาติในระยะยาวได้ จากที่กล่าวมาการทุจริตและประพจน์มิชอบมีผลกระทบต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงทางสังคม และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของประเทศเป็นจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์ปชั่นและประพจน์มิชอบอย่างจริงจัง จึงได้จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพจน์มิชอบขึ้น ซึ่งวิธีพิจารณาความในศาลอาญาคดีทุจริตและประพจน์มิชอบนั้นจะใช้ระบบไต่สวน อันจะแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญาในศาลยุติธรรมจะใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลัก ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือความผิดอื่นอันเนื่องมาจากการประพฤติมิชอบ รวมถึงคดีอาญาที่ฟ้องขอให้ลงโทษบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าในฐานะตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือผู้สมคบ ยกเว้นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวจะไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ซึ่งในบทที่ 4 นี้ผู้ศึกษาจะได้ทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ของการใช้ทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนเป็นหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญาทั่วไป และเน้นการศึกษาปัญหาของการใช้ระบบไต่สวนในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งจะได้วิเคราะห์ถึงข้อดีหากมีการนำระบบกล่าวหาบางส่วนเพื่อใช้ในการค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต่อไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความอย่างแท้จริง

1. วิเคราะห์ปัญหาของระบบกล่าวหา

การที่ประเทศไทยเป็นประเทศซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย โดยใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญา และในกระบวนการนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย จะเห็นได้ว่า ภาระในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยตกอยู่แก่โจทก์ ซึ่งโดยหลักการแล้วทำให้ผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง สำหรับในส่วนของการนำสืบพยานหลักฐานนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคู่ความ⁴⁹ อีกนัยหนึ่งก็คือ การที่คู่ความซึ่งถือว่ามีฐานะที่เท่าเทียมกันจะต้องต่อสู้กันในเชิงคดีซึ่งในทางทฤษฎีแล้วจะเห็นว่าหลักการของระบบกล่าวหาสามารถที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความได้อย่างเต็มที่ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการค้นหาความจริงในคดีนั้นทำให้กระบวนการค้นหาความจริงเต็มไปด้วยยุทธวิธีต่าง ๆ มากมาย คู่ความมุ่งที่จะเอาชนะกันทางคดี โดยเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย การพิพากษายกฟ้องในทางเทคนิคในกรณีที่โจทก์มิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณาจึงมีมาก นอกจากนี้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลยุติธรรมนั้นศาลยุติธรรมจะต้องวางตัวเป็นกลางการสืบพยานเป็นเรื่องของคู่ความที่จะนำพยานมาสืบโดยโจทก์ก็มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ฝ่ายจำเลยก็จะนำสืบพยานเพื่อหักล้างพยานโจทก์ ซึ่งโจทก์จะต้องนำสืบพยานหลักฐานจนศาลยุติธรรมเชื่อ โดยปราศจากความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหากพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีน้ำหนักเพียงพอศาลก็จะยกประโยชน์แห่ง

⁴⁹ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ. ข้อ 9.

ความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย⁵⁰ จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลยุติธรรมโดยใช้ระบบกล่าวหาในทางปฏิบัติแล้วเป็นเรื่องยากที่จะเกิดความเท่าเทียมกัน อีกทั้งการใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้นยังเป็นการจำกัดการใช้ดุลพินิจในการแสวงหาความจริงของศาลยุติธรรม โจทก์มีหน้าที่นำสืบพยานพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามที่กล่าวหา และจำเลยมีหน้าที่นำสืบหักล้างข้อกล่าวหาโจทก์ ดังนั้นหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งการซักถามพยานจึงเป็นหน้าที่ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยที่จะต้องนำพยานหลักฐานของฝ่ายตนเองมาสืบ ดังนั้นคู่ความในการต่อสู้คดีในศาลเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นคู่ความกันโดยตรง ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยซึ่งนำพยานหลักฐานของศาลยุติธรรมมาจกคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงซึ่งอาจจะทำให้ศาลยุติธรรมพิพากษาลงโทษจำเลยทั้งที่จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรืออาจจะพิพากษายกฟ้องจำเลยต่างๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 853/2532 (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องให้ลงโทษฐานมีอาวุธปืนไม่มีหมายเลขทะเบียนในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต แม้จะได้ความจากคำเบิกความของจำเลยตอบคำถามของโจทก์ว่าจำเลยไม่เคยได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนให้มีอาวุธปืนในครอบครองก็ตาม ก็เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการที่จำเลยตอบคำถามของโจทก์ ถือไม่ได้ว่าโจทก์นำสืบถึงข้อเท็จจริงนั้น เพราะในการพิจารณาคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิด ทั้งโจทก์ไม่ได้อาวุธปืนมาเป็นของกลางยื่นยัน และไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่พิสูจน์ให้เห็นว่าอาวุธปืนดังกล่าวไม่มีหมายเลขทะเบียนตามที่โจทก์ฟ้อง จึงลงโทษจำเลยฐานมีอาวุธปืนไม่มีหมายเลขทะเบียนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 816/2546 ในการพิจารณาคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อให้ศาลรับฟังได้ว่าจำเลยกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา คดีนี้แม้จะฟังได้ว่าจำเลยพาอาวุธปืนและใช้อาวุธปืนดังกล่าวยิงพยายามฆ่าผู้เสียหายก็ตาม แต่โจทก์ต้องนำสืบให้ชัดแจ้งว่าจำเลยไม่ได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนและไม่มีใบอนุญาตให้พาอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนที่จำเลยใช้ในการกระทำความผิด จำเลยมิได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่ให้มีและใช้และพาติดตัวได้ตามกฎหมาย ทั้งมิได้อาวุธปืนดังกล่าวมาเป็นของกลาง จึงไม่อาจลงโทษจำเลยฐานมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตและฐานพกพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะได้เลย

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 227.

จากการศึกษากฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นประเทศซึ่งใช้ระบบกล่าวหาในการค้นหาความจริงซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับภาระในการพิสูจน์ (Burden of Proof) และมาตรฐานในการพิสูจน์ (Standard of Proof) โดยในการดำเนินคดีอาญานั้นภาระการพิสูจน์จะตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์⁵¹ ในประเทศอังกฤษนั้นศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการที่จะพิจารณาว่าจำเลยนั้นได้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ หากสังเกตจากระบบกล่าวหาของประเทศอังกฤษในการค้นหาความจริงในคดีอาญาของนั้น โจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบต่อคณะลูกขุนเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ซึ่งจะเห็นว่า พื้นฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของประเทศอังกฤษกับประเทศไทยมีความแตกต่างกัน การที่ประเทศไทยยอมรับระบบกล่าวหาใช้ก็อาจจะเพราะเหตุผลที่ว่าในอดีตนักกฎหมายของประเทศไทยหลายท่านได้ไปศึกษาเล่าเรียนในประเทศอังกฤษจึงพยายามนำระบบกล่าวหาใช้กับประเทศไทยของเรา แต่ในทางปฏิบัติเมื่อนำระบบกล่าวหาใช้แล้วแต่ก็ไม่ได้เหมือนประเทศอังกฤษไปเสียทั้งหมด ความเป็นจริงแล้วเราได้นำหลักกฎหมายของอังกฤษมาใช้ทุกเรื่อง รวมถึงไม่ได้มีระบบลูกขุนอย่างกับประเทศอังกฤษ ทั้งนี้เพราะอังกฤษใช้ระบบลูกขุนเป็นผู้ชี้ขาดข้อเท็จจริง ลูกขุนเป็นชาวบ้านธรรมดา ไม่มีความรู้ ความชำนาญในด้านกฎหมายและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน จึงต้องมีกฎเกณฑ์ห้ามรับฟังพยานหลักฐานเป็นจำนวนมาก และเดิมกฎหมายอาญาของอังกฤษลงโทษจำเลยรุนแรง ศาลจึงต้องสร้างกฎเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานให้เข้มงวดเพื่อปกป้องจำเลย

กระบวนการพิจารณาการค้นหาความจริงในประเทศเรานั้นเกิดปัญหาเพราะในการสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย จะตกอยู่แก่โจทก์โดยศาลยุติธรรมจะต้องวางตัวเป็นกลาง กฎหมายลักษณะพยานของเราแต่เดิมก็มีลักษณะทำนองเดียวกัน แต่บทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของเราในปัจจุบันหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะได้เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้โดยกว้างขวาง พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังโดยตัวของพยานเองมีน้อยมาก ซึ่งต้องยอมรับว่าในกระบวนการยุติธรรมของไทยนั้น ศาลยุติธรรมถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมาก เพราะต้องผ่านการคัดสรรสอบคัดเลือกเป็นอย่างดี แต่การที่ศาลยุติธรรมต้องวางตัวเป็นกลางทำให้กระบวนการพิจารณาดประสิทธิภาพลงไป แม้จะเป็นหลักประกันได้ว่าผู้ตัดสินคดีจะไม่เอนเอียงเข้าข้างคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาเพราะหากโจทก์ไม่นำพยานสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดจำเลยแล้ว ศาลยุติธรรมก็ไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แม้จะปรากฏพยานหลักฐานว่าจำเลยได้กระทำความผิดนั้นก็ตาม แม้ว่ารากฐานแนวคิดของระบบ

⁵¹ Davies Malcolm, Hazel Croall, and Jane Tyrer, *Criminal Justice an Introduction to the Criminal Justice System in England and Wales*, 3d ed. (Harlow, England: Pearson Education, 2005), p. 265.

กล่าวหาได้อ้างอิงหลักฐานอยู่ในระบบกฎหมายของไทยก็ตาม โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นแม่บทของกฎหมายลักษณะพยานในปัจจุบันเราก็ยังนำหลักกฎหมายพยานของอังกฤษมาใช้ด้วย ตัวอย่างเช่น ข้อยกเว้นในเรื่องพยานบอกเล่า เป็นต้น บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ปรากฏแนวความคิดของกฎหมายอังกฤษอยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น ในคดีอาญาการพิจารณาคดีจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ในคดีแพ่งศาลจะวางตัวเป็นกลาง ปล่อยให้คู่ความดำเนินคดีกันเองศาลเพียงแต่คอยควบคุมให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงถือกันว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความและกฎหมายลักษณะพยานของเราเป็นระบบกล่าวหาเช่นเดียวกันของอังกฤษ ซึ่งการที่ประเทศไทยรับเอาระบบกล่าวหามาใช้ในนี้ แต่ปัญหาคือระบบกล่าวหาของประเทศไทยเรามีรูปแบบการพิจารณาคดีที่ไม่เหมือนกันกับประเทศอังกฤษ รวมทั้งพื้นฐานทางวัฒนธรรม สังคม มีความแตกต่างกัน ซึ่งประเทศอังกฤษนั้นมีระบบลูกขุน ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาทำหน้าที่วินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ แต่ในประเทศไทยของเรานั้นไม่มีลูกขุนในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยเป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรม ในการวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

2. วิเคราะห์ปัญหาของระบบไต่สวน

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งมีลักษณะเด่นไปในทางแบบไต่สวน เช่น ประเทศฝรั่งเศส ศาลไม่ได้มีบทบาทแต่จะมีหน้าที่เพียงรับฟังคำให้การของพยานแต่เพียงอย่างเดียว โดยในระหว่างที่พยานให้การนั้น ศาลยังมีบทบาทในการที่จะซักถามพยานในประเด็นต่าง ๆ ที่เห็นว่าสามารถช่วยให้ได้รับทราบข้อเท็จจริงที่จำเป็น โดยครบถ้วน หรือซักถามพยานตามที่คู่ความได้เสนอแนะ การซักถามพยานจึงเป็นอำนาจหน้าที่โดยเด็ดขาดของศาลแต่ผู้เดียว

การค้นหาความจริงในคดีอาญาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ซึ่งใช้ระบบไต่สวน หรือในศาลปกครอง⁵² หรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งใช้ระบบไต่สวนในการค้นหาความจริงในคดี ก็จะทำให้การค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลยุติธรรมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอันจะส่งผลให้ความจริง

⁵² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 55 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลปกครองอาจตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงได้ตามความเหมาะสม ในการนี้ ศาลปกครองจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่กรณีได้ตามที่เห็นสมควร”.

ในคดีอาญาปรากฏอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยไปในตัว เนื่องจากจำเลยจะต้องรับโทษ ต่อเมื่อได้กระทำความผิดจริง ๆ อีกทั้งยังเป็นการช่วยโจทก์ในคดีอาญามีให้ต้องวิตกกับการพิสูจน์ ความผิดของจำเลยแต่ฝ่ายเดียว การที่ศาลในระบบไต่สวนจะใช้อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานเพิ่มเติม นั้น มีกรอบ เงื่อนไข และข้อจำกัดในการใช้อำนาจของศาลด้วย ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลข้อหนึ่ง เพื่อไม่ให้กระทบกับหลักความเป็นกลางของผู้พิพากษาซึ่งเป็นหลักสำคัญหลัก หนึ่งในหลักสองประการของหลัก Natural justice โดยอีกหลักหนึ่ง คือ หลักฟังความสองฝ่าย (the principle of bilateral hearing) หรือในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “หลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี”(le principe de la contradiction) ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความในคดีทุกประเภทโดยศาลไม่สามารถสั่งให้มีการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมในคดี เพื่อแก้ไขความบกพร่อง (la carence) ของคู่ความในการนำพยานเข้าสืบได้ โดยความบกพร่องนี้หมายถึงความละเลยที่ต้อง รับผิดชอบ (une negligence fautive) กล่าวคือ ความละเลยเพิกเฉยของคู่ความในการนำพยานเข้าสืบ พิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นไปโดยเจตนา เมื่อคู่ความมีความเป็นไปได้ที่จะนำพยานเข้าสืบ พิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศสซึ่งใช้ระบบไต่ สวนเป็นหลัก จากการได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของ Henri Motulsky ทำให้มีการปรับปรุงแก้ไข ให้ระบบไต่สวนมีอิทธิพลเหนือระบบกล่าวหาอย่างเด่นชัด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 ก็ได้บัญญัติรับรอง เงื่อนไขและข้อจำกัดการใช้อำนาจของศาลไว้ด้วย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 146 วรรคสอง ว่า ผู้ พิพากษาไม่อาจสั่งให้มีมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีเพื่อแก้ไขความบกพร่องของคู่ความใน การนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้ ดังนั้น หากคู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์มีความบกพร่องในการ นำพยานเข้าสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี และความบกพร่องนั้นเป็นความละเลยที่ต้องรับผิดชอบของ คู่ความดังกล่าวแล้ว ศาลจะใช้อำนาจของศาลในระบบไต่สวนแสวงหาข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานในคดีเพิ่มเติมไม่ได้ ซึ่งในเรื่องนี้เป็นอำนาจในการใช้ดุลพินิจของศาล

โดยจากการศึกษานั้นสังเกตได้ว่าระบบกฎหมายซีวิลลอว์อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท⁵³

- 1) ซีวิลลอว์ที่ยังใช้กฎหมายโรมันและไม่มีแนวคิดในการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่ง
- 2) ซีวิลลอว์ที่เป็นระบบผสม กฎหมายโรมันเป็นบ่อเกิดกฎหมายที่สำคัญ แต่ยังคงได้รับ

อิทธิพลจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ด้วย ได้แก่ สกอตแลนด์ และประเทศที่ใช้กฎหมายโรมัน- ดัตช์ (แอฟริกาใต้ แซมเบีย ซิมบับเว ศรีลังกา และกียานา)

⁵³ อุกฤษณ์ ศรีพรหม. “อ้างแล้ว”.

3) ซีวิลลอว์ที่ใช้ประมวลกฎหมายเป็นหลัก เช่น ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งโดยทั่วไปแล้วซีวิลลอว์หมายถึงระบบกฎหมายซีวิลลอว์ประเภทนี้ และในบทความนี้จะเป็นการอธิบายถึงซีวิลลอว์ประเภทนี้เป็นหลัก

4) ซีวิลลอว์ประเภทสแกนดิเนเวียโดยมีพื้นฐานมาจากกฎหมายโรมันและกฎหมายจารีตรวมไปถึงการจัดทำประมวลกฎหมายบางส่วน กฎหมายของรัฐหลุยเซียน่าและคิวเบกอาจถือได้ว่าใช้ระบบผสมที่มีทั้งประมวลกฎหมายแพ่งในรูปแบบฝรั่งเศสและกฎหมายจารีตของฝรั่งเศสในยุคก่อนปฏิวัติ และยังได้รับอิทธิพลจากระบบคอมมอนลอว์ด้วย

สำหรับประเทศไทยวิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบได้ส่วนของศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ ผู้ที่เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจึงอยู่ที่ศาลกับจำเลย กล่าวคือ ศาลจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้แสวงหาข้อเท็จจริงโดยการซักถามพยานและแสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย การที่ให้ศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้ซักถามพยานเองนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า ตามระบบการสรรหาคัดเลือกและการอบรมตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาของศาลยุติธรรมไทย ไม่ได้ฝึกให้ผู้พิพากษามาทำหน้าที่เป็นผู้ซักความถามพยานมาตั้งแต่ต้น รวมทั้งประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากการพิจารณาคดีก็มาจากระบบกล่าวหาทั้งสิ้น ศาลมีเพียงหน้าที่วินิจฉัยจากพยานที่ฝ่ายโจทก์และจำเลยเสนอมา การที่จะให้ผู้พิพากษาในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบทำหน้าที่เป็นทนายความเสียเอง บางครั้งในการซักถามพยานอาจจะทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นทนายความอาชีพ ในการที่พยานเบิกความเท็จหรือพยายามบายเบี่ยงการเบิกความในข้อเท็จจริงใดหรือกลับคำให้การ ในการซักความของผู้พิพากษาก็อาจขาดเทคนิคในการค้นหาความจริงจากพยานก็ได้ทำให้ได้ข้อเท็จจริงมาประกอบการวินิจฉัยคดีไม่พอเพียง ประกอบกับการที่ศาลทำหน้าที่เป็นฝ่ายโจทก์เสียเองในการซักถามพยานเพื่อที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยนั้น และจำเลยมีหน้าที่พิสูจน์หักล้างในสิ่งที่ศาลได้แสวงหาข้อเท็จจริงหรือนำสืบพยาน ย่อมเสมือนหนึ่งศาลเป็นปฏิปักษ์กับตัวจำเลย จำเลยย่อมรู้สึกถึงความไม่เป็นกลางของศาลได้ ดังนั้น จำเลยกลับตกกลายเป็นภาระหนักในการต่อสู้คดีกับศาล ซึ่งในบางครั้งผู้พิพากษาถามพยานของจำเลยทำให้ไม่เป็นประโยชน์แก่จำเลย ฝ่ายจำเลยก็ต้องหาทางแก้ไขและซักถามพยานเข้าสู่แนวทางการต่อสู้คดีของตนเองให้ได้ ดังนั้น ในการยื่นคำคู่ความต่างๆ จึงเป็นการกระทำระหว่างศาลกับจำเลยโดยตรง และในการซักถามพยานโจทก์ โจทก์ก็ไม่แทบจะต้องถามพยานเพิ่มเติมเลย เพราะศาลถามในสิ่งที่โจทก์ต้องการหมดแล้ว แต่ตกเป็นฝ่ายจำเลยที่จะต้องถามพยานโจทก์หักล้างพยานโจทก์หรือพยานที่ศาลนำเข้ามาสืบเองให้ได้อันจะทำให้จำเลยเสียเปรียบในกรณีที่จำเลยไม่ได้กระทำผิดตามฟ้อง

3. การนำระบบผสมมาใช้ในประเทศไทย

แม้การพิจารณาคดีของศาลไทยเราจะมีได้ถือตามหลักกฎหมายของอังกฤษทุกประการ เพราะมีกลุ่มนักกฎหมายของไทยในอดีตไปศึกษาในประเทศอังกฤษเป็นจำนวนมากซึ่งรับเอาแนวความคิดตลอดจนรูปแบบกระบวนการพิจารณาคดีเข้ามาบรรจุในกระบวนการวิธีพิจารณาของไทยด้วยดังที่ปรากฏในกฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานตลอดถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางปฏิบัติในศาลไทยมีลักษณะที่ค่อนข้างห่างไกลจากศาลไทยยังมีบทบาทในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีค่อนข้างน้อย และมีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการสืบพยานมากคล้ายกับระบบไต่สวน แต่ทางปฏิบัติก็ยอมรับกันว่า ศาลไทยเรายังไม่ได้รับบทบาทที่กฎหมายให้ไว้มากนัก โดยปกติศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าไปสอดแทรกถามพยานโดยไม่จำเป็น ศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเองเช่นอย่างในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปช่วยถามให้ฝ่ายใดเลย ในคดีอาญาศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลย แต่ศาลจะไม่ช่วยซักถามพยานโจทก์ โดยถือหลักว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย ศาลจะไม่ช่วยถามพยานโจทก์ให้จำเลยได้รับโทษ ถ้าโจทก์นำสืบพยานหลักฐานไม่สิ้นสงสัยตามสมควรศาลก็จะยกฟ้อง และศาลถือเคร่งครัดว่าถ้าฟ้องโจทก์เคลื่อนคลุม หรือข้อนำสืบของโจทก์แตกต่างไปจากคำฟ้องแล้ว ศาลจะยกฟ้องเสมอ โดยไม่คำนึงถึงว่าตามความเป็นจริงจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ แม้ว่าหลักในเรื่องนี้จะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ก็ตาม วิธีปฏิบัติของศาลดังกล่าวมานั้น เป็นที่ยอมรับกันจนถือได้ว่าเป็นประเพณี ผู้พิพากษาผู้ใดไม่ปฏิบัติตามแม้โดยกฎหมายจะมีอำนาจทำได้ ก็จะเป็นที่ครหาว่าไม่วางตัวเป็นกลาง ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการก็ได้บัญญัติไว้ในข้อ 9 ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่า” การนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยาน ควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐาน หรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” จากการใช้คำว่าต่อเมื่อจำเป็นนั้น ทำให้เกิดปัญหาในแง่ของการปฏิบัติเพราะเป็นการยากที่จะบอกได้ว่าเมื่อใดจำเป็น และจำเป็นในมุมมองของแต่ละฝ่ายก็ต่างกัน นอกจากนี้ บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 ที่ให้ศาลเป็นผู้ถามพยานและเป็นผู้สืบพยานนั้นน่าจะเป็นบทบัญญัติทำนองเดียวกับที่เดิมบัญญัติไว้ในมาตรา 37 แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะพยาน ร.ศ. 113 ซึ่งเป็นเรื่องที่สมัยก่อนยังไม่มีผู้รู้กฎหมายคู่ความอาจไม่มีทนายความ และไม่สามารถซักถามเองได้ จึงได้บัญญัติให้อำนาจศาลเป็นผู้ถามพยานได้ แต่คู่ความอาจตกลงกันและขออนุญาตต่อศาลเป็นผู้ซักถามพยานเองได้ บทบัญญัติดังกล่าวคงเป็นเพียงให้ศาลช่วยถามพยานแทนคู่ความเท่านั้น คงมิให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงในคดีเองตามที่

ปฏิบัติอยู่ในระบบไต่สวน ส่วนอำนาจศาลที่จะเรียกพยานสืบเองนั้น สำหรับคดีอาญากฎหมายอังกฤษก็ให้อำนาจผู้พิพากษาไว้เช่นกัน เพราะถือว่าคดีอาญาเกี่ยวกับชีวิตและเสรีภาพของจำเลย จำต้องให้ศาลได้รับทราบความจริงใจให้มากที่สุด แต่ในคดีแพ่งผู้พิพากษาอังกฤษจะไม่มีอำนาจเรียกพยานมาสืบเองโดยคู่ความไม่ประสงค์ ซึ่งศาลไทยเราก็ถือปฏิบัติเป็นทำนองเดียวกัน บทบัญญัติของมาตรา 86, 116 และ 119 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 228, 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น การพิจารณาคดีและสืบพยานของประเทศไทยไม่อาจจะกลายเป็นระบบไต่สวนที่สมบูรณ์แบบไปได้

เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศชีวิตลอร์ดด้วยกัน ในประเทศไทยนั้นให้บทบาทของคู่ความและทนายความในการริเริ่มดำเนินการสืบค้นพยานหลักฐานรวมไปถึงความเนิ่นนานของขั้นตอนในการพิจารณาคดีก็ขึ้นกับคู่ความและทนายความเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ได้มีบทบัญญัติที่แสดงถึงรูปแบบไต่สวนอยู่ไม่น้อย เช่น ศาลมีอำนาจในการสอบถามข้อเท็จจริง อำนาจถามพยานอำนาจเรียกให้คู่ความมาศาลและไต่ถามทนาย ๗๗ หากแต่ในทางปฏิบัติศาลไทยยังคงใช้อำนาจดังกล่าวค่อนข้างน้อยและให้บทบาทแก่คู่ความและทนายความมากกว่าจึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเป็นแบบผสมที่ค่อนข้างไปทางกล่าวหาอยู่มาก ในศาลไทยนั้นการดำเนินคดีโดยหลักแล้วเป็นระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับอเมริกาเพียงแต่ไม่มีการใช้ระบบลูกขุนไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา สิ่งสำคัญอันเป็นหลักในคดีได้แก่คำฟ้องของโจทก์และคำให้การของจำเลยทำให้เกิดประเด็นในคดีที่ศาลจะต้องวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ที่ทั้งโจทก์และจำเลยบรรยายมาในคำคู่ความบางเรื่องศาลอาจวินิจฉัยได้เลยโดยอาศัยความรู้ทางกฎหมายของศาลไม่ต้องมีการพิสูจน์อะไรอีก ประเด็นประเภทนี้เรียกว่า “ปัญหาข้อกฎหมาย” ไม่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานแต่บางเรื่องศาลไม่อาจวินิจฉัยได้เพราะไม่ทราบว่าเชื่อคู่ความฝ่ายไหนดีความรู้ทางกฎหมายของศาลไม่อาจช่วยวินิจฉัยได้เว้นแต่คู่ความจะนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเชื่อตามข้อกล่าวอ้างของตนประเด็นแห่งคดีประเภทนี้เรียกว่า “ปัญหาข้อเท็จจริง” การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง คือการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นการที่ศาลนำพยานหลักฐานทุกประเภทที่คู่ความนำมาสืบไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคลพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ มาพิจารณาเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นคู่ความนำสืบเชื่อได้ตามข้ออ้างข้อเถียงในประเด็นข้อพิพาทหรือไม่ พยานหลักฐานที่ศาลจะนำมาชั่งเพื่อที่จะวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใดต้องเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมายหากพยานหลักฐานใดที่เข้ามาสู่สำนวนความโดยในชั้นพิจารณาได้มีการนำสืบหรืออ้างส่งแล้วแต่กฎหมายห้ามรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ดังนั้น การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจึงหมายถึงการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็นที่พิพาทโดยอาศัยพยานหลักฐานโดยศาลเป็นผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยสำหรับในประเทศไทยหลักในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

เพราะคำพิพากษาของศาลไทยมุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงปรัชญาในการวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานแต่ละชั้น

3.1 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1502/2550

แม้ว่าศาลชั้นต้นจะมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ 3405/2545 แล้ว เป็นคดีหมายเลขแดงที่ 6091/2545 ซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลอุทธรณ์ก็ตาม ข้อเท็จจริงในสำนวนคดีดังกล่าวก็มีข้อเท็จจริงที่ศาลอุทธรณ์จะรู้ได้เอง การที่ศาลอุทธรณ์ด่วนวินิจฉัยว่าฟ้องโจทก์เป็นฟ้องซ้อนโดยหยิบยกข้อเท็จจริงดังกล่าวขึ้นวินิจฉัย จึงไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณา เพราะเป็นการนำข้อเท็จจริงนอกฟ้องมาวินิจฉัยข้อกฎหมายแล้วพิพากษายกฟ้องโจทก์ และปัญหานี้เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ ข้อเท็จจริงตามรายงานการสืบเสาะและพินิจที่พนักงานคุมประพฤติรายงานต่อศาลมิใช่ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการสืบพยานของคู่ความและศาลไม่อาจนำมาเป็นเหตุยกฟ้องโจทก์ได้ การกระทำความผิดที่ต่อเนื่องเป็นกรรมเดียวแม้โจทก์แยกฟ้องเป็นหลายคดี ศาลก็จะพิพากษาลงโทษจำเลยทุกคดีไม่ได้ และ ป.วิ.อ. มาตรา 176 วรรคหนึ่ง มิได้บัญญัติห้ามมิให้ศาลสืบพยานหลักฐานต่อไปในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ป.วิ.อ. มาตรา 228 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจโดยพลการที่จะสืบพยานเพิ่มเติม

3.2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2714/2526

แม้ศาลชั้นต้นจะสืบพยานโจทก์จำเลยเสร็จและนัดฟังคำพิพากษาแล้ว แต่ก่อนศาลมีคำพิพากษา ศาลจะต้องตรวจสอบสำนวนไต่สวนพิจารณาและอาจสืบพยานของศาลเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ได้ ฉะนั้น ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาจึงเรียกว่าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาเมื่อมีเหตุอันควร โจทก์ย่อมขอเพิ่มเติมฟ้องได้ โจทก์ขอเพิ่มเติมฟ้องโดยอ้างว่าพิมพ์ข้อความเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุตกไป นับว่ามีเหตุอันสมควรที่โจทก์จะขอเพิ่มเติมฟ้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 163 สถานที่ซึ่งเกิดการกระทำผิดเป็นรายละเอียดซึ่งต้องแถลงในฟ้อง โจทก์ขอเพิ่มเติมฟ้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาไม่ถือว่าทำให้จำเลยเสียเปรียบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 164 เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธลอยและนำสืบฐานที่อยู่แสดงว่าจำเลยเข้าใจข้อหาของโจทก์ดีไม่ว่าโจทก์จะได้บรรยายสถานที่เกิดการกระทำผิดมาในฟ้องตั้งแต่แรกหรือไม่ ที่โจทก์ขอเพิ่มเติมสถานที่กระทำความผิด จึงไม่ทำให้จำเลยหลงต่อสู้อยู่

ถึงแม้ว่าการระบบไต่สวนนั้นจะมีข้อดีในแง่ความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการลงโทษจำเลย แต่หากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีขาดความชำนาญในการค้นหาพยานหลักฐานอาจเกิดผลเสียแก่คู่ความได้ ผู้ศึกษาจึงไม่เห็นด้วยกับการใช้ระบบไต่สวนเต็มรูปแบบในศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ระบบไต่สวนเป็นการไม่เคารพสิทธิของจำเลยมาก โดยเฉพาะการ

ที่ทำให้คำสั่งใดๆ และคำพิพากษาของศาลถึงที่สุด ยิ่งทำให้ขาดระบบตรวจสอบและถ่วงดุล นอกจากทำให้จำเลยตกเป็นกรรมในคดีแล้ว ยังไม่มีการตรวจสอบให้ถึงที่สุดได้อีก ยิ่งทำให้เป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงด้วย การดำเนินคดีอาญาที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นสิ่งที่นานาอารยประเทศเห็นกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และยอมทำให้ “ขาดคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตย” ด้วยเช่นกัน

ผู้เขียนศึกษาพบว่า ระบบวิธีพิจารณาความอาญาตามหลักสากลในปัจจุบัน จะใช้ระบบผสมระหว่างระบบกล่าวหาที่ระบบไต่สวน ซึ่งได้ผ่านวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยได้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของการใช้ระบบใดระบบหนึ่งอย่างเดียว ระบบวิธีพิจารณาความตามของสกุลกฎหมายของโลก 2 ระบบใหญ่ คือ สกุลคอมมอนลอว์หรือระบบแองโกล-อเมริกันใช้ระบบผสมที่เน้นไปในทางระบบกล่าวหา และสกุลซิวิลล์ ลอว์ หรือระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรปก็ระบบผสมเช่นเดียวกัน แต่ที่เน้นไปในทางระบบไต่สวน โดยนำระบบกล่าวหา มาลดความเข้มข้นของระบบไต่สวนลงบางประการ จึงเห็นได้ว่า ไม่มีประเทศใดในโลกที่จะมุ่งใช้ระบบวิธีพิจารณาความระบบใดระบบหนึ่งเพียงระบบเดียว การที่ประเทศไทยยังใช้ระบบวิธีพิจารณาความ โดยระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหาเพียงอย่างเดียว จึงเป็นการใช้หลักกฎหมายที่ล้าสมัยและย้อนยุคอย่างยิ่ง แต่ผู้ศึกษาเห็นด้วยด้วยที่ให้ข้าราชการที่กระทำความผิดทุจริต คอร์รัปชันขึ้นศาลพิเศษและมีระบบวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวน แต่จะต้องแก้ไขข้อเสียของระบบไต่สวนเต็มรูปแบบที่ทำให้จำเลยเป็นกรรมแห่งคดีแล้วใช้ข้อดีของระบบกล่าวหา มาเสริมเพื่อยกฐานะของจำเลยเป็นประธานแห่งคดีและเคารพหลักสิทธิมนุษยชนของจำเลย ในการพิจารณาคดีควรยอมรับหลักฟังความทุกฝ่ายในทุกชั้น การไต่สวนและการพิจารณาของศาลคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นจะเป็นการให้โอกาสจำเลย รวมทั้งจำเลยยังบริสุทธิ์จนกว่าจะถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดดังเช่นคดีอาญาทั่วไป และไม่ควรที่จะถือว่าจำเลยถูกพิพากษาว่ามีความผิดในเบื้องต้น ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้จะต้องรับฟังจำเลยได้กระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย โดยในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 นั้น ควรบัญญัติให้ชัดเจนให้นำมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้ได้ด้วย

4. วิเคราะห์ปัญหาในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศไทย

ในส่วนของประเทศไทยนั้น จากที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจึงพบว่าการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยได้พัฒนารูปแบบไปอย่างมากทำให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างยากลำบากขึ้น จำนวนเงินที่คอร์รัปชันมากขึ้น รวมทั้งในปัจจุบันนักธุรกิจยินดีที่จะจ่ายสินบนอย่างเต็มที่เพื่อแลกกับความ

สะดวกรวดเร็วในการดำเนินงาน ดังนั้น ปัญหาการทุจริตในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นเรื่องที่น่าห่วงใย เพราะมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปและมีพัฒนาการมากขึ้น ทำให้รูปแบบการทุจริตในปัจจุบัน จึงยากแก่การทำความเข้าใจของสังคม อาทิเช่น คำว่า การทุจริตเชิงนโยบาย การมีผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นต้น ซึ่งรูปแบบการทุจริตเหล่านี้เป็นรูปแบบการทุจริตที่ร่วมสมัย ด้านหนึ่งเป็นการดำรงอยู่ของการทุจริตแบบเก่าซึ่งระบบที่เสริมให้มีการทุจริตคอร์รัปชันกันสูงขึ้น คือระบบพวกพ้อง ตัวอย่างเช่น ข้าราชการหรือกองทัพมีการแต่งตั้งโยกย้ายประจำฤดูกาล มักจะถูกมองจากสังคมว่าคนที่ได้เลื่อนตำแหน่งสำคัญๆ ก็มีแต่พรรคพวกเดียวกัน ที่มาของระบบพวกพ้องมีที่มาจากน่าสนใจ จากวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีน จะมีสายสัมพันธ์เป็นศูนย์กลางของกลุ่มคนวงใน หมายถึง วงแรกคือ ครอบครัว ส่วนวงถัดมา คือ คนที่เสมือนญาติซึ่งถือเป็นการให้เกียรติเป็นญาติจากความไว้เนื้อเชื่อใจ แม้ว่าจะไม่ใช่ญาติโดยสายเลือดก็ตาม ความผูกพันกับบุคคลอื่นขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของความสัมพันธ์ส่วนตัว ส่วนกลุ่มคนวงนอก ได้แก่ พนักงานหรือเพื่อนร่วมงาน การพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์นี้จะอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัว จะช่วยแก้ไขปัญหาของความไม่ไว้วางใจได้ สำหรับคนเชื้อสายจีนหรือมีวัฒนธรรมแบบจีนจะเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าที่อื่น เนื่องจากบริบททางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่โครงสร้างตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสังคม ประกอบด้วย ค่านิยมทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ค่านิยมแบบขงจื้อ ความไว้เนื้อเชื่อใจ ระบบการอยู่ร่วมกัน ความเหลื่อมล้ำของอำนาจ และระบบอุปถัมภ์ ทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติกันทั่วไป และเกิดการยอมรับในสังคมจนทำให้เกิดปฏิบัติการทางสังคม ด้วยการแบ่งกลุ่มคนในสังคมแบ่ง คนวงในกับคนวงนอก ซึ่งคนวงในจะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่ากลุ่มคนวงนอก มีการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว และความจงรักภักดีเป็นกลไกสำคัญของระบบพวกพ้องขยายไปสู่องค์กร รวมถึงสถาบันทางสังคมต่อไป ซึ่งประเทศไทยก็ได้ซึมซับเอาระบบนี้มาใช้มีใช้น้อย เนื่องจากคนเชื้อสายจีนเข้ามาตั้งรกรากและมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในประเทศไทยเป็นเวลานาน การเปลี่ยนแปลงเรื่องเหล่านี้เป็นไปมาอย่างช้า ๆ หลายช่วงอายุคน ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะทำให้ค่านิยมของระบบพวกพ้องจะสูญหายไปในระยะเวลานี้สั้น เนื่องจากว่าค่านิยมของระบบพวกพ้อง เกิดขึ้นทั่วทั้งองค์กรและสังคมวัฒนธรรมเอเชียที่มีคนเชื้อสายจีนอาศัยอยู่และทำมาค้าขายด้วย⁵⁴

เนื่องจากสังคมไทยไม่ได้ตอบสนองและให้ความใส่ใจกับปัญหาเหล่านี้มากนัก เพราะสังคมไทยขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการทุจริต รัฐบาลเองก็ขาดการเอาใจใส่ในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ ในอดีตที่ผ่านมาเน้นนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้เป็นการ

⁵⁴ รัตพงษ์ สอนสุภาพ. “ภูมิทัศน์ทางคอร์รัปชัน”. ค้นคืนเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2557 จาก

เปิดโอกาสให้มีการให้สินบทแก่ข้าราชการของหน่วยงานรัฐจนเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นประเพณีในการให้สินน้ำใจ ค่าน้ำร้อนน้ำชาและในปัจจุบันนี้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันมาในรูปของการทุจริตแบบใหม่ที่มาพร้อมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เจ้าหน้าที่รัฐ จะต้องร่วมมือกันเองหรือร่วมมือกับประชาชน ภาคเอกชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและไม่ทำการทุจริตเสียเองรวมถึงควรมีการประชาสัมพันธ์ราชการใสสะอาด เผยแพร่ให้ความรู้เรื่องการทุจริตและโทษที่จะได้รับ การสร้างหน่วยงานสุจริตหรือหน่วยงานใสสะอาด

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของประเทศ โดยถูกบรรจุในยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๕) ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว โดยมีนโยบายในการอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มุ่งเน้นการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้หลักนิติธรรมให้เป็นไปอย่างเปิดเผย ถูกต้องตามกฎหมาย มีมาตรฐานที่ชัดเจน เสริมสร้างบทบาทของศาลยุติธรรมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และพัฒนาบุคลากร โดยเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึกในการอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสำนักงานศาลยุติธรรมได้นำนโยบายของประธานศาลฎีกามาเป็นแนวทางในการบริหารงานของศาลยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างการอำนวยความสะดวกให้มีความมาตรฐานระดับสากล และให้ประชาชนเข้าถึงศาลยุติธรรมได้โดยง่าย จึงขอประกาศเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานของสำนักงานศาลยุติธรรมต่อข้าราชการศาลยุติธรรม เจ้าหน้าที่และต่อสาธารณชน เพื่อให้หน่วยงานที่สังกัดในสำนักงานศาลยุติธรรมปฏิบัติราชการโดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ และดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีมาตรฐานชัดเจนและอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้น การที่มีประเทศไทยได้มีการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ขึ้นมานั้นจึงเป็นเพียงอีกหนทางหนึ่งเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้ และทางศาลทุจริตและประพฤติมิชอบก็ได้มีการวางแนวทางการควบคุม และป้องกันปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อจะได้นำมาประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เห็นอย่างชัดเจน โดยมีการกำหนดทั้งเป้าหมายและตัวชี้วัด อันจะเป็นตัวอย่างของหน่วยงานราชการที่หน่วยงานอื่นๆ จะได้ถือเป็นแบบอย่างดำเนินการป้องกันการทุจริตต่อไป รายละเอียดปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แนวทางการควบคุมและป้องกันการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

สำนักอำนวยการประจำศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง

ลำดับ ที่	มาตรการ	วิธีดำเนินการ	เป้าหมายและ ตัวชี้วัด	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
1.	การกระจาย อำนาจในการ ปฏิบัติราชการ เพื่อป้องกันและ ปราบปรามการ ทุจริต	1. การมอบอำนาจในการ ปฏิบัติราชการในเรื่องการ บริหารจัดการทุกด้าน เพื่อ กระจายและถ่วงดุลการใช้ อำนาจ	มีการมอบ อำนาจให้ผู้รับ มอบอำนาจ สามารถ ดำเนินการได้ อย่างน้อย 5 เรื่อง	ต.ค.-ธ.ค. 2559 ม.ค.-ก.ย. 2560 (รอบการ โยกย้าย ผู้บริหาร)	ส่วนช่วย อำนวยการ
2.	พัฒนาระบบ และกลไกใน การตรวจสอบ ควบคุมภายใน เพื่อการ ปฏิบัติงานที่ ถูกต้องและมี ประสิทธิภาพ	1. จัดให้มีการวางระบบ ควบคุมภายในตามระเบียบ ที่สำนักงานศาลยุติธรรม กำหนด	1. มีแผนการ ควบคุมภายใน ของสำนัก อำนวยการ ประจำศาล ศาล อาญาคดีทุจริต และประพฤติมิ ชอบกลางอย่าง น้อย 1 ฉบับ	ดำเนินการ เป็นรายไตรมาส	ทุกส่วนงาน
		2. จัดให้มีการควบคุม ภายในด้านการเงินการคลัง ตามระเบียบคณะกรรมการ ตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วย การกำหนดมาตรฐานการ ควบคุมภายใน พ.ศ. 2544	2. มีการจัดทำ ปฏิทินการ ปฏิบัติและมี การปรับปรุง แก้ไขปฏิทิน การปฏิบัติงาน อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง	ดำเนินการ เป็นรายไตรมาส	ทุกส่วนงาน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	มาตรการ	วิธีดำเนินการ	เป้าหมายและ ตัวชี้วัด	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
			3. มีการจัดทำ แผนควบคุม ภายในด้าน การเงินการคลัง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง		
			4. มีการจัดทำ รายการผลการ กำกับดูแล และ ผลการปฏิบัติงาน อย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง		
3.	พัฒนา สมรรถนะ และขีดความสามารถ บุคลากรใน การป้องกัน และ ปราบปราม การทุจริต	1. ส่งเสริมค่านิยมการ ยกย่องและเชิดชูความดี ความซื่อสัตย์ สุจริต โดยยึดเป็นค่านิยมและ สมรรถนะหลักของ สำนักงานศาลยุติธรรม	จัดกิจกรรม คัดเลือก และ ประกาศ ข้าราชการที่ ประพฤติดีมี คุณธรรม จริยธรรม มีใจ ให้บริการ อุทิศ เวลาให้ทาง ราชการ โดย คัดเลือกจาก บุคลากรทุกคน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	ม.ค.-ส.ค. 2560	ส่วนช่วย อำนาจการ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	มาตรการ	วิธีดำเนินการ	เป้าหมายและ ตัวชี้วัด	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
		2. รณรงค์เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับ มาตรฐาน จริยธรรม และวินัย รวมถึงข้อพึง ระวังในการมี พฤติกรรม ที่เข้าข่าย ทุจริตและประพฤติ ชอบของข้าราชการและ ลูกจ้าง	ข้าราชการและ ลูกจ้างของ หน่วยงานไม่ถูก ข้อร้องเรียนที่ เกิดขึ้นจากการ ประพฤติและ ปฏิบัติผิด มาตรฐานทาง จริยธรรม หรือ พฤติกรรมที่เข้า ข่ายทุจริตและ ประพฤติมิชอบ เป็นร้อยละ 0	ต.ค.-ธ.ค. 2559 ม.ค.-มี.ค. 2560	ส่วนช่วย อำนาจการ
		3. จัดการเสริมสร้าง จิตสำนึกเรื่องความ รับผิดชอบในการ ปฏิบัติหน้าที่ของ ข้าราชการ เรื่องการ จัดทำข้อตกลงผลการ ปฏิบัติงานระหว่าง ผู้บังคับบัญชาและ ผู้ใต้บังคับบัญชา	- ร้อยละของผล การปฏิบัติงานที่ บรรลุตามคำ รับรองการปฏิบัติ ราชการทั้งด้าน มุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้าน สมรรถนะ	ต.ค.-ธ.ค. 2559 ม.ค.-มี.ค. 2560	ทุกส่วนงาน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	มาตรการ	วิธีดำเนินการ	เป้าหมายและ ตัวชี้วัด	ระยะเวลา ดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
		4.จัดพิธีถวายสัตย์ ปฏิญาณเพื่อเป็น ข้าราชการที่ดีและเป็น พลังของแผ่นดิน สนับสนุนให้บุคลากร ได้รับการพัฒนา การ ส่งเสริมความรู้ ความ เข้าใจในเรื่องความ ซื่อสัตย์ สุจริต มี จิตสำนึกและค่านิยม เพื่อให้สามารถปฏิบัติ หน้าที่ตามหลักธรรมมาภิ บาล หรือให้เข้า ร่วมโครงการที่ เกี่ยวข้องกับการ ป้องกันการทุจริต และ ประพฤติมิชอบทั้งด้าน จริยธรรม คุณธรรม	- บุคลากรได้เข้า ร่วมในกิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ดังกล่าวของ หน่วยงานทั้ง ภายในและ ภายนอกไม่น้อย กว่าร้อยละ 80	ตามแผน ปฏิบัติงาน/ โครงการของ ศาลอาญา คดีทุจริตและ ประพฤติ มิชอบกลาง	ทุกส่วนงาน
		5. สนับสนุนและ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เช่น การ พัฒนาจิตใจ ปฏิบัติ ธรรม ฟังเทศน์ รวมถึง การเข้าร่วมพิธีทาง ศาสนาและวันสำคัญ ทางศาสนาทุกศาสนา	- บุคลากรที่ได้รับ การพัฒนาความรู้ สามารถนำความรู้ ที่ได้รับไปประยุกต์ ใช้ในการปฏิบัติ หน้าที่ตามหลัก ธรรมาภิบาล ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80	ต.ค.-ธ.ค. 2559 ม.ค.-มี.ค. 2560	ทุกส่วนงาน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับที่	มาตรการ	วิธีดำเนินการ	เป้าหมายและตัวชี้วัด	ระยะเวลาดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบ
4.	การประชาสัมพันธ์และการรณรงค์เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรตระหนักถึงผลกระทบของการทุจริตประพฤติมิชอบและสำนึกถึงคุณแผ่นดิน	1. รณรงค์เผยแพร่การปฏิบัติงานให้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี และให้มี การครองตนที่ดี 2. เผยแพร่ผลการประชุมตามมติ ก.ศ. เรื่องการลงโทษทางวินัย 3. จัดช่องทางการรับเรื่องร้องเรียน 4. ส่งเสริมสิทธิในการรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 พรบ. ข้อมูลข่าวสาร	1. ความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการจากหน่วยงานไม่น้อยกว่าระดับ 4.5 2. เผยแพร่มติที่ประชุม ก.ศ. ไม่น้อยกว่า ๓ ครั้ง/ปี 3. จัดให้มีช่องทางรับเรื่องร้องเรียนอย่างน้อย 2 ช่องทาง 4. ร้อยละของเรื่องที่สามารถให้บริการ/เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ไม่น้อยกว่า 5 เรื่องต่อปี	รายไตรมาสของปี ทุก 6 เดือน รายไตรมาสทุก 3 เดือน ต.ค. 59-ก.ย. 60 ต.ค. 59-มี.ค. 60 ต.ค. 59-ก.ย. 60	ส่วนช่วย อำนาจการ

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาคอร์รัปชัน โดยเฉพาะปัญหาการกินสินบาทค่าสินบนของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น จะว่าไปแล้วจะไปโทษผู้รับหรือเรียกรับฝ่ายเดียวคงไม่ได้ แต่ฝ่ายผู้ให้ก็ต้องร่วมมือกันสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่จะ“ไม่ได้” รับสินบนเหล่านั้นด้วยสำหรับประเทศไทยนั้น การดำเนินการที่ผ่านมาของรัฐบาลมุ่งเน้นการสร้างระบบตรวจสอบภาครัฐราวกับว่าข้าราชการทุกคนทุจริต จนทำให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอื่นที่ซื่อสัตย์สุจริตทำงานได้ยากแต่ถ้ามองปัญหาคอร์รัปชันตามหลักเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นกลไกของอุปสงค์และอุปทาน กล่าวคือ มีผู้ที่ต้องการ

จ่ายเงินสินบนและมีผู้ประสงค์ที่จะรับ อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่มีมาตรการตรวจสอบพฤติกรรมของภาคเอกชน หรือผู้ที่ต้องการจ่ายเงินสินบนเท่าที่ควร เมื่อพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนถูกควบคุมอย่างเหมาะสมแล้ว น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาการติดสินบน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่เกี่ยวกับการคอร์รัปชันได้

ดังนั้น หากจะมุ่งในการแก้ปัญหายุทธศาสตร์ระดับนั้นเริ่มแรกควรแก้ไขค่านิยมแนวคิดเรื่องระบบพวกพ้องให้หมดไปและในทางปฏิบัติหน่วยงานต่างๆ ควรจะส่งเสริม และสร้างเสริมมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและต่อต้านการคอร์รัปชัน ส่งเสริม และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างองค์กรรวมทั้งช่วยเหลือทางด้านเทคนิคให้ข้อมูลกันระหว่างองค์กรเพื่อป้องกันและต่อสู้กับการคอร์รัปชัน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบทุกๆ หน่วยงานของรัฐซึ่งวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดคือให้ลงข้อมูลทุกอย่างในหลักการสำคัญลงไว้บนระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อประชาชนทุกคนจะมีสิทธิร่วมกันตรวจสอบได้โดยง่าย รวมถึงการนำสินทรัพย์กลับคืนมาเป็นของรัฐต่อไป

5. วิเคราะห์ปัญหาในการฎีกา

การฎีกาเป็นกระบวนการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อขอให้ศาลที่มีลำดับชั้นสูงกว่าตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาล่าง ในเชิงประวัติศาสตร์ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้รับอิทธิพลความคิดการฎีกามาจากรูปแบบการฎีกาของระบบกฎหมายซีวิลลอว์และกฎหมายศาสนาในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของคำร้องขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดจากกระบวนการพิจารณา (Writ of Error) ที่ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นระบบการฎีกาในแบบปัจจุบัน ส่วนในประเทศไทย แนวคิดการฎีกามาจากการที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์เพื่อให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานความยุติธรรม สำหรับประเทศที่มีแนวคิดว่าการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการฎีกาอย่างก็จะเลือกใช้ทฤษฎีระบบการฎีกาแบบสิทธิ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีในแง่ของการได้รับการอำนวยความสะดวกจากสามชั้นศาล แม้ว่าระบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาาคติความจำนวนมากค้างพิจารณาในศาลสูงก็ตามแต่ก็เป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความอย่างแท้จริง

ส่วนประเทศที่มีแนวคิดว่าการฎีกาที่กระทำได้เฉพาะบางกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น เช่น การฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ หรือกรณีพบพยานหลักฐานใหม่ ประเทศเหล่านี้จะเลือกใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาติ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การอุทธรณ์ฎีกามีความสำคัญต่อคู่ความในแง่ที่ทำให้คำพิพากษาได้รับการตรวจสอบข้อผิดพลาดที่

อาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการปรับใช้ข้อกำหนดกับข้อเท็จจริง และมีความสำคัญต่อสังคม โดยการทำให้เกิดพัฒนาการของหลักกฎหมาย ทำให้การใช้กฎหมายเป็นไปในทางเดียวกัน และตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศาลสูงสุดมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา ซึ่งมักเป็นคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกำหนดสำคัญหรือยังไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุดในเรื่องนั้นมาก่อนในกรณีของประเทศไทยได้มีการวางแนวคิดเพื่อให้ศาลฎีกาของประเทศไทยมีอำนาจใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาดังเช่นในต่างประเทศ ต่อมาจึงมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ โดยมุ่งให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีสำคัญและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา แต่ระบบดังกล่าวไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากแบบสิทธิเป็นแบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงมีสิทธิในการฎีกาคดีอาญาตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดิมทุกประการ นอกจากนี้ การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวมีผลดีในแง่ความคล่องตัวและความสะดวกของการปฏิบัติงานในศาลฎีกา แต่ในความเป็นจริงก็ได้ช่วยลดปริมาณคดีค้างพิจารณาเท่าที่ควร และก่อให้เกิดผลเสียต่อคู่ความและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์การบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้ ดังนั้น การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้การคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษาและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาของศาลฎีกาได้ ซึ่งในศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นตามมาตรา 44 ถึง มาตรา 48 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ผู้ฎีกาต้องยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาไว้พิจารณาตามมาตรา 46 พร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือน แต่มาตรา 46 ให้ศาลฎีกามีอำนาจรับฎีกาตามมาตรา 44 ไว้พิจารณาได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย และในตอนท้ายของมาตรา 46 นั้นยังบัญญัติอีกว่าในกรณีที่อัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกา เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐกับจำเลยซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยเช่นกัน ยิ่งในคดีอาญาทุจริตนั้นบางครั้งมีความซับซ้อนพยานหลักฐานของฝั่งจำเลยที่มีในการสืบพยานอาจไม่ครบถ้วนเนื่องจากบางกรณีจำเลยอาจเป็นข้าราชการผู้น้อยอาจถูกนักการเมืองหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่โยนความผิดให้รับแทนเพื่อให้พวกกระด้างรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดี ถ้าหากไม่เปิดโอกาสให้จำเลยได้มีโอกาสฎีกาตามสิทธิแต่ต้องรอการรับรองเพื่อฎีกานั้น อาจมีการพิพากษาลงโทษจำเลยผิดตัว และผู้กระทำความผิดที่แท้จริงก็รอดพ้นความผิดไปเช่นนี้ความยุติธรรมก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้แต่อย่างใด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ในปัจจุบันการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการและการเมืองมีความรุนแรงและเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นอย่างมาก การที่จะปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันให้หมดไปจากประเทศไทยคงต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร รวมถึงการจัดค่านิยมในระบบอุปถัมภ์ ระบบพวกพ้อง การเกื้อหนุนเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน การที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้วิธีการพิจารณาคดีโดยนำระบบไต่สวนเข้ามาใช้ แม้ว่าจะทำให้ศาลมีบทบาทและอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ไม่ถูกจำกัดให้พิจารณาเฉพาะเพียงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่คนฟ้องหรือคู่ความเสนอเหมือนคดีอาญาทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติหากผู้พิพากษาท่านใดขาดความรู้ความชำนาญในการค้นหาความจริง การแสวงหาพยานหลักฐานแล้ว โดยผู้พิพากษาส่วนใหญ่ถูกฝึกมาจากระบบกล่าวหา เช่นนี้ย่อมเป็นผลเสียแก่คู่ความ ซึ่งระบบกล่าวหาอันนั้นจะเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้หาหลักฐานโต้กันศาลได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้เกิดความเป็นธรรมอย่างเช่นในประเทศฝรั่งเศสนั้นผู้พิพากษาไต่สวนจะมีบทบาทในชั้นสอบสวนด้วย โดยผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนจึงได้รับการเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ผู้พิพากษาสอบสวน” ด้วย นอกจากนี้ผู้พิพากษาไต่สวนยังมีอำนาจในการสั่งขังผู้ถูกไต่สวนไว้ชั่วคราวระหว่างการไต่สวนด้วยและในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาผู้พิพากษาไต่สวนมีภารกิจสำคัญสองประการคือ ภารกิจไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดซึ่งมีอำนาจในการสอบสวนด้วยตนเองได้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาซึ่งมีอำนาจเหมือนพนักงานสอบสวนของไทย หรือหากไม่สอบสวนด้วยตนเองก็อาจร้องขอให้ตำรวจฝ่ายคดีหรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการแทนก็ได้ อำนาจสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวนมีตั้งแต่การสอบปากคำไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกไต่สวนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง การเดินทางไปตรวจสถานที่เกิดเหตุ การค้นที่พังกาอาศัยของผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลที่อาจมีส่วนร่วมกับการกระทำความผิดการยึดวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสิ่งของที่บ่งชี้การกระทำความผิด การที่ผู้พิพากษามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินคดีมาตั้งแต่แรกนี้ จะทำให้เข้าใจและแสวงหาพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนในฝรั่งเศสยังเข้าไปมีบทบาทไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ

ตัวผู้กระทำความผิด โดยมีหลักการว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องพิจารณาถึงความเป็นมา และพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดประกอบด้วย เพื่อให้การพิจารณาลงโทษมีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดที่เขาได้กระทำ การไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนี้ ในคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องกระทำทุกคดี แต่ในความผิดฆนัตโทษนั้นจะกระทำเมื่อผู้พิพากษาไต่สวนพิจารณาเห็นว่าสมควรทำการไต่สวน ที่ต้องทำการไต่สวนเช่นนี้ก็เพื่อให้ได้ทราบความเป็นมาแห่งความประพฤติของผู้ถูกไต่สวนเพื่อพิจารณาลงโทษให้ได้เหมาะสมกับตัวผู้ถูกไต่สวนตามทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ที่ได้กล่าวมาแล้ว หากพิจารณาถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น นอกจากจะวางกฎเกณฑ์ที่มีวัตถุประสงค์ในการค้นหาความจริงแท้ในคดีโดยอาศัยมาตรการและกลไกของรัฐที่มีประสิทธิภาพแล้ว ยังมุ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย รวมถึงบุคคลอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องในคดีด้วย แต่ที่ยังขาดไปคือบทบาทของผู้พิพากษาในอันที่จะมีส่วนร่วมในการไต่สวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด หากสามารถนำหลักการของประเทศฝรั่งเศสมาปรับใช้ ย่อมจะสามารถทำให้ระบบไต่สวนที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาและประพฤติมิชอบกำหนดไว้นั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับการยื่นฎีกาของคู่ความนั้น การกำหนดให้ผู้ฎีกาต้องยื่นคำร้องแสดงเหตุที่ศาลฎีกาควรรับฎีกาไว้พิจารณาตามมาตรา 46 พร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือน แต่ตามมาตรา 46 กลับกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจรับฎีกาตามมาตรา 44 ไว้พิจารณาได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย และในตอนท้ายของมาตรา 46 นั้นยังบัญญัติอีกว่าในกรณีที่ยอการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกา เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันหรือไม่เสมอภาคระหว่างผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐกับจำเลยซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยเช่นกัน แม้กฎหมายดังกล่าวจะพึงใช้บังคับได้ไม่นานก็ตาม แต่ขั้นตอนในการขออนุญาตฎีกานั้นมีความซับซ้อนตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 45 ต้องประกอบด้วยของค้คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาหนึ่งคนและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน โดยการวินิจฉัยให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้บังคับตามความเห็นของฝ่ายที่เห็นควรรับฎีกานั้น ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้เป็นการใช้ผู้พิพากษาซึ่งทรัพยากรบุคคลโดยสิ้นเปลือง มองในทางตรงกันข้ามหากกำหนดให้ผู้พิพากษาดังกล่าวมีอำนาจรับฎีกาและพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีไปได้โดยเสียทีเดียว ย่อมจะก่อให้เกิดความเสมอภาค รวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ให้ความรู้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นในเรื่องระบบไต่สวนและให้เข้าใจบทบาทของตนในระบบไต่สวนและมีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้ผู้พิพากษาฝึกการทำหน้าที่ถามพยานเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดีและสืบพยานในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต่อหน้าที่กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

2.2 ศาลควรมีบทบาทถามพยานเพื่อค้นหาความจริงอย่างเช่นในประเทศฝรั่งเศส ดังที่ผู้พิพากษาศาลไต่สวนทำ รวมถึงในการสืบพยานหากกรณีศาลยังไม่ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนเพียงพอในประเด็นใด ศาลควรจะถามพยานเอง กรณีเช่นนี้ ควรมีข้อกำหนดให้ศาลต้องเรียกพยานมาเพื่อขังน้ำหนักพยานเพิ่มเติมได้และให้ได้ข้อเท็จจริงชัดเจนในประเด็นนั้น ๆ มาประกอบการพิจารณาตัดสินคดีมากยิ่งขึ้น

2.3 ในศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบควรวางนโยบายให้เน้นการพิจารณาในระบบไต่สวนแบบผสมผสานกับระบบกล่าวหา เพื่อเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาคดีตัดสินคดีได้ครบถ้วนสมบูรณ์ หลีกเลี่ยงการเอาเปรียบกันระหว่างคู่ความในเชิงเทคนิค ทั้งให้อำนาจศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสามารถรับฟังพยานหลักฐานใหม่ที่นำเชื่อได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย

2.4 กำหนดให้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมในมาตรา ๖ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.๒๕๕๕ ว่า “ให้ผู้พิพากษาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้นมีอำนาจเข้าร่วมในการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาได้ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป เมื่อได้รับแจ้งว่ามีผู้ถูกกล่าวหาตามพระราชบัญญัตินี้”

2.5 ผู้พิพากษาควรมีบทบาทในลักษณะเชิงรุก ควรกล้าตัดสินใจและใช้อำนาจในการสืบพยานบุคคล หรือการเรียกพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวกับประเด็นในคดี มาสืบตามที่เห็นจำเป็นโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 และ 87(1) รวมถึงการที่ศาลใช้อำนาจซักถามพยานเอง เพื่อให้ได้ความจริงแท้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่

2.6 ในการพิจารณาคดีควรยึดหลักในการรับฟังความทุกฝ่ายและสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณาต้องกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และเที่ยงธรรม และระบบไต่สวนที่อาศัยหลักการบริหารจัดการที่ดี ไม่ควรที่จำกัดสิทธิในการฎีกา เพราะเป็นการจำกัดสิทธิของจำเลยและละเมิดสิทธิมนุษยชน

2.7 มีการออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมาย และมีมาตรการปราบปรามการทุจริตคอร์ปชั่นอย่างกว้างขวางครอบคลุม และมีการทบทวน ปรับปรุงกฎหมายต่อต้านคอร์ปชั่นอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการเพิ่มบทลงโทษ

2.8 ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทเผยแพร่ และให้ความรู้เรื่องการทุจริตคอร์ปชั่นแก่ประชาชนรวมทั้งมีหน่วยงานที่ประเมินประสิทธิภาพเพื่อวัดผลว่าเมื่อมีการให้ความรู้แก่ประชาชนแล้ว การทุจริตคอร์ปชั่นมีอัตราลดลงเพียงใด

2.8 มุ่งสร้างค่านิยมให้ฝังลึกในระบบราชการว่า ทุกคนต้องเป็นผู้มีคุณธรรม โดยจัดการพัฒนาจริยธรรมข้าราชการ พร้อมสร้างระบบป้องกันและกำจัดมิให้วัฒนธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้หมดไปจากระบบราชการ รวมทั้งปลูกจิตสำนึกข้าราชการรุ่นใหม่ ให้ทำงานอย่างตรงไปตรงมา มีคุณธรรม ให้สำนึกนึกว่างานราชการนั้นเป็นงานที่มีเกียรติ รวมถึงมีการเพิ่มบทลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่กระทำความผิด

2.9 รัฐบาลควรรับรองหรือให้สัตยาบันศาลอาญาระหว่างระหว่างหรือองค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ทางอาญาใดๆที่ประเทศไทยยังไม่ได้ให้การรับรองหรือลงสัตยาบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- พระราชบัญญัติ มาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายอาญา
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559
- ธานี วรภัทร์.(2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- เข็มชัย ชูติวงศ์.(2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ
- ณรงค์ ไชหาญ.(2543). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2555). *ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา. หน่วยที่2. แนวการศึกษาชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง .* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์.(2550). “วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”. *คุลพาห.* 2(54),(พฤษภาคม - สิงหาคม 2550)
- ธานี วรภัทร์.(2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ดร.คณิต ฒ นคร.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- ธีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ์.(2549). *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน

- บรรเจิด สิงคะเนติ.(2547).*หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- วิชัย ศรีรัตน์.(2543). *สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย*. โครงการศูนย์กฎหมายสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- นันทวัฒน์ บรมานันท์.(2540). “ระบบการพิจารณาคดีความผิดทางอาญาของนักการเมืองระดับสูงในประเทศฝรั่งเศส” .ใน *รวบบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนกุล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม
- พรเพชร วิชิตชลชัย.(2539). *อธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยูแพค จำกัด
- ไพโรจน์ วายุภาพ.(2543). *คู่มือปฏิบัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พรรัตน์
- สาขาวิชานิติศาสตร์.(2555). *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง*. หน่วยที่ 9 – 15. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555.
- วัธ ดิงสมิตร.(2551). “การดำเนินคดีแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับปัญหาการขัดต่อหลักความเสมอภาคและพันธกรณีระหว่างประเทศ”. *คูลพาท*. 1(55),(มกราคม - เมษายน 2551)
- สำนักงานศาลยุติธรรม ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม.(2552). *รวมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2*. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์ 50
- โสภณ รัตนากร.(2549). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ
- สุรศักดิ์ ลิขศักดิ์วัฒนกุล.(2542). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับอ้างอิง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน ,
- อุทัย อาทิเวช.(2555). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 . ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ. พรินต์ติ้ง
- _____.(2554).*การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา: ตัวอย่างของระบบลูกขุนฝรั่งเศสรวบรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพมหานคร: วิ.เจ. พรินต์ติ้ง
- บวรศักดิ์ อูวรรณ โน.(2545). *ที่มาของกฎหมายและความชอบของกฎหมาย*. ใน*คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน

โกคิน พลกุล.(2525).เอกสารประกอบการบรรยายวิชาหลักกฎหมายมหาชน .กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____.(2544). หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม
กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.(2544). ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บรรเจิด สิงคะเนติ.(2547).หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม

รัฐธรรมนูญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน

วরণันท์ วิศรุตพิชญ์.(2543). สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. (พิมพ์
ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน

ชานินทร์ กรัยวิเชียร.(2533). “ระบบกฎหมายอังกฤษ”. เอกสารประกอบการศึกษาสำหรับนิสิต
สาขานิติศาสตร์.(พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร

สุนัย มโนมัยอุดม.(2545). ระบบกฎหมายอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา

_____.(2555).ประมวลสาระชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

.นนทบุรี

ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ.(2544).การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาล
ฎีกา. (รายงานผลการวิจัย)

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล.(2545).คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.

กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2539). นิติปรัชญา. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะ
นิติศาสตร์.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประยูร กาญจนกุล.(2538).คำบรรยายกฎหมายปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____.(2523).กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สุกุมลพงษ์, จารุวรรณ.(2556). แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย.กรุงเทพมหานคร:

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญา

ด้านสิทธิมนุษยชน ทศการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- ภาณุ ขวัญเย็น. (2545). *หลักความเสมอภาคและหลักแห่งความได้สัดส่วน* ศึกษากรณี กฎกระทรวง ว่าด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ.ศ. 2546 ออกตามความในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรา 19. (การศึกษา ค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.นนทบุรี
- เปรมกมล ลอรัชวี.(2549). “บทบาทของอัยการสูงสุดในการดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”.(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพมหานคร
- อมรเทพ เมืองแสน.(2549). “อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.กรุงเทพมหานคร
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์.(2531). “องค์กรและวิธีการคุ้มครองประชาชนและควบคุมฝ่ายปกครองภายในฝ่ายปกครองในประเทศไทย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร
- รุ่งรวี โทล่าประดิษฐ์.(2543). “บทบาทของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำความผิดอาญา”.(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.กรุงเทพมหานคร.
- อมรเทพ เมืองแสน. (2549). “อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย”.(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.กรุงเทพมหานคร
- ปาริชาติ วิเชียรบุตร ร.(2543). “วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.
- สิริชัย สุธีวีระขจร.(2538). “หลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง” . (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ .(2531). “องค์กรและวิธีการคุ้มครองประชาชนและควบคุมฝ่ายปกครองภายในฝ่ายปกครองในประเทศไทย”. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร

- สันทัต สุจริต. (2828). *การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร
- กฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2548). *เอกสารประกอบการสอน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สกล สกลเดช. (2541). “50ปี แห่งปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับทัศนคติที่เป็นตัวจุดสิทธิมนุษยชน”. *วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช*. 10 ธันวาคม 2541.
- สนิท ตระกูลพรายงาม. (2550). *ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคืออะไร*. *วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์*. 2(1), (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2550)
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2543). “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส”. *วารสารนิติศาสตร์*, 30, (1), 81
- เอกสารวิชาการ. (2560). ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกับการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ. (2551). *ประวัติความเป็นมา*. สืบค้นจาก <http://www2.pacc.go.th/th/about/historical>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2559). *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง*. สืบค้นจาก http://en.wikipedia.org/wiki/International_Covenant_on_Civil_and_Political_Rights.
- กนกวรรณ มะโนชมภู. *อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการคอร์รัปชัน ค.ศ. 2003*. สืบค้นจาก <http://www.13nr.org/posts/199930>
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. *รายงานวิจัย เรื่องการศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003*. สืบค้นจาก <http://www.tcijthai.com/tcijthai/view.php?ids=3610>
- กฤตพงศ์ เอี่ยมวรเมธ. (2547, 19 กุมภาพันธ์). *ระบบงานศาลในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องกรณีศึกษาเฉพาะศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 1-9*: สืบค้นจาก http://elib.coj.go.th/managecourt/data/F7_1.pdf
- เข้มสุดพวก โกงหัวหมอ!!! เปิดข้อบังคับศาลอาญาคดีทุจริตฯ ดีเคย์ 3 ต.ค. ห้ามเด็ดขาดพวกจี้ข้อหาคดีส่งทนายมาขออุทธรณ์-ฎีกา!!?! (2 ตุลาคม 2559). สำนักข่าวทีนิวส์. สืบค้น 15 มีนาคม 2561 จาก <http://deeps.tnews.co.th/contents/206719/>

- ดีเคย์ 3 ต.ค. นี้เริ่มศาลปราบโกง!! รับโอน 70 คดี “เจ้าหน้าที่รัฐทุจริต”. (18 กันยายน 2559). สำนักข่าวอิสรา. สืบค้น 15 มีนาคม 2561 จาก http://www.isranews.org/isra-news/item/50102-aewna_50102.html
- แฉมดั่งศาลปราบโกง ต.ค.นี้ ใช้ “ระบบไต่สวน” เหมือนศาลฎีกานักการเมือง. (22 กันยายน 2559). สืบค้น 19 กันยายน 2560 จาก <http://www.lmorenews.com/8190.html>
- วรพล กิตติรัตน์วารงกูร. (21 มิถุนายน 2559). เจาะเขี้ยวเล็บศาลคดีทุจริตอุดช่องโหว่หนีคดี-ริบทรัพย์. สืบค้น 19 กันยายน 2560 จาก <http://www.transparency-thailand.org/thai/index.php/2014->
- “อัยการ” ประเดิม! ฟ้องศาลอาญาคดีทุจริต อดีต จนท. สถานทูต ชักยอกเงิน. (3 ตุลาคม 2559). Nation Breaking News. สืบค้น 15 มีนาคม 2561 จาก <https://www.nationtv.tv/main/content/378519139/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (9 มิถุนายน 2559). ประธานสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศแถลงถึงความสำเร็จสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นเป็นศาลชำนาญพิเศษ. สืบค้น 15 มีนาคม 2561 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=34207&filename=visit
- นางจรรววรรณ สุขุมลพงษ์.(2556,กันยายน). *แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย*. สืบค้นจาก http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1484
- Misconduct in Public Office Issues Paper 1, *The Current Law*, p.12-13
https://en.wikipedia.org/wiki/Bribery_Act_2010
- Gerald L. Gall, *The Canadian Legal System*, 4th, Carswell, 1995, p.38.
<http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/criminal-procedure/>
- I Law. (3 กุมภาพันธ์ 2559). ร่าง พ.ร.บ. ตั้งศาลคดีทุจริต: “ของขวัญ” คนไทยตามนโยบายปราบโกงของ คสช. สืบค้น 23 ตุลาคม 2560 จาก <https://ilaw.or.th/node/4007>
- Jay Wishingrad “Plea Bargaining in Historical Perspective” *ibid.*
- Davies Malcolm, Hazel Croall, and Jane Tyrer, *Criminal Justice an Introduction to the Criminal Justice System in England and Wales*, 3d ed. (Harlow, England: Pearson Education, 2005), p. 265.
- Celia Hampton, *Criminal Procedure*, 3th ed, (London: Sweet&Maxwell, 1982), p.109-110.

Peter W. Hogg, Constitutional Law of Canada, 3rd, 1992, Carswell, p.98

Criminal Code of CANADA, R.S.C. 1985, c, C-46, s.122.

Sir Jame F. Stephen, Digest of Criminal Law (4th ed. 1987) p.85.

R. v. Wyat .(1705), 1 Salk. 380, 91 E.R. 331 (K.B.)

Non-malfeasance means the omission of an act which a person ought to do. Non-malfeasance in nursing practice suggests that ethical behavior is an action that does no harm to the person in care.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายสิทธิโชคคำวงศ์ คำวงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	4 กันยายน 2525
ประวัติการศึกษา	นบ.มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2547 (รุ่นที่ 30) นบท.สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ.2550 (รุ่นที่ 60)
สถานที่ทำงาน	สำนักงาน ชรรมเบิกฟ้า ทนายความ ตำบลคงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี
ตำแหน่ง	ทนายความ และธุรกิจส่วนตัว

